

BEZ BARIER BEZ GRANIC

Praktyczna broszura, jak zorganizować międzynarodowe integracyjne projekty młodzieżowe (z osobami pełno- i niepełnosprawnymi)

Ściągnij tę i inne darmowe broszury SALTO

Włączanie ze strony:

www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/

BEZ
BARIER **BEZ**
GRANIC

SALTO-YOUTH oznacza

...„Support for Advanced Learning and Training Opportunities within the YOUTH in Action programme” (...„Wsparcie i Zaawansowane Możliwości Edukacyjno-Szkoleniowe w ramach Programu *Młdzież w działaniu*”)

UE stworzyła sieć Współpracy i Zasobów SALTO-YOUTH w celu podniesienia jakości realizacji europejskiego programu „Młdzież w działaniu”, oferującego młodym ludziom cenne doświadczenia uczenia się pozaformalnego.

Celem SALTO jest wspieranie projektów europejskiego programu „Młdzież w działaniu” w priorytetowych dziedzinach, tj. integracji społecznej czy różnorodności kulturowej, w działaniach takich jak inicjatywy młodzieżowe, w regionach basenu Morza Śródziemnego, Europy Południowo-Wschodniej czy Europy Wschodniej i krajów Kaukazu, poprzez działalność szkoleniową i informacyjną na rzecz Agencji Narodowych.

W ramach tych europejskich dziedzin priorytetowych SALTO oferuje Agencjom Narodowym i osobom pracującym z młodzieżą w Europie zasoby edukacyjne, informacje i szkolenia. Niektóre zasoby z powyższych dziedzin są dostępne na stronie www.SALTO-YOUTH.net. Znajdziesz tam: Europejski Kalendarz Szkoleń, narzędzia szkoleniowe i do pracy z młodzieżą, internetową bazę danych trenerów zajmujących się pracą z młodzieżą, linki do materiałów dostępnych w internecie i jeszcze więcej...

Na polu europejskiej pracy z młodzieżą SALTO-YOUTH aktywnie współpracuje z różnymi instytucjami i osobami, tj. Agencjami Narodowymi i koordynatorami programu „Młdzież w działaniu”, Radą Europy, Europejskim Forum Młdzieży, osobami pracującymi z młodzieżą, trenerami i organizatorami szkoleń w Europie.

CENTRUM ZASOBÓW NA RZECZ WŁĄCZANIA SALTO-YOUTH WWW.SALTO-YOUTH.NET/INCLUSION/

Centrum Zasobów na rzecz Włąćzania SALTO (SALTO-YOUTH Inclusion Resource Centre) (z siedzibą w Belgii-Flandrii) współpracuje z UE w celu włąćzania młodych osób z mniejszymi szansami w program „Młdzież w działaniu”. SALTO-Włąćzanie wspiera też Agencje Narodowe i osoby pracujące z młodzieżą w ich pracy włąćzania poprzez dostarczanie im różnych zasobów.

- ☛ Chcąc uzyskać więcej informacji i materiałów, zajrzyj na strony dotyczące tematyki integracji społecznej na stronie internetowej SALTO-YOUTH: www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/.

Centrum Współpracy z krajami Europy Wschodniej i Kaukazu SALTO-EECA wspiera współpracę pomiędzy krajami programu „Młdzież w działaniu” a następującymi krajami: Armenią, Azerbejdżanem, Białorusią, Gruzją, Mołdawią, Federacją Rosyjską i Ukrainą. Centrum wspiera Agencje Narodowe i osoby pracujące z młodzieżą w nawiązywaniu kontaktów, tworzeniu i ewaluacji wysokiej jakości projektów, dzieleniu się dobrymi praktykami oraz służą dogłębną znajomością regionu.

- ☛ W celu uzyskania dalszych informacji i materiałów zajrzyj na strony Centrum Współpracy z krajami Europy Wschodniej i Kaukazu na stronie internetowej SALTO-YOUTH: www.SALTO-YOUTH.net/eeca lub www.salto-ecca.eu.

SPIS TREŚCI

Kilka słów wstępu	4
Ty i młodzież a różne poziomy sprawności	6
Praca z niepełnosprawnością? Potrafisz!	7
Włączanie? W co?	9
Zobacz osobę, a nie niepełnosprawność	12
Niepełnosprawność ≠ Niepełnosprawność	14
Przedstawianie i etykietowanie niepełnosprawności	20
Czy twoja organizacja realizuje działania włączające?	26
Dlaczego (nie) międzynarodowe projekty integracyjne?	28
Korzyści i możliwości	29
Wspinanie się na szczyty – wyzwania przy wyjazdach zagranicznych	33
Przygotowywanie międzynarodowych projektów integracyjnych	36
Wychodząc od potrzeb młodych ludzi	37
Budowanie zaufania i pewności siebie	41
Kontakt z pełno- i niepełnosprawnymi rówieśnikami	45
Utrzymywanie dobrej atmosfery w grupach integracyjnych	51
Ocena ryzyka	53
Wymiar międzynarodowy	60
Nawiązywanie międzynarodowego partnerstwa	61
Finansowanie międzynarodowych projektów młodzieżowych	69
Podróż za granicę w grupach integracyjnych	74
Tworzenie działań dla grup integracyjnych	78
Dostosowywanie metod	85
Dostępne miejsca	87
Rady i porady	
- osoby na wózkach i niepełnosprawne ruchowo	88
- osoby niewidome i niedowidzące	93
- osoby niesłyszące i niedosłyszące	96
- osoby niepełnosprawne intelektualnie i z problemami z przyswajaniem wiedzy	99
Konkretne rodzaje niepełnosprawności	102
Po projekcie jest coś jeszcze	104
Autor i eksperci	106
Materiały źródłowe, zasoby i dalsza lektura	108

Unia Europejska stworzyła **program mobilności**, który proponuje młodym ludziom europejskie doświadczenie uczenia się poza kontekstem szkolnictwa wyższego czy przygotowania zawodowego. Europejski program „Młodzież w działaniu” może być międzynarodową szansą młodych ludzi, żeby spróbować w wolnym czasie czegoś nowego i **zdobyć nowe umiejętności**, takie jak np.: komunikacja międzynarodowa, kompetencje społeczne i międzykulturowe czy umiejętności organizacyjne. Może okazać się źródłem inspiracji i motywacji do rozpoczęcia nowych projektów czy postawienia nowych kroków w życiu.

KILKA SŁÓW WSTĘPU

Jednak doświadczenie z programem „Młodzież w działaniu” uczy nas, że pewnym młodym ludziom niełatwo jest cieszyć się wzbogacającymi możliwościami, jakie oferuje ten europejski program. Wielu młodych jest odciętych od uczestnictwa z powodu **przeróżnych barier**: niektórzy zmagają się z trudnymi warunkami socjoekonomicznymi, inni należą do dyskryminowanych mniejszości, kolejni pochodzą z obszarów peryferyjnych czy o mniejszych szansach, a jeszcze inni nie są w pełni sprawni.

- 👉 Poczytaj więcej na temat różnych grup włączenia w Strategii Włączenia programu „Młodzież w działaniu”: www.SALTO-YOUTH.net/InclusionStrategy/.

Jedna na siedem osób ma jakiś rodzaj niepełnosprawności, ale ta proporcja nie znajduje odzwierciedlenia wśród młodzieży korzystającej z programu „Młodzież w działaniu”. Stąd też Centrum Zasobów na rzecz SALTO-Włączenie zorganizowało w 2003 roku dwa szkolenia „TC Enable” w celu zainspirowania i wsparcia osób pracujących z młodzieżą w organizowaniu **międzynarodowych projektów integracyjnych**, obejmujących zarówno pełnosprawnych, jak i niepełnosprawnych młodych ludzi. Ta broszura jest oparta na programie tych dwóch szkoleń, a także wkładzie ekspertów (żyjących lub pracujących z niepełnosprawnością).

Specjalnie zdecydowaliśmy się nie działać na rzecz „projektów niepełnosprawnych”, w których młodzież niepełnosprawna jest po raz kolejny izolowana, za to chcielibyśmy promować „projekty integracyjne”, gdzie rówieśnicy pełno- i niepełnosprawni razem przeżywają **ważne i pozytywne doświadczenie**, w procesie którego akceptują się wzajemnie – bez względu na to, czy są pełnosprawni, czy nie.

Jeśli „na poważnie” zajmujesz się pracą z młodzieżą, to częścią Twojego zadania jest włączenie w działania wszystkich młodych osób, także tej 15-procentowej grupy osób niepełnosprawnych. „Bez Barier, Bez Granic” dostarcza pracownikom młodzieżowym i organizatorom projektu (i pełno- i niepełnosprawnym!) **konkretnych wskazówek oraz odpowiedzi, jak sprawić, aby projekty integracyjne były prostsze do zrealizowania**. Tłumaczy, jak można przygotować młodzież zarówno tę w pełni sprawną, jak i niepełnosprawną, a także podsuwa praktyczne listy kontrolne, pomocne w przygotowaniu podróży oraz wskazówki, jak można dostosować program do różnych potrzeb.

Mamy nadzieję, że broszura ta okaże się wsparciem dla osób pracujących z młodzieżą i zainspiruje do zabrania osób **niepełnosprawnych osób na projekt międzynarodowy**, ponieważ jest to doświadczenie przynoszące satysfakcję wszystkim: młodzież niepełnosprawna czuje się bardziej akceptowana i zintegrowana, a młodzież pełnosprawna uczy się radzenia sobie z niepełnosprawnością. A co więcej, przyczynisz się w ten sposób do równości i prawa młodzieży do uczestnictwa.

- 👉 Poczytaj więcej o **korzyściach projektów integracyjnych** na str. 28.

SALTO-Włączenie nie może się doczekać Waszych projektów integracyjnych!

TY I MŁODZIEŻ, A RÓŻNE POZIOMY

Ten rozdział jest wprowadzeniem w kwestię niepełnosprawności w celu zdemaskowania pojęć i podejść jej dotyczących. Przyznajemy, że określenie „niepełnosprawność” ewoluje, stosowane terminy i koncepcje zmieniają się na przestrzeni czasu i miejsca. W naszym rozumieniu na niepełnosprawność składają się cechy osobiste (problem zdrowotny) i interakcje społeczne (upośledzanie, brak dostępu). Ta broszura wprowadza pracowników młodzieżowych w kwestie medyczne i klasyfikacje niepełnosprawności (wiedza na ten temat), a także w to, jak przezwyciężyć bariery natury psychologicznej i fizycznej w kontaktach pomiędzy osobami niepełnosprawnymi i pełnosprawnymi (społeczny wymiar niepełnosprawności).

PRACA Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ? POTRAFISZ!

SPRAWNOŚCI

Każdy ma różne zdolności, ale ludzie często wydają się zbici z tropu i zmieniają swoje zachowanie w stosunku do osób

mających ograniczone lub „najwyraźniej” różne (od ich własnych) funkcjonowanie ciała (chodzenie, widzenie, mówienie, słyszenie, koncentracja, ubiór...) lub układ ciała (mniejsze, większe, brakujące członki). Ludzie często traktują niepełnosprawność jako coś dziwnego. Mogą odczuwać litość i natychmiast rzucić się z pomocą lub – wręcz przeciwnie – reagować zahamowaniem i unikaniem osób niepełnosprawnych, dlatego, że nigdy tak naprawdę nie nauczyli się z nimi obcować. Można to nazwać świadomym lub nieświadomym **upośledzaniem**.

Zarówno **protekcjonalna postawa litowania się**, jak i **strach przed wzajemnymi relacjami** ani nie pomagają, ani nie wykazują należytego szacunku wobec osób niepełnosprawnych – ta broszura ma pokazać, jak mieć „normalny” kontakt z osobami niepełnosprawnymi.

Wyobraź sobie... jak byś się czuł/a

- gdyby obcy ludzie – bez pytania – brali Cię za rękę i kierowali w jakąś stronę, w czasie kiedy Ty właśnie próbujesz rozgryźć układ metra w nieznanym mieście;
- gdyby ludzie w rozmowie z Tobą zwracali się do Ciebie jak do dziecka, bo nie dostyszałeś/aś ich za pierwszym razem z powodu głośnej muzyki w tle, albo kiedy nie rozumiesz ich języka;
- gdyby ludzie przychodzili pogłaskać Cię po głowie albo uszczypnąć w policzek, bo tak się składa, że jesteś kobietą i zarabiasz o wiele mniej niż mężczyźni na tym samym stanowisku – „biedactwo”;
- gdyby ludzie Cię ignorowali i zwracali się tylko do kumpla obok, bo Ty nie znasz się na samochodach czy komputerach, czy jeszcze czymś tam;
- gdyby ludzie ucinali rozmowy i gapili się na Ciebie, kiedy wchodzisz do pomieszczenia, bo wyglądasz inaczej;
- gdyby ludzie w Twojej obecności byli podenerwowani i unikali kontaktu wzrokowego, ponieważ nosisz dziwne ubrania albo masz inną fryzurę.

Osoby niepełnosprawne takich reakcji doświadczają często...

- Więcej wskazówek, jak (nie) zachowywać się w stosunku do osób niepełnosprawnych w rozdziale „**Ogólne Wskazówki, jak Zachowywać się w Relacjach z Osobami Niepełnosprawnymi**” (str. 19) i pozostałej części broszury.

Każdy ma jakieś **problemy zdrowotne**, ale pewne zaburzenia, traumy czy choroby powodują większe lub mniejsze **upośledzenia** (anomalie struktury ciała i wyglądu, funkcji narządu czy systemu), które objawiają się różną **niepełnosprawnością** (konsekwencje upośledzeń w funkcjonowaniu i działaniach jednostki) (www.who.int).

- Więcej na temat **terminologii dotyczącej niepełnosprawności** znajduje się w części „Przedstawianie i etykietowanie niepełnosprawności” (str. 20).

Nawet jeśli ludzie dostrzegają ograniczenie swoich **fizycznych czy umysłowych możliwości**, z powodów medycznych (upośledzenia), nie oznacza to, że nie byłoby w stanie uczestniczyć w działaniach dla młodzieży, jeśli te byłyby odpowiednio przystosowane. W tym sensie niepełnosprawność jest nie tylko uwarunkowana medycznie, ale i **społecznie**. Osoby niepełnosprawne są często wykluczane lub nadaje się im inny status z racji tego, że nie pasują do **społecznych oczekiwań**, tj. możliwości wykonania tych samych działań w taki sam sposób jak robią to inni. I właśnie to, a nie sama niepełnosprawność, jest często największym kalectwem.

Organizacje młodzieżowe (i inne) nie zawsze zdają sobie sprawę, że mogą **stać się otwarte** i realizować działania włączające, zapewniając wszystkim prawo uczestnictwa (np. poprzez organizowanie spotkań i zajęć w dostępnych miejscach, poprzez stosowanie różnych środków wyrazu, a nie tylko poleganie na komunikacji werbalnej itp.). Niemniej jednak, **włączanie młodzieży niepełnosprawnej czy niepełnosprawnych pracowników młodzieżowych w Twój projekt czy organizację jest możliwe!**

Potrzeba tylko trochę dobrej woli, uwagi i elastyczności – to wcale nawet nie musi o wiele więcej kosztować, a tyle wniesie w zamian. Możesz nawet rozważyć przeprowadzenie akcji afirmacyjnej czy pozytywnej dyskryminacji w celu dotarcia w swoich działaniach do wszystkich młodych osób. Osoby niepełnosprawne mogą mieć aktywny wkład w społeczeństwo (i projekty młodzieżowe) **na różne sposoby** i mamy nadzieję, że ta broszura podpowie Ci, jak wzmacniać tę wymianę i współpracę.

Praca z młodymi ludźmi o różnym poziomie sprawności jest **dla WSZYSTKICH doświadczeniem edukacyjnym**. Osoby niepełnosprawne mają szansę komunikować się „normalnie” (pozytywnie) z innymi młodymi ludźmi w tym samym wieku, brać aktywny udział w zajęciach dla młodzieży i budować relacje społeczne. Osoby pełnosprawne poznają młodzież niepełnosprawną, uczą się, jak (nie) reagować, jak pomagać, kiedy zajdzie potrzeba i wchodzić w „normalne” (pozytywne, pełne szacunku...) relacje z niepełnosprawnymi rówieśnikami. A **siłą napędową** tego uczenia się, jak „normalnie” razem żyć, jest **DOBRA ZABAWA**.

- Zobacz też **korzyści i potencjał, jaki tkwi w integracyjnej pracy z młodzieżą** w rozdziale „Dlaczego (nie) międzynarodowe projekty integracyjne?” (str. 28).

Praca z młodzieżą czy projekty integracyjne polegają na zapewnieniu **pozytywnych doświadczeń pracy, zabawy, najzwyczajszego bycia razem, łamania barier i podejmowania wyzwań**. Praca z młodymi ludźmi polega na wyciągnięciu ich (bez względu na ich poziom sprawności) ze strefy bezpiecznego komfortu (tego, co znają i potrafią) i zrobieniu kroku naprzód w strefę uczenia się (wypróbowywania rzeczy nowych, poszerzania granic swojej wiedzy i umiejętności), upewniając się równocześnie, że są zabezpieczenia, które nie dopuszczą do tego, żeby młodzi zagubili się w strefie niebezpieczeństwa.

Wspólne osiągnięcie celów w grupie integracyjnej – w dobrej atmosferze – daje ogromną satysfakcję i pozytywny zastrzyk dla młodzieży w ich **poczucie własnej wartości**. Młode osoby niepełnosprawne robią rzeczy, o których im się nawet nie śniło, i doświadczają czegoś, co wydawało im się nieosiągalne. Każdy nabywa nowe umiejętności i wiedzę o tym, jak **być włączającym**, a w procesie wspólnej pracy i bycia razem wychodzi się naprzeciw potrzebom bardzo różnych członków grupy.

„Przed naszą integracyjną wymianą młodzieży bardzo się pilnowałem, żeby nie powiedzieć albo nie zrobić czegoś nieodpowiedniego wobec osoby na wózku, ale teraz czuję się zupełnie odprężony i jestem w stanie wspólnie żartować i wygłupiać się razem, tak jak... ze wszystkim innymi dzieciakami”

- pracownik młodzieżowy -

WŁĄCZANIE? W CO?

Nie ma mowy o włączaniu osób niepełnosprawnych, jeśli nie angażuje się równocześnie osób pełnosprawnych. Można myśleć o organizowaniu wycieczek czy zajęć wyłącznie dla młodzieży ze specjalnymi potrzebami, ale jest to raczej forma **wyłączenia** (kolejnego odseparowywania młodych osób niepełnosprawnych – które już może uczyć się w szkole specjalnej, przechodzą specjalną terapię, pracują w zakładzie pracy chronionej itp.). W tej publikacji i na szkoleniu SALTO „TC Enable” wychodzimy z założenia, że sytuacja idealna to ta, kiedy osoby niepełnosprawne mogą wziąć **pełny udział w „normalnych” działaniach**, a nie taka, gdy tworzy się specjalne projekty dla osób niepełnosprawnych.

📖 Przeczytaj więcej na temat szkolenia SALTO „TC Enable” na stronie:
www.SALTO-YOUTH.net/TCenable/

W niektórych krajach (np. krajach skandynawskich czy Stanach Zjednoczonych) rysuje się tendencja odchodzenia od wyspecjalizowanych instytucji i szkół na rzecz udzielania dodatkowego wsparcia i dawania elastyczności osobom niepełnosprawnym, aby uczestniczyły w normalnym systemie szkolnym, zajęciach pozalekcyjnych itp. Jak byś się czuł/a, gdyby wolno Ci było brać udział w zajęciach tylko z osobami o identycznym rozmiarze buta czy kolorze oczu jak Twój? Trochę ograniczające, prawda?

Poczuj to!

Jeśli przygotujesz grupę na zagadnienia równości i włączania (bez względu na niepełnosprawność czy jakąkolwiek inną cechę), możesz zastosować eksperyment „Oczy niebieskie/oczy brązowe” (Jane Elliot, 1968). W tym słynnym doświadczeniu podzielono uczestników na 2 grupy na podstawie koloru oczu (podkreślonego przepaską na ramieniu – ale można dodać inne symbole, „upośledzenia” itp.).

Podczas jakichś zajęć (np. spacer na łonie natury, gra w grę planszową, obiad, itp.) jedna grupa uzyskuje wszelkie przywileje, a druga – ograniczenia.

Przykładowe przywileje grupy:

- mają pierwszeństwo
- dostają lepsze jedzenie i napoje
- mogą mówić, co chcą
- mogą dostać dodatkowe pieniądze
- ...

Przykładowe ograniczenia dla grupy:

- nie mogą rozmawiać
- dostają krakersy i wodę
- są ignorowani
- mają związane ręce
- ...

Celem tej gry jest doświadczenie bycia wykluczonym i poznanie, jak to jest być traktowanym inaczej. Nie przesadzaj z dyskryminacją oraz wyłączeniem i poinformuj uczestników o celach ćwiczenia przed przystąpieniem do gry. Zaplanuj dużo czasu na późniejszą analizę tego, co się wydarzyło.

Kilka pytań, za pomocą których można kierować dyskusją:

- Zaczynij od przypomnienia, że to było tylko ćwiczenie, a ludzie odgrywali w nim rolę – jest to symulacja, a nie rzeczywistość – celem jest wyciągnięcie wniosków z tego doświadczenia bez analizowania ludzi (unikaj oskarżeń, urazów itp.)
- Jak to było być w pozycji wykluczonego? A uprzywilejowanego? Dlaczego?
- Co powoduje, że ludzie tak się zachowują w takich sytuacjach? Czy jedno jest lepsze od drugiego?
- Jak możemy zwalczyć uprzedzenia i dyskryminację? Co by zadziało w ćwiczeniu?
- Czy znasz podobne przypadki dyskryminacji i rozwiązań w prawdziwym życiu?
- Jakie wnioski możemy z tego wyciągnąć dla naszego projektu integracyjnego?

Upewnij się, że osoby, które bardzo emocjonalnie podeszły do ćwiczenia, mają dużo czasu, żeby wyrazić swoje emocje i frustracje. Kładź nacisk na to, czego można się nauczyć z tego doświadczenia.

- Więcej symulacji i ćwiczeń na temat dyskryminacji i nierówności można znaleźć w narzędziach szkoleniowych SALTO (SALTO Toolbox for Training) na stronie: www.SALTO-YOUTH.net/toolbox/ lub też w pakiecie edukacyjnym „Wszyscy różni, wszyscy równi” na stronie: www.coe.int/ecri/ (zasoby edukacyjne).

Prawdziwe włączanie polega na „normalnych” interakcjach pomiędzy młodymi ludźmi (przyjaźnie, kłótnie, zazdrość, problemy okresu dojrzewania itp.) a dorosłymi (uczenie się od nich, bycie zganionym za coś niewłaściwego, testowanie granic, kwestionowanie autorytetu, itp.), znalezieniu sobie przez młodą osobę takiego miejsca w życiu, w którym byłaby, gdyby nie była niepełnosprawna! Tak więc częścią pracy organizacji niepełnosprawnych jest **doprowadzenie do pozytywnego kontaktu swoich podopiecznych z innymi młodymi ludźmi**, np. poprzez projekty integracyjne.

Organizacje niepełnosprawnych nie powinny przepuszczać okazji **zapraszania młodych osób pełnosprawnych** do udziału w swoich zajęciach. Jest to dobry sposób na sprawdzenie, na ile oferowane przez nich zajęcia i projekty przyciągają innych młodych ludzi, czy wrócą po więcej czy nie. Jeśli pełnosprawna młodzież nie wykazuje zainteresowania i nie wraca, można wtedy sobie zadać pytanie, czy proponowane zajęcia są „**równnie interesujące**” dla osób niepełnosprawnych...

Bycie otwartym na „normalną młodzież” jest także szansą na zdobycie nowych pomysłów i potencjalnych wolontariuszy. Z małą pomocą **podszkolenia czy objaśnień** mogliby też przejąć trochę zadań pomocniczych i pomagać swoim rówieśnikom na zasadzie koleżeńskiej.

- ★ Znając już korzyści płynące z zajęć w grupach integracyjnych, nie zapominajmy, że jest to także kwestia wolnego wyboru! Każdy ma czasem ochotę spędzić czas z podobnymi osobami, zilustrujmy to przestarzałymi (miejmy nadzieję) stereotypami – chłopaki lubią pogadać o samochodach i komputerach, dziewczyny umawiają się na wspólne zakupy... Podobnie, młodzi ludzie niepełnosprawni mogą mieć ochotę побыć od czasu do czasu w towarzystwie osób podobnie niepełnosprawnych, żeby nie czuć się tymi „innymi”. Jednak przynajmniej powinni mieć oni prawo wyboru, z kim chcą przebywać w swoim wolnym czasie.

ZOBACZ OSOBE, A NIE NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Nasza tożsamość składa się z wielu różnych elementów. Jest się nie tylko np. osobą niewidomą, ale w grę wchodzi jeszcze inne aspekty – np. jest się kobietą lub mężczyzną, w związku lub osobą samotną, gejem albo hetero, osobą postępową albo konserwatywną itd. itp. Niektóre **wartości** łączone z tymi aspektami są odczuwane jako ważniejsze niż inne, tak jak łatwiej jest oderwać zewnętrzne warstwy cebuli niż wewnętrzne podstawowe wartości utożsamiane z tymi aspektami. Dla przykładu, łatwiej jest zrezygnować z narodowej kuchni niż zmienić poglądy na temat higieny czy kobiecości.

Tvoja cebula

Narysuj cebulę w przekroju, ukazując jej różne wewnętrzne warstwy.

Poproś (młodych) uczestników, żeby się zastanowili i odpowiedzieli, do jakich kategorii należą i jakie mają role, np. kobieta/mężczyzna, narodowość, hobby, grupa wiekowa itp. i jakie wartości/zachowania wiążą się z tymi kategoriami.

Porównaj i omów:

- Jakie są podobieństwa i różnice pomiędzy Waszymi cebulami?
- Czy sądzisz, że zawsze znajdziesz coś wspólnego z innymi ludźmi?
- Która część Twojej cebuli jest najbardziej, a która najmniej dla Ciebie ważna?
- Co by się stało, gdyby dwie różne cebule musiały razem mieszkać i pracować?
- Jak można by ułatwić taką współpracę?
- Jak można by wykorzystać ideę cebuli w projekcie integracyjnym?

Nie jest miło być sprowadzanym lub **ograniczającym do jednego** z wielu elementów tożsamości. Pewnie niezbyt przyjemnie jest dostać mandat poselski „tylko” dlatego, że jest się kobietą (żeby się przydział zgadzał) albo zostać zaproszonym na zakupy, bo podobno geje są w tym dobrzy. Chociaż niektórzy ludzie koncentrują się na jednym elemencie swojej tożsamości lub zainteresowań, żeby się zaszerzować do danej kategorii i wspólnie podejmować jakieś działania albo walczyć o swoje prawa (np. partie polityczne, grupy imigrantów, feministki itp.), to osoby niepełnosprawne nie przyjmują zazwyczaj swojej niepełnosprawności jako podstawy własnej tożsamości czy powodu do dumy!

- Sprawdź, czy to się zgadza, robiąc powyższe ćwiczenie z cebulą.
- Więcej do poczytania i ćwiczeń dotyczących tożsamości i kultury znajduje się w broszurze „SALTO Włączanie i Różnorodność” dostępnej na stronie internetowej www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/

To nie wszystko. Osoby niepełnosprawne mają szeroki wachlarz elementów tożsamości i są nie tylko „użytkownikiem wózka” czy „człowiekiem niewidomym”. Są także braćmi i siostrami, mężami i żonami, członkami partii politycznych, mają pewne wartości i zainteresowania, mają swoje pasje i rzeczy, których nie lubią – dokładnie tak jak wszyscy inni. Praca z młodzieżą w grupie integracyjnej to widzenie i poznawanie pełnej osoby (całej cebuli) – nie tylko takiej, która jest niedosłyszająca, upośledzona umysłowo czy używa wózka.

Wąski Świat

Zacznij dyskuszę na dowolny temat (np. co młodzi robili w zeszły weekend, bieżące wiadomości, hobby itp.) – zastrzegając, że wszyscy muszą rozpocząć każde zdanie, używając jednego z poniższych przykładów:

- Jako członek tej organizacji młodzieżowej/tego klubu młodzieży, myślę, że.../zrobiłam/em XYZ
- Będąc blondynką/szatynem/mając jasne/ciemne włosy, myślę, że.../zrobiłam/em XYZ
- Jako kobieta/mężczyzna, myślę, że.../zrobiłam/em XYZ

Jakie to uczucie widzieć (a przynajmniej wyrazić) wszystko z jednej perspektywy?

Czy osoby niepełnosprawne postrzegają rzeczy wyłącznie z perspektywy swojej niepełnosprawności?

Dlaczego (nie)? Co można zrobić, żeby poszerzyć ten wąski obraz świata? Co zrobić, by nie skupiać się tylko na jednym aspekcie danej osoby?

Młode osoby niepełnosprawne zazwyczaj postrzegają swoją sytuację przez pryzmat osób pełnosprawnych. Próbuje żyć w miarę możliwości podobnie jak ich rówieśnicy (co jest uzasadnionym celem). Ale może być bardzo trudno osobom niepełnosprawnym wyobrazić sobie życie, nie myśląc o swojej niepełnosprawności i ograniczonych czynnościach fizycznych czy mentalnych lub ograniczonym uczestnictwie tym spowodowanym.

Nawet jeśli niektóre osoby niepełnosprawne posiadają ponadprzeciętne umiejętności (np. mistrz tańca na wózku, muzyk, artysta itp.), to kusi myślenie o swoim osiągnięciu jako „świątym, biorąc pod uwagę niepełnosprawność”, zamiast doceniać te zdolności same w sobie (dla przykładu, większość z nas byłaby zupełnie beznadziejna w grze w koszykówkę na wózku albo w mówieniu, kiedy się nie słyszy...).

★ Wspominaliśmy, żeby widzieć osobę, a NIE niepełnosprawność? Ważną kwestią w pracy z osobami niepełnosprawnymi jest widoczność i tworzenie pozytywnego wizerunku. Zajrzyj do broszury SALTO na temat tworzenia wizerunku grup włączania: www.SALTO-YOUTH.net/InclusionForAll/.

Park: małe ćwiczenie

(które można też przeprowadzić ze współpracownikami lub młodzieżą):

„Wyobraź sobie, że chodzisz po mieście i idziesz do parku. Przechodząc przez bramę, strażnik wita Cię skinieniem głowy. Spacerujesz wzdłuż ścieżki, na trawniku obok bawi się kilkoro dzieci. Rodzice doglądają ich z ławki przy ścieżce. Mijasz flirtującą ze sobą parę. Lodziarz jest zajęty sprzedawaniem lodów i napojów grupie ludzi stojących w kolejce przed jego stoiskiem itd.”.

Teraz pomyśl znowu o tych wszystkich ludziach napotkanych w wyobraźni w parku. Ilu spośród nich było niepełnosprawnych? (miało czarny kolor skóry, było gejami, było kobietami itp.). Faktycznie – nie jesteśmy przyzwyczajeni do widoku osób niepełnosprawnych, a można to zmienić poprzez sprawienie, że nasze działania w pracy z młodzieżą są bardziej włączające.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ ≠ NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Chociaż powiedzieliśmy, że należy widzieć osobę, a nie niepełnosprawność, pracownicy młodzieżowi zabierający młodzież niepełnosprawną za granicę muszą posiadać choć minimalną wiedzę na temat stanu zdrowotnego uczestników. Mimo iż niektóre rodzaje niepełnosprawności mogą być do siebie jakoś podobne, rzadko można znaleźć dwie osoby niepełnosprawne z takim samym stopniem upośledzenia, taką samą reakcją emocjonalną na swój (medyczny) problem, takim samym natężeniem używania sprzętu pomocniczego czy też o podobnych relacjach ze swoim środowiskiem. Więc rozumie się samo przez się, że każda osoba niepełnosprawna (z jednym lub większą liczbą rodzajów niepełnosprawności) ma **określone możliwości, potrzeby i preferencje** co do tego, jak się nią zajmować. Dlatego też ważne jest, żeby **poznać tę niepełnosprawność i szczególnie osobę**, z którą pracujesz lub będziesz pracować!

Poniżej znajdziesz **przeгляд** niektórych rodzajów niepełnosprawności, który ma dać Ci ogólny pogląd na to, co dana niepełnosprawność oznacza, jednak musisz poznać konkretną sytuację każdej osoby (dotkliwość, przyjmowane leki, używany sprzęt itp.). Najlepiej dowiedzieć się tego, **pytając daną osobę wprost** (bo ona zna swoją sytuację najlepiej!) lub też zadając pytania jej rodzicom, opiekunom, pomocnikom czy wreszcie lekarzom. Przy otwartej komunikacji, w atmosferze pełnej zaufania współpraca jest najlepszym możliwym oświadczeniem dla wszystkich.

Dawniej istniało coś takiego jak „Międzynarodowa Klasyfikacja Uszkodzeń, Niepełnosprawności i Upośledzeń” (1980, www.who.int), ale podział koncentrował się na **uwarunkowaniach medycznych** i tym, jak je wyleczyć czy leczyć. Ten „medyczny model” niepełnosprawności skupiał się przede wszystkim na ograniczeniach osób niepełnosprawnych.

Ta klasyfikacja została zastąpiona w 2002 r. bardziej nowoczesną „**Międzynarodową Klasyfikacją Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia**” (zobacz <http://www3.who.int/icf/>) odzwierciedlającą nowe, zintegrowane „bio-psycho-społeczne podejście” do niepełnosprawności, które nie skupia się tylko na ograniczeniach, lecz bardziej na poziomie funkcjonowania i zdrowia – i może być zastosowana w odniesieniu do każdego z nas. Na **działanie człowieka** (wykonanie zadania czy działanie podjęte przez jednostkę) mają nie tylko wpływ **uwarunkowania medyczne** (choroby i zaburzenia) czy **upośledzenia** (problemy w strukturze ciała lub w funkcjonowaniu ciała), ale także szanse na i warunki **uczestnictwa** (zaangażowanie w sytuacje życiowe). Istnieją zarówno **czynniki środowiskowe** (środowisko fizyczne, społeczne i nastawienia, w którym ludzie prowadzą swoje życie), jak i **czynniki osobiste** (osobowość, sytuacja osobista, itp.), które mają wpływ na czyjeś działanie i zaangażowanie .

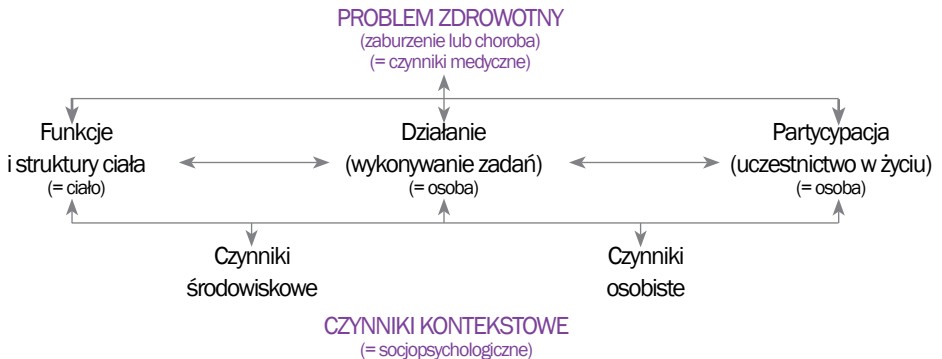

Diagram na podstawie Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF) – <http://www3.who.int/icf/>

Ten nowy „bio-psycho-społeczny model” niepełnosprawności prowadzi także do **nowych sposobów klasyfikowania** jej w zależności od tego, czy skupiamy się na funkcjach i strukturze ciała, na działaniu lub uczestnictwie osoby, czy na czynnikach kontekstowych.

Prowadzi to do następującej **klasyfikacji niepełnosprawności**:

CIAŁO

Funkcje

- Funkcje mentalne
- Funkcje czucia i bólu
- Funkcje głosu i mowy
- Funkcje układów krążenia, hematologicznego, immunologicznego i oddechowego
- Funkcje układów trawiennego, przemiany materii i hormonalnego
- Funkcje moczowo-płciowe i rozrodcze
- Funkcje nerwowo-mięśniowe i ruchowe
- Funkcje skóry itp.

Struktury

- Struktura systemu nerwowego
- Oko, ucho itp.
- Struktury związane z głosem i mową
- Struktura układu krążenia, immunologicznego i oddechowego
- Struktury związane z układami trawiennym, przemiany materii i hormonalnym
- Struktura związana z układem moczowo-płciowym i rozrodczym
- Struktura związana z ruchem
- Skóra i powiązane struktury

Działania i partycypacja

- Uczenie się i stosowanie wiedzy
- Ogólne zadania i wymogi
- Komunikacja
- Mobilność
- Troska o siebie
- Życie domowe
- Relacje interpersonalne i związki
- Główne obszary życia
- Społeczność, życie społeczne i obywatelskie

Czynniki środowiskowe

- Produkty i technologia
- Środowisko naturalne i zmiany w środowisku spowodowane przez człowieka
- Wsparcie i związki
- Postawy
- Usługi, systemy i strategie

Na podstawie Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)
 – ze strony: <http://www3.who.int/icf/>

Coraz popularniejsze stają się odniesienia do „osób niepełnosprawnych niemogących zatroszczyć się o siebie” (nacisk na ograniczone działanie) czy też „osób stosujących wspomagającą technologię” (nacisk na czynnik środowiskowy), niezależnie od tego, jaki rodzaj upośledzenia powoduje takie sytuacje. Na łamach tej broszury nie możemy omówić każdego typu niepełnosprawności, będziemy się więc kierować typami niepełnosprawności, jakie są **najbardziej znane** pracownikom młodzieżowym.

- Przegląd konkretnych **materiałów i sugestii**, jak dostosować działania do najczęściej występujących form niepełnosprawności znajdziesz w części **„Tworzenie Działań dla Grup Integracyjnych”** (str. 78).

Twoją rolą, jako osoby pracującej z młodzieżą, nie jest przede wszystkim skupianie się na medycznej stronie niepełnosprawności czy różnych funkcjach i strukturach ciała, z jakimi można mieć do czynienia (choć podstawowa wiedza w tym zakresie jest wskazana). Rola ta powinna polegać na **zmianie pewnych czynników środowiskowych i społecznych** w działaniach z młodzieżą niepełnosprawną (np. dostosowanie działań, postawy osób pełnosprawnych wobec niepełnosprawności, relacje osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych, nasza polityka czy strategia wobec osób niepełnosprawnych itp.), tak by młode osoby niepełnosprawne mogły **w pełni cieszyć się swoim prawem do uczestniczenia** w działaniach młodzieżowych i w społeczeństwie w ogóle.

Kilka przykładów

Problem zdrowotny	Upośledzenie	Ograniczenie działania	Ograniczenie uczestnictwa
Trąd	Brak czucia w kończynach	Trudności w chwytaniu przedmiotów	Stygmat trądu prowadzi do niechęci wobec obecności osoby trędowatej w klubie młodzieżowym
<i>Co możesz zrobić jako pracownik młodzieżowy:</i>		Zapewnij dostęp do dostosowanych kubków i przyborów na zajęcia. Unikaj wydawania zadań wymagających chwytania, rozmawiaj otwarcie o potrzebach tej osoby, itp.	Dokształć się i innych na temat trądu; spraw, aby ta osoba poczuła się mile widziana w klubie, nie rób z trądu tematu tabu...
Napady paniki	Niepokój, obawa	Nie jest w stanie nigdzie wyjść sam/a	Reakcje ludzi uniemożliwiają zawarcie związków towarzyskich
<i>Co możesz zrobić jako pracownik młodzieżowy:</i>		Zbuduj poczucie zaufania z tą osobą, odbierz ją z domu, podejmij działania grupowe, zapewnij wolontariusza...	Podejmuj działania, w których młodzi ludzie poznają się na różne sposoby
Uszkodzenie kręgosłupa	Paraliż	Nie jest w stanie wchodzić po schodach	Pokój spotkań na piętrze
<i>Co możesz zrobić jako pracownik młodzieżowy:</i>		Zorganizuj spotkanie w łatwo dostępnym pomieszczeniu itp.	

Często, z różnych powodów, faktyczne **osiągnięcia** młodych osób niepełnosprawnych (*czyli to, co osoba robi w obecnym środowisku/kontekście*) są poniżej ich **możliwości** (*tj. zdolność osoby do wykonania zadania czy działania, jej najwyższy prawdopodobny poziom funkcjonowania w danej dziedzinie w danym czasie*). Tę różnicę można tłumaczyć na wiele sposobów:

- **protekcjonizm otoczenia** (rodzice, osoby pracujące z młodzieżą, inni): osoby niepełnosprawne nie mogą bądź nie wolno im czegoś zrobić ze względu na swoją niepełnosprawność, nawet jeśli mają takie możliwości lub jeśli zadanie można dostosować do ich specjalnych potrzeb;
- **wyuczona bezradność**: same osoby niepełnosprawne wychodzą z założenia, że nie są w stanie czegoś wykonać, bo nigdy nie miały możliwości robienia tego albo nigdy nie widziały, żeby inna niepełnosprawna osoba to robiła (modele ról);
- **upośledzanie**: świadoma lub nieświadoma postawa wobec osób niepełnosprawnych zakładająca, że te osoby są gorsze lub mają mniej praw;
- **strach przed niedostępnością**: osoby niepełnosprawne niechętnie uczestniczą w działaniach, bo nie mają uspokajających informacji na temat dostępności działania, miejsca czy transportu;
- **brak sprzętu pomocniczego**: zazwyczaj rozwiązania technologiczne nie są od razu gotowe do wykorzystania i mogą być niewyobrażalnie drogie, ale można wynaleźć czy skonstruować wiele narzędzi na własną rękę (podjazdy, siedzenia, przybory itp.)
- **brak dostosowania i kreatywności**: metody pracy z młodzieżą można z odrobiną wyobraźni dostosować: dlaczego by nie rysować zamiast mówić (zaburzenia mowy), dlaczego nie podnosić rąk zamiast skakać do góry (wózki), itd.

☞ Więcej pomysłów znajdziecie w części „Dostosowywanie metod” (str. 85).

Praca z młodzieżą może być narzędziem wypełnienia luki pomiędzy tym, co młodzież niepełnosprawna robi, a tym, co mogłaby robić. To wyzwanie stoi właśnie przed Tobą!

OGÓLNE WSKAZÓWKI, JAK ZACHOWYWAĆ SIĘ W RELACJACH Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI

- Zaczniij od założenia, że osoby, z jakimi masz mieć kontakt, reprezentują **najwyższe z możliwych umiejętności intelektualnych i fizycznych**, i tylko w razie potrzeby dostosuj te założenia stopniowo do danej niepełnosprawności. Nie zakładaj, że ludzie niepełnosprawni mają ograniczone możliwości umysłowe ani tego, że ludzie na wózkach są bardzo powolni, czy że ci z białą laską kompletnie nic nie widzą.
- Kiedy ktoś przedstawia Ci osobę niepełnosprawną, **zrób dokładnie to samo**, co byś zrobił/a, gdyby chodziło o każdą inną osobę, jaką spotykasz. Jeśli normalnie podajesz nowo poznanej osobie rękę – podaj rękę. Osoby z ograniczoną władzą rąk czy też ze sztuczną ręką zazwyczaj nie podają rąk (podanie lewej ręki jest dopuszczalnym przywitaniem.) Jeśli normalnie całujesz kogoś w policzek, zrób to samo, może dotknij najpierw ramienia osoby niewidzącej, żeby czuła, że zaraz nadejdziesz całość itd.

- **Traktuj dorosłych po dorosłemu** (i czemu by też nie traktować młodzieży jak osób ze wszystkimi należnymi im prawami?). Zwracaj się do osób niepełnosprawnych tak samo, jak do wszystkich innych. Jeżeli w Twojej kulturze ludzie nie zwracają się do siebie po imieniu (kwestie grzeczności), tak samo zwracaj się do osób niepełnosprawnych (per Pani lub Pan).
- **Jeśli proponujesz pomoc, zapytaj najpierw** tę osobę, czy życzy sobie pomocy i poczekaj, aż Twoja propozycja pomocy zostanie przyjęta (no chyba, że ktoś akurat upada itp.). Najlepiej żeby ta osoba udzieliła Ci instrukcji, jak można pomóc (np. niektóre części wózka są bardzo delikatne lub łatwo odpadają, więc nie są idealnym miejscem uchwytu).
- **Wyluzuj się. Nie czuj zakłopotania**, jeśli zdarzy Ci się powiedzieć „Do zobaczenia później”, czy „Słyszałaś o tym?”. Te wyrażenia wydają się odnosić do niepełnosprawności, ale same te osoby też ich używają. Nie próbuj brzmieć poprawnie politycznie i zastanawiać się całymi dniami, jak nazwać osobę niepełnosprawną – po prostu zapytaj. Przeczytaj też poniższy podrozdział.

PRZEDSTAWIANIE I ETYKIETKOWANIE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Może zdążyłeś/aś już zauważyć, że używamy dość przydługiego terminu „**osoby niepełnosprawne**” – kiedy np. (jedno) słowo „inwalida” mogłoby być łatwiejsze i krótsze. Jednak słowa, jakich używamy, decydują o tym, jak widzimy ludzi (i w konsekwencji, jak się z nimi obchodzimy). Z drugiej strony, nasze zachowanie w stosunku do osób i opinia na ich temat determinują sposób, w jaki się do nich zwracamy czy też jak je przedstawiamy. Powiedzieliśmy wyżej, że niesprowadzanie tych osób do ich niepełnosprawności, a przede wszystkim **widzenie ich jako ludzi** jest kwestią okazania im szacunku. Stąd też w tej broszurze zawsze będziemy odnosić się do nich przede wszystkim jako do **osób**, które mogą mieć jakieś upośledzenie lub używać sprzętu wspomagającego.

Zrób sobie słownik

- Jakie słowa istnieją w Twoim kraju lub języku w odniesieniu do osób niepełnosprawnych?
- Czy te słowa mają pejoratywny wydźwięk? Czy są alternatywne?
- Czy istnieją w Twoim języku tłumaczenia angielskich zwrotów „politycznie poprawnych”?
- Jakich słów używają wyspecjalizowane organizacje zajmujące się niepełnosprawnością?
- Jakich słów używają same osoby niepełnosprawne?

KILKA RAD CO DO JĘZYKA I OBRAZOWANIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Pełne współczucia nastawienie ludzi wobec niepełnosprawności i dyskomfort w zachowaniu w kontakcie z niepełnosprawnością mogą być spowodowane faktem, że istnieje mało pozytywnych i autentycznych relacji mediów o ludziach niepełnosprawnych oraz niewiele przykładów godnego zwracania się do tej grupy i przedstawiania jej. Tak więc jeśli wysyłasz w świat informacje (rozmowy, artykuły, TV, radio, wnioski itp.), może zechcesz wziąć sobie do serca następujące rady, jak przedstawiać osoby niepełnosprawne.

- ★ **Najpierw ludzie, potem niepełnosprawność.** Zaakcentuj osoby, nie etykiety. Nie używaj nazw chorób czy zaburzeń w odniesieniu do osób. Skup się na człowieku, a nie konkretnym ograniczeniu jego funkcji.

Nie	Tak
Niepełnosprawni	Osoby niepełnosprawne
Wada okołoporodowa, wada wrodzona, zniekształcenie	Osoba z wadą wrodzoną
Niewidomi	Osoby niewidome
Niedowidzący	Osoby z zaburzeniami wzroku Osoby niedowidzące
Niesłyszący, niedosłyszący	Osoby z zaburzeniami słuchu
Głuchoniemi, głusi	Osoby niedosłyszące
Epileptycy	Osoby niesłyszące
Mający problemy z nauką	Osoby chore na epilepsję
Wykazujący zaburzenia w nauce	Osoby mające problemy z przyswajaniem wiedzy
Dyslektycy	
Upośledzeni ruchowo	Osoby z dysleksją
Porażenie mózgowe, stwardnienie rozsiane, artretyzm	Osoby niepełnosprawne ruchowo Osoby z porażeniem mózgowym, stwardnieniem rozsianym, artretyzmem, itp. Osoba niepełnosprawna Osoba niepełnosprawna ruchowo Osoba z upośledzeniem ruchu
...	...

- ★ **Ukazuj osoby niepełnosprawne jako aktywnych** członków społeczeństwa. Przedstawianie osób niepełnosprawnych w relacjach z osobami pełnosprawnymi w codziennych sytuacjach towarzyskich i w kontekście pracy przyczynia się do łamania barier i służy jako dobry przykład pozytywnych, opartych na szacunku relacji.
- ★ **Uaktualnij swoje słownictwo.** Sposób odnoszenia się do osób niepełnosprawnych zmienił się, ale niektórzy ciągle stosują archaiczne formy (niektóre używane w poprzednim stuleciu!). Unikaj używania przestarzałych, pejoratywnych wyrażań.

Nie	Tak
Kaleka/kalectwo	Osoba niepełnosprawna/Niepełnosprawność
Inwalida	Osoba niepełnosprawna
Kaleka, kulawy	Osoba niepełnosprawna ruchowo, osoba z uszkodzeniem kręgosłupa, osoba cierpiąca na artretyzm
Nienormalny, wariat, chory psychicznie, psychiczny, szaleniec	Osoba niepełnosprawna psychicznie/umysłowo; osoba mająca schizofrenię, depresję itp.
Opóźniony umysłowo, niedorozwinięty (umysłowo), ograniczony umysłowo, idiota, debil, imbecyl, kretyn, mongol	Osoba niepełnosprawna intelektualnie, osoba z zespołem Downa
...	...

- ★ **Trochę litości dla niepełnosprawnych...** Nie koncentruj się na niepełnosprawności, o ile nie jest to niezbędne dla danej opowieści/artykułu. Smutne historie z życia wzięte może wzbudzą litość (i chęć dania jałmużny) w niektórych, ale na pewno nie zmienią protekcyjnego nastawienia ludzi wobec osób niepełnosprawnych. Skup się raczej na kwestiach, które mają wpływ na jakość życia tych osób, na przykład na łatwo dostępnych środkach komunikacji, mieszkalnictwie, szansach zatrudnienia czy dyskryminacji.

- ★ **Podkreślaj umiejętności, nie ograniczenia.** Wspomagająca technologia (wózki, kule itp.) nie ogranicza osób niepełnosprawnych, ale umożliwia im branie udziału w życiu społeczeństwa.

Nie	Tak
Przykuty do wózka	Osoba na wózku (wózek jako środek niezależnego poruszania się)
Pacjent (tylko w relacjach z lekarzem)	Osoba
Parking dla niepełnosprawnych, toalety dla niepełnosprawnych...	Łatwo dostępny parking, toaleta...
...	...

- ★ **Osoby niepełnosprawne nie (zawsze) są superbohaterami.** Mimo że możemy podziwiać ludzi sukcesu, to portretowanie osób niepełnosprawnych jako gwiazd wzbudza fałszywe oczekiwania, że wszystkie osoby niepełnosprawne powinny osiągnąć taki poziom. Zazwyczaj chcemy sobie raczej wyobrażać „typowe” osoby niepełnosprawne.

- ★ **Wystrzegaj się sztucznych i absurdalnych eufemizmów.** Stosowanie eufemizmów do opisanie niepełnosprawności często stawia ludzi w niekomfortowej sytuacji, w której nie zachowują się „normalnie” w stosunku do osób niepełnosprawnych i są wykończeni ciągłym używaniem często komicznych poprawnych politycznie wyrażań.

Nie	Tak
Sprawny inaczej (<i>Differently abled</i>)	Osoba niepełnosprawna
Sprawny fizycznie inaczej (<i>Physically challenged</i>)	Osoba niepełnosprawna fizycznie, osoba niepełnosprawna ruchowo
Sprawny usmysłowo inaczej (<i>Mentally challenged</i>)	Osoba niepełnosprawna mentalnie/intelektualnie
Wysoki inaczej (<i>Vertically challenged</i>)	Osoba niepełnosprawna niskiego wzrostu
Widzący inaczej (<i>Visually challenged, hard of vision</i>)	Osoba z upośledzeniem wzroku; osoba niedowidząca, osoba niewidoma ...
...	...

- ★ Często kiedy w telewizji, w miejscu publicznym, w teatrze itp. poruszana jest kwestia niepełnosprawności, angażuje się aktorów czy modeli pełnosprawnych do przedstawienia osób niepełnosprawnych. Dlaczego nie angażuje się **niepełnosprawnych aktorów czy modeli** do odegrania tej roli (przykład na str. 42)?

- ★ **Mała dawka sensacji?** Unikaj negatywnych określeń czy słów naładowanych emocjonalnie w odniesieniu do osób niepełnosprawnych. Takie sformułowania zakładają sensację i dramat bycia niepełnosprawnym (co niekoniecznie jest prawdą). Wywołują jedynie litość czy zaskoczenie, a nie pozytywne nastawienie i pełne szacunku relacje z osobami niepełnosprawnymi. Większość z przestarzałych określeń wymienionych powyżej także odnosi się do tej kategorii.

Nie	Tak
Cierpi na, jest dotknięty..., jest nękany...	Osoba niepełnosprawna itp.
Ofiara X...	Osoba z X
Godny pożałowania, smutny...	

Bycie niepełnosprawnym nie jest synonimem cierpienia. Osoby niepełnosprawne mogą wieść w pełni szczęśliwe życie, ze wznosami i upadkami - tak jak każdy.

- ★ **Jak odnosić się do osób, które NIE są niepełnosprawne?** Jedno słowo, którego trzeba unikać jest „normalni”, ponieważ sytuacja w jakiej znajdują się osoby niepełnosprawne dla nich jest jak najbardziej normalna. Stąd lepiej używać wyrażenia typu „osoby pełnosprawne” lub „osoby nie-niepełnosprawne”.
- ★ Czy można używać **zwyczajnych wyrażenia typu** „wiesz?” lub „do zobaczenia później” przy osobie niewidomej, bądź też „chodźmy” do osoby na wózku? Nie dajmy się zwariować na punkcie tego, co można, a czego nie można powiedzieć – same osoby niepełnosprawne mogą nam wskazać, co jest dla nich obraźliwe i jakie wolą alternatywy.
- ★ Jak już wspomnieliśmy wcześniej, osoby niepełnosprawne są bardzo **niespójną grupą** i trudno odnosić się do „nich” wszystkich razem, jako że „oni” jako konkretne osoby bardzo się od siebie różnią.

Uwaga!

Z drugiej strony, nie powinniśmy być także nadgorliwi w swojej politycznej poprawności i **pytać osoby niepełnosprawne**, jak chcą żeby się do nich zwracać. Np. w dziedzinie szkoleń słowo „burza mózgów” trafiło na czarną listę, ponieważ jest to staro, jaki przechodzą osoby z epilepsją podczas napadu padaczkowego. Jako alternatywy należy mówić o „tworzeniu pomysłów” czy „prysznicu myśli”. Znajomy trener – który ma epilepsję – roześmiał się, kiedy o tym usłyszał i teraz, gdzie tylko może używa słowa „burza mózgów” – specjalnie.

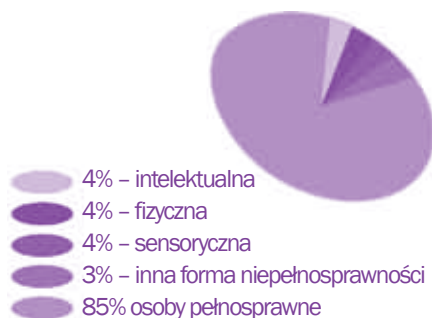
Wniosek: jeśli nie wiesz, jak odnosić się do osoby niepełnosprawnej – ZAPYTAJ ją o to!

- Więcej wskazówek na temat terminologii i przedstawiania niepełnosprawności znajdziesz w dziale „Products” na stronie Centrum Szkoleniowo-Badawczego dotyczącej niezależnego życia (Research and Training Center on Independent Living): www.rtcil.org.

CZY TWOJA ORGANIZACJA REALIZUJE DZIAŁANIA WŁĄCZAJĄCE?

Niepełnosprawność w Europie %

Według raportu Eurostat na temat niepełnosprawności i partycypacji społecznej (2001) ok. 15% obywateli Unii Europejskiej ma jakiś rodzaj **niepełnosprawności**. Można ogólnie stwierdzić, że na każde 100 osób 4 osoby są niepełnosprawne intelektualnie, 4 osoby są niepełnosprawne fizycznie lub mają ograniczoną mobilność, 4 osoby są niepełnosprawne sensorycznie, a 3 mają jeszcze inne rodzaje niepełnosprawności. Można więc zadać pytanie, czy jedna na 7 młodych osób w Twojej organizacji młodzieżowej i na zajęciach dla młodzieży jest osobą niepełnosprawną. A jeśli odpowiedź brzmi „nie”, to dlaczego tych młodych osób niepełnosprawnych tam nie ma?

- Więcej danych dotyczących niepełnosprawności w Unii Europejskiej na stronie: http://ec.europa.eu/employment_social/disability/index_en.html.

Włączanie ludzi o różnym poziomie sprawności do Twojej organizacji młodzieżowej (zarówno w charakterze osób pracujących z młodzieżą, jak i członków zarządu czy uczestników) może być bardzo satysfakcjonującym doświadczeniem edukacyjnym. Jest też mocnym atutem, dzięki któremu można pokazać zewnętrznemu światu, że Twoja organizacja młodzieżowa realizuje działania włączające i jest otwarta dla osób niepełnosprawnych... (ponieważ organizacje, które nie komunikują tego na zewnątrz, najprawdopodobniej nie są włączającymi!).

Tak więc, do jakiego stopnia Twoja organizacja (zarząd, pracownicy, wolontariusze, członkowie...) jest przygotowana, aby:

- wyjsc z inicjatywą i porozmawiać z osobami niepełnosprawnymi, motywując je (i przekonując ich rodziców) do uczestnictwa w Waszych działaniach?
- zając się przeszkodami natury fizycznej (zainstalować podjazdy dla wózków czy przeprowadzać spotkania w łatwo dostępnych miejscach)?
- przeprowadzać zajęcia o różnych porach (osoby z niektórymi rodzajami niepełnosprawności szybciej się męczą lub wymagają więcej czasu na wieczorną higienę)?
- spisywać lub wizualizować wszystkie decyzje i rozmowy (dla osób z zaburzeniami słuchu)?
- dostarczyć wszystkie dokumenty spisane w alfabecie Braille'a lub w formie elektronicznej (tak, żeby można je odczytać za pomocą specjalnego czytnika Braille'a)?

- pójść na kompromis w kwestii „jakości” ostatecznego produktu, tj. przedstawienia artystycznego lub działania sportowego (teatr, muzyka, sport...) po to, aby mogła w nim uczestniczyć osoba niepełnosprawna intelektualnie?
- znaleźć i podzielić zadania i zajęcia dla ludzi o różnym poziomie sprawności?
- ...

Oczywiście, nie zdarzy się (i nie chcesz tego!) tak, że w każdym z proponowanych przez Ciebie działań znajdzie się 10 osób z różnymi rodzajami **niepełnosprawności**, ale zawsze istnieje szansa na **zaangażowanie** choć części niepełnosprawnej młodzieży (lub pracowników młodzieżowych) w niektóre działania – najlepiej takie, którymi się interesują (logiczne!). Z drugiej strony, ciekawe też byłoby zaproszenie pełnosprawnej młodzieży do wzięcia udziału w zajęciach organizowanych przez organizacje niepełnosprawnych, tak jak pokazuje poniższy przykład.

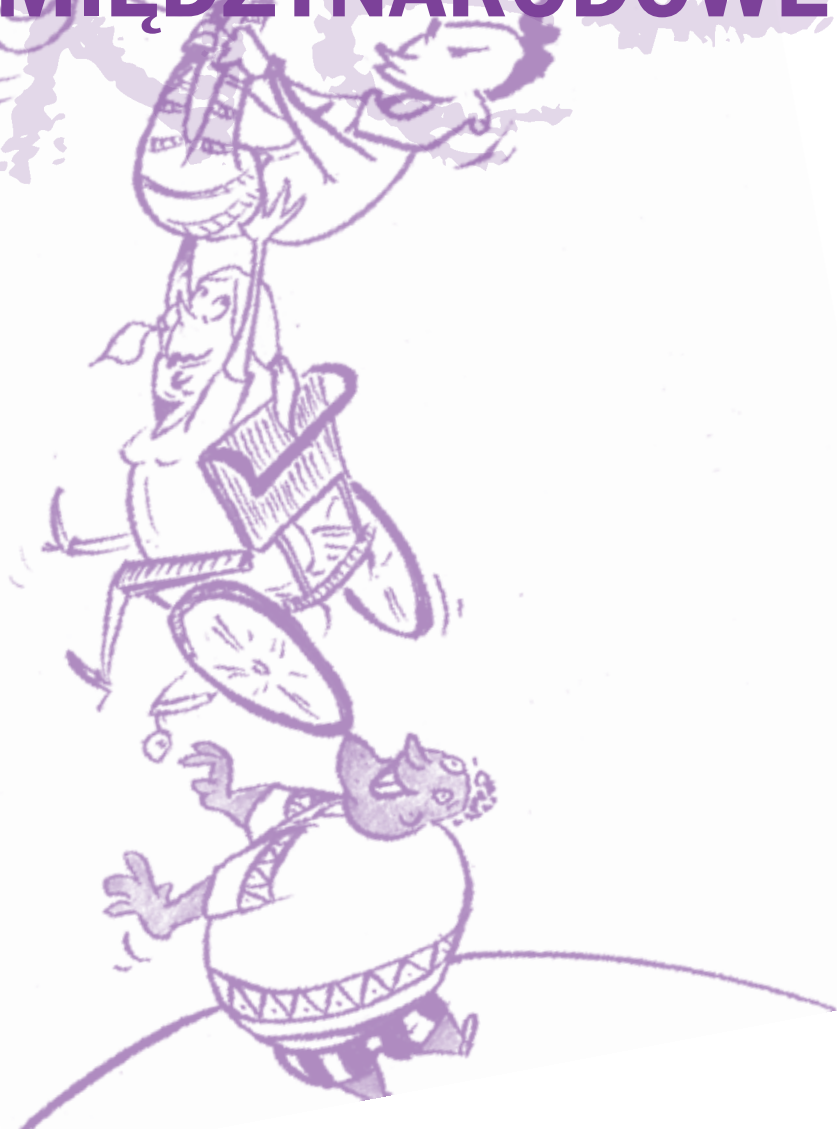
Znajoma opowiedziała mi o ćwiczeniu, jakie zrobiła w grupie integracyjnej (z młodymi osobami niepełnosprawnymi intelektualnie): przed świętami Bożego Narodzenia wszyscy robili dekoracje świąteczne. Po narysowaniu drzewek świątecznych i powieszeniu ich na ścianie, od razu było wiadomo, które rysunki były autorstwa dzieciaków niepełnosprawnych intelektualnie... były 10 razy bardziej twórcze i kolorowe – podczas gdy choinki „całej reszty” wyglądały praktycznie tak samo.

👉 Listę potencjalnych **korzyści projektów integracyjnych** znajdziesz w kolejnej części „Dlaczego (nie) międzynarodowe projekty integracyjne?” (str. 28).

Podjęcie działań w grupach integracyjnych wymaga przede wszystkim **zmiany sposobu myślenia i pracy** (i może jakichś inwestycji w materiały, sprzęt, pomoce – choć na to często można znaleźć fundusze), aby przekształcić Twoją organizację w organizację **realizującą działania włączające**.

Czy chcesz podjąć się tego zadania? Czy będziesz dalej wykluczać cały krąg (15%) młodych osób ze swoich działań?

DŁACZEGO (nie) MIĘDZYNARODOWE

PROJEKTY INTEGRACYJNE?

KORZYŚCI I MOŻLIWOŚCI

Być może sądzisz, że jest mnóstwo pracy do zrobienia w sferze niepełnosprawności „na własnym podwórku”, zanim pomyśli się o czymś tak „szalonym”, jak wyjazd za granicę w grupie integracyjnej. Ale danie szansy wyjazdu młodzieży (i pełno- i niepełnosprawnej) z Twojej organizacji jest **pozytywną zmianą** samą w sobie. Zbyt mało międzynarodowych projektów obejmuje młode osoby niepełnosprawne. Umożliwienie **WSZYSTKIM** młodym ludziom skorzystania z takiej szansy jest dużym krokiem naprzód.

Międzynarodowa wymiana integracyjna czy międzynarodowy wolontariat integracyjny może okazać się **doświadczeniem, które totalnie przewartościowuje życie uczestników**. Młodzieży niepełnosprawnej często nawet nie marzył się wyjazd za granicę z racji wszystkich tych przeszkód, o których w kółko im mówiono (wyuczona bezradność). Wyjazd może im dać ogromne poczucie sukcesu, a także respektu: (wreszcie) mają takie same szanse jak wszyscy inni.

Międzynarodowe projekty integracyjne przede wszystkim dają unikalną możliwość wspólnego życia osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych. Młode osoby niepełnosprawne mogą nawiązać relacje z młodzieżą pełnosprawną i to **relacje rówieśnicze**, a nie na zasadzie opiekun – pacjent, do której są tak przyzwyczajeni. Młodzież pełnosprawna ma szansę lepiej poznać rodzaje niepełnosprawności, i co ważniejsze, **osoby, które się za nimi kryją**. Mieszkając razem z niepełnosprawnymi rówieśnikami przez 24h na dobę i przez 7 dni w tygodniu, pomagając sobie wzajemnie, radząc sobie w nieprzewidzianych okolicznościach (które po przeczytaniu tej broszury będą w dużej mierze do przewidzenia), żartując i śmiejąc się razem, młodzież naprawdę lepiej się poznaje nawzajem – i to zarówno swoje pozytywne, jak i negatywne strony. Jest to zdecydowanie doświadczenie uczenia się o życiu z niepełnosprawnością, które sięga dalej niż zajęcia w sobotnie popołudnie w organizacji młodzieżowej. Niepełnosprawność staje się mniej onieśmielająca, w końcu to tylko mała warstwa w czyjejs cebuli (Zobacz: „Zobacz osobę, a nie niepełnosprawność”, str. 12).

Bycie częścią (międzynarodowej) grupy jest **prawdziwym ćwiczeniem z zakresu umiejętności społecznych**: młodzi ludzie muszą nauczyć się, jak znaleźć swoje miejsce w grupie, radzić sobie z innymi, znaleźć rozwiązania w komunikowaniu się ponad kulturami itp. Mogą dowiedzieć się, jak reagować w konfrontacji z czymś nowym/innym (jedzeniem, klimatem, językiem...), znajdując się w bezpiecznym otoczeniu. Będąc już w domu, mogą się dzielić tymi doświadczeniami z przyjaciółmi, znajomymi, rodziną. Może zaowocuje to uzyskaniem wyższej pozycji i większego szacunku, jako że dokonali czegoś, co robi każdy: wzięcie udziału w projekcie młodzieżowym i podróżowanie.

Pobyt za granicą w grupie (np. wymiany młodzieżowej) lub w projekcie (np. wolontariackim) otwiera **nowe horyzonty**. Poznaje się nowych ludzi i zawiązują się nowe przyjaźnie (cenione szczególnie, kiedy jest się samotnym), próbuje się nowych rzeczy (ucieczka od rutyny), doświadcza różnych miejsc i kultur... Taki pobyt daje nowe spojrzenie: ryba poznaje, czym jest woda tylko wtedy, kiedy jest z niej wyrzucona na brzeg...

Projekty zagraniczne mają często program wypełniony wszelkiego rodzaju **nowymi zajęciami i doświadczeniami**. Wypróbowywanie nieznanych dotąd rzeczy prowadzi też do nowych umiejętności i pomysłów (np. próby malowania, uprawianie sportu, hobby, upodobania...). Nabywa się też praktyczną wiedzę na temat innej części świata (np. korzystanie z metra, latanie samolotem, mieszkanie u kogoś, zobaczenie czyjegoś domu...).

Doświadczenie zdobyte za granicą nieuchronnie **poszerza nasze horyzonty**. Podczas odkrywania nowych kultur i poznawania ludzi, młodzi (pełno- i niepełnosprawni) odkrywają też siebie. Muszą znaleźć się i nauczyć radzić sobie w nowym środowisku. Zyskują **nowe umiejętności**, a udany pobyt za granicą podnosi ich **samoocenę**.

Wymiana z grupą integracyjną z innego kraju pozwala także młodym ludziom **doświadczyć odmiennego podejścia do niepełnosprawności**. Jedna organizacja może próbować rozpieszczać osoby niepełnosprawne do granic możliwości, inna będzie starać się dać im maksymalnie dużo niezależności, mimo że obu przyświeca ten sam cel – dążenie do polepszenia jakości życia osób niepełnosprawnych. Za granicą można natknąć się na nowe koncepcje i możliwości (np. specjalne mieszkania dla osób wymagających częściowej opieki, prawa osób niepełnosprawnych, nowatorski sprzęt pomocowy), które mogą stać się źródłem inspiracji do zaadaptowania u siebie.

To uświadamia młodym osobom i ich organizacjom ich własne **podejście i preferencje odnośnie niepełnosprawności**, i pozwala w krótszym czasie poeksperymentować z innymi. Szczególnie młodzież niepełnosprawna dotychczas chowana pod kloszem może docenić powiew wolności i znaczenie własnej inicjatywy. Może będzie to początek większej wiary we własne siły na drodze do większej niezależności i inicjatywy...

Dla organizacji i pracowników młodzieżowych, zaangażowanych w zagraniczny projekt, interesujące może być „spojrzenie za miedzę” oraz uzyskanie **nowych pomysłów, inspiracji i motywacji** z pracy z organizacjami za granicą. Organizacje młodzieżowe i niepełnosprawnych w różnych krajach działają inaczej, ale w dużym stopniu realizują ten sam cel – poprawy życia młodych osób niepełnosprawnych. Działania podjęte przy projekcie (lub w organizacjach goszczących) mogą wzbogacić akcje przeprowadzone na własnym podwórku.

Dostrzeganie osiągnięć czy potrzeb w innym kraju może być bodźcem do **większego zaangażowania** w kwestie praw osób niepełnosprawnych. Jeśli coś jest możliwe w kraju X, to dlaczego nie dążyć do zastosowania tego u nas (np. ustawodawstwo dotyczące dostępności, fundusze na sprzęt pomocowy w organizacjach młodzieżowych czy miejscach pracy, itp.). Nawiązanie kontaktów z organizacjami niepełnosprawnych za granicą lub członkostwo w organizacjach parasolowych może wzmocnić znaczenie polityczne Waszej organizacji.

Projekty międzynarodowe mogą mieć także **wpływ na lokalną społeczność**. Pokazują na przykład, że dla Unii Europejskiej ważne jest tworzenie szans dla młodzieży niepełnosprawnej, tak jak dla wszystkich innych ludzi. Projekt integracyjny może posłużyć jako narzędzie uwidocznienia niepełnosprawności w społeczeństwie poprzez korzystanie z miejsc publicznych, kontakt z lokalnymi mediami itp. Grupa integracyjna młodzieży podejmującej wspólne działania i dobrze się przy tym bawiąca przyczynia się do tworzenia pozytywnego wizerunku w społeczeństwie i może służyć jako wzór dla innych.

Organizowanie projektu dla grupy integracyjnej **konfrontuje** różne udogodnienia w miejscu goszczącym z pytaniem: „czy my jesteśmy łatwo dostępni?”. Podnosi świadomość, że rzeczywiście istnieją osoby ze szczególnymi potrzebami, które są wyłączone z użytkowania obiektów (np. restauracji, basenu, kwatery, transportu, itp.), co, miejmy nadzieję, popchnie organizatorów do tego, żeby coś, by zmienić ten stan rzeczy.

A Ty?

Przyjrzyj się młodym ludziom, z którymi pracujesz, a jeszcze lepiej – porozmawiaj z nimi otwarcie i dowiedz się, co myślą o plusach robienia międzynarodowego projektu młodzieżowego... Jak dobrze pójdzie – skończy się na zupełnie innej liście korzyści niż ta umieszczona powyżej. Najważniejsze to wiedzieć, DLACZEGO wchodzić w międzynarodowy projekt i co chce się przez to osiągnąć!

- ★ Mamy nadzieję, że jeden punkt pojawi się na każdej liście: głównym plusem DLA WSZYSTKICH zaangażowanych w projekt powinna być **DOBRA ZABAWA**. To niesamowite, jak zmiany, zrozumienie, akceptacja, chęci, relacje czy zaangażowanie wręcz kwitną poprzez **pozytywne doświadczenie**. Wchodzi w to!

Z Krainy Harmonii, Słowacja

WSPINIANIE SIĘ NA SZCZYTY – WYZWANIA PRZY WYJAZDACH ZAGRANICZNYCH

Jak wynika z poprzedniej części, jest mnóstwo powodów, dla których warto robić międzynarodowe projekty integracyjne. Nie zamierzamy jednak ukrywać, że są **przeszkody**, które trzeba przezwyciężyć. W tej broszurze przedstawiamy pewne sugestie, jak najlepiej podjąć się tych wyzwań.

Przed wszystkim, realizacja projektu integracyjnego nie oznacza, że powinno się zgromadzić jak najwięcej osób z najróżniejszymi rodzajami niepełnosprawności. Pomyśl realistycznie o tym, ile Twoja grupa może „udźwignąć”. Przy wyjeździe za granicę ważne jest, aby każda grupa partnerska była w stanie **przetrwać niezależnie** we własnym zakresie (mieć wystarczająco wielu wolontariuszy czy pracowników, by pomagać osobom niepełnosprawnym w poruszaniu się itp.), nie polegając za bardzo na udogodnieniach w kraju goszczącym. Ogólnie, **w grupie integracyjnej** przewagę liczebną stanowią osoby pełnosprawne. Najlepiej zacząć od małej liczby i stopniowo zwiększać liczbę uczestników niepełnosprawnych.

Szczególne potrzeby:

Możliwe, że osoby pracujące z młodzieżą będą się bać podjęcia się wyjazdu za granicę z młodzieżą niepełnosprawną, ponieważ dotąd tego nie robili. Zdobywaj swoje doświadczenie stopniowo – treści zawarte w części „Zaczynając od potrzeb młodych ludzi” (str. 37) pomagają przemyśleć cały projekt. Istnieją także całe listy kroków: „Podróż za granicę w grupach integracyjnych” (str. 74), tak więc nie daj się zniechęcić. Podpowiadamy też, jak znaleźć „Dostępne miejsca” (str. 87). Na końcu tej broszury dajemy również całe mnóstwo „Rad i porad” dotyczących pracy z osobami z różnymi rodzajami niepełnosprawności (str. 88).

Kwestie grupy:

Możliwe, że trudno będzie zmotywować młodzież do wyjazdu za granicę. Młode osoby niepełnosprawne mogą nie czuć się na siłach, żeby wyjechać za granicę i może potrzebują trochę zaufania i pewności siebie (str. 41). Młodzież pełnosprawna z kolei może nie być przyzwyczajona do pracy, życia i zabawy razem z osobami niepełnosprawnymi. „Kontakt z pełno- i niepełnosprawnymi rówieśnikami” (str. 45) udziela pewnych wskazówek, jak przygotować młodzież. Wyjaśnienie „Ról i relacji w grupie” też jest pomocne (str. 48). I nie zapomnij: „Młoda osoba nie jest wyspą; rodzice, opiekunowie i instytucje” (str. 44). Jeśli projekt (lub jego przygotowanie) trwa dłuższy czas, ważne aby przedsięwziąć kroki w celu „Utrzymywania dobrej atmosfery w integracyjnych grupach” (str. 51).

Ryzyko i kryzysy:

Faktem jest, że w każdym projekcie zawsze może coś się nie udać. Przepuszczalnie odpowiedzialność w sytuacji pracy z młodzieżą (niepełnosprawną) jest trochę większa, ale przeprowadzenie porządnej „Oceny Ryzyka” (str. 53) i użycie „Deklaracji zgody” (str. 56) może skrócić Twoją listę zmartwień.

Międzynarodowe partnerstwo:

Do międzynarodowych projektów potrzeba międzynarodowych partnerów (no chyba, że jest to wyjazd turystyczny). Podstawą „Nawiązywania międzynarodowego partnerstwa” (str. 61) jest znalezienie partnerów, a następnie ich poznanie i przygotowanie kanałów komunikacji z młodzieżą (str. 67). Wyjazd za granicę może budzić strach w młodzieży, ale może też być szansą na „Międzykulturowe uczenie się” (str. 68), a istnieje wiele metod, z których można skorzystać, żeby pobudzić ten proces.

Fundusze:

Już słyszysz, jak pytasz „To kto zapłaci za te wyjazdy?”. Istnieją rozmaite programy obejmujące „Finansowanie międzynarodowych projektów młodzieżowych” (str. 69) – może nie zostanie przyznana Ci pełna kwota pieniędzy potrzebnych do realizacji projektu, ale otrzymasz przynajmniej sporą jej część. W tej broszurze znajdziesz też pomysły, gdzie znaleźć „Więcej funduszy?” (str. 73).

Działania i metody:

Przypuszczalnie zastanawiasz się, jak do licha można zaoferować program, w którym mogą uczestniczyć nie tylko osoby o różnym poziomie sprawności, ale też z różnych krajów i posługujące się różnymi językami. „Tworzenie zajęć dla grup integracyjnych” (str. 78) jest jak najbardziej do zrobienia z małą pomocą „Dostosowania metod” (str. 85). W rzeczywistości i tak już dostosowujemy metody pracy z młodzieżą w zależności od tego, z jakimi grupami mamy do czynienia.

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

Rzeczy do zrobienia

- zbierz grupę zainteresowanych młodych ludzi – zachęć ich do zrobienia czegoś nowego: międzynarodowego projektu integracyjnego; wspieraj pozytywną dynamikę pomiędzy członkami Twojej grupy (str. 23);
- znajdź organizację partnerską za granicą; upewnij się, że to dobra organizacja; zapoczątkujcie kontakt pomiędzy młodzieżą w poszczególnych krajach; podzielcie zadania; wymieńcie się potrzebnymi informacjami na temat członków grup; przygotujcie się na spotkanie międzykulturowe (str. 61);
- przygotujcie projekt i program; dostosujcie metody tak, żeby pasowały do grup, z jakimi pracujecie; zaangażujcie młodzież do współtworzenia programu (str. 78);
- sporządźcie budżet; starajcie się o fundusze z dużym wyprzedzeniem; sprawdźcie terminy i procedury; postarajcie się zdobyć pieniądze z alternatywnych źródeł; miejcie plan B, na wypadek, gdyby wniosek o fundusze został odrzucony (str. 69);
- załatwcie kwestie praktyczne dla osób z różnymi potrzebami: przygotujcie się do podróży (str. 74); znajdźcie odpowiednie miejsce (str. 87); pomyślcie o różnych potrzebach uczestników Waszych grup (str. 87);
- pomyślcie o tym, co może pójść nie tak i sposobach, co zrobić w takich sytuacji: pomyślcie o ludziach i strukturach, jakich są częścią (str. 44); podtrzymujcie motywację młodzieży do brania udziału w projekcie (str. 51); przeprowadźcie ocenę ryzyka (str. 53);
- wyklarujcie zadania i role w obrębie grup (str. 48), kwestie prawne i deklarację zgody (str. 53) oraz zajmowanie się kwestiami poufnymi (str. 66).

PRZYGOTOWANIE

W tej broszurze nie znajdziesz informacji na temat tego, jak organizować codzienną pracę z osobami niepełnosprawnymi – punkt ciężkości pada tu raczej na to, jak się przygotować do projektów międzynarodowych (np. wymiany międzynarodowej, wolontariatu itp.). Oczywiście w obu przypadkach pracy z młodzieżą obejmującej grupę mieszaną osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych jest wiele podobieństw.

Projekt międzynarodowy tak naprawdę zaczyna się nie w momencie samego wyjazdu za granicę, ale dużo wcześniej. W przypadku organizacji projektu z grupą integracyjną, przygotowanie wszystkiego może zacząć się o wiele wcześniej. Ale jest to możliwe do zrobienia, trzeba tylko się w to zaangażować.

Tak jak w przypadku wszystkich projektów, tak i tu konieczne jest przygotowanie zarówno projektu, jak i ludzi, w tym samej młodzieży. Poniżej znajdziesz kilka konkretnych sugestii, jak rozpocząć pracę z osobami pełno- i niepełnosprawnymi oraz jak je do siebie zbliżyć. W tym rozdziale przyjrzymy się przygotowaniom jeszcze na gruncie lokalnym, a następnie w kolejnym rozdziale „Wymiary międzynarodowy” (str. 60) omówimy międzynarodowe kwestie projektu.

MIĘDZYNARODOWYCH PROJEKTÓW INTEGRACYJNYCH

WYCHODZĄC OD POTRZEB MŁODYCH LUDZI

Kiedy patrzy się na korzyści i potencjał drzemący w projektach integracyjnych (zobacz str. 28), od razu widać, że głównym beneficjentem projektów integracyjnych jest młodzież. Nawet jeśli jako osoba pracująca z młodzieżą lubisz wyzwania organizacyjne, międzynarodowy projekt młodzieży jest przede wszystkim tworzony wokół młodych ludzi i ich pragnień, dążeń, potrzeb itp. Włączanie młodych ludzi w tworzenie „ich” projektu od samego początku jest istotne, żeby praca z młodzieżą była zorganizowana na miarę Twoich „klientów” – bez których nie byłoby pracowników młodzieżowych...

Prawdziwe włączanie... czy symboliczne gesty

Jeśli dążysz do prawdziwego „włączającego” projektu młodzieżowego, to młodzież (zarówno niepełnosprawna, jak i pełnosprawna) powinna być w centrum projektu i zostać naprawdę zaangażowana w przygotowywanie, wprowadzenie w życie i kontynuację projektu czy poszczególnych działań – oczywiście z małą pomocą i doradztwem ze strony pracownika organizacji. Jedno jest pewne – jeśli nie dasz młodzieży przestrzeni (bez względu na to, co potrafi zrobić), to nie będzie wykazywała chęci pełnego zaangażowania się i wzięcia jakiegokolwiek odpowiedzialności.

Można podnosić poziom partycypacji, krok po kroku, tak jak jest to opisane w „drabinie partycypacji” (autorstwa Harta) w broszurze SALTO Going International (www.SALTO-YOUTH.net/GoingInternational/).

Przed wyjazdem do innego kraju należy przemyśleć swój projekt z punktu widzenia młodzieży i może jeszcze bardziej spróbować spojrzeć nań oczyma uczestników (lub osób pracujących z młodzieżą) ze szczególnymi potrzebami. Mogą oni mieć pewne obawy, które różnią się od obaw osób pełnosprawnych.

Potrzeby młodzieży można zebrać w kilka kategorii. Poniższe listy mają na celu zmusić Cię do myślenia o przeróżnych sytuacjach i niekoniecznie obejmują wszystkie możliwości.

Potrzeby praktyczne i techniczne

Ta kategoria odnosi się do infrastruktury i sprzętu pomocniczego potrzebnego osobom niepełnosprawnym

- Dostępność miejsca (pokoje, łazienki, toalety, sale do pracy, restauracje, parking itp.) – mobilność wertykalna i horyzontalna
- Metody pracy – urządzenia wzmacniające przekaz dźwięku, czytnik Braille’a, flipcharty na odpowiedniej wysokości itp.
- Transport – dostępność transportu (publicznego), różne oznakowanie, gdzie się jest/gdzie wysiąść, podjazdy, komunikaty itp. przekazywane w języku Braille’a, wokalnie i wizualnie
- Wycieczki do miasta – dostępność, przeszkody, dostosowane mapy lub oznaczenie, poruszanie się zawsze w parach/grupach, dostępne toalety publiczne
- Czas wolny i relaks – miejsce, gdzie można „się wyłączyć”, odpocząć, zrelaksować, kiedy jest się zmęczonym
- Życie codzienne – odpowiedni sprzęt pomocniczy do jedzenia, mycia się, spania itp.
- Czy są jakieś firmy, gdzie w razie potrzeby można wypożyczyć/kupić/naprawić sprzęt pomocniczy (wózki, windy-dźwigi, aparaty słuchowe, sprzęt pomocniczy do chodzenia, specjalne okulary itp.)

Potraktuj największe wymagania jako minimalny standard, np. największy wózek, najwolniej poruszająca się lub najwolniej jedząca osoba, czy osoba z najslabszym wzrokiem itp. W ten sposób nikt nie zostanie wyłączony. Zobacz też listy kontrolne w rozdziale „Tworzenie zajęć dla grup integracyjnych” (str. 78).

Potrzeby indywidualne i osobiste

Ta kategoria dotyczy poszczególnych osób niepełnosprawnych w odniesieniu do ich umiejętności.

- Jak dana osoba sobie radzi – czy może być (spać, jeść, umyć się) sama czy wymaga pomocy

- Szczególne potrzeby uczestników – opieka, lekarstwa, materiały, jedzenie itp.
- Zróżnicowanie metod w celu utrzymania koncentracji – intelektualne, praktyczne, kreatywne, werbalne itp.
- Tempo programu, czas na odpoczynek, możliwość zrobienia sobie przerwy itp. Najlepszym sposobem uzyskania wskazówek dotyczących tych kwestii jest zwrócenie się do uczestników, ich rodziców, opiekuna czy lekarza.

Potrzeby emocjonalne i społeczne

Ta kategoria łączy się zarówno z uczuciami poszczególnych osób, jak i całej grupy.

- Praca nad samooceną i poczuciem odniesionego sukcesu – czasem młodym osobom niepełnosprawnym nawet przez myśl nie przejdzie, że mogłyby w ogóle wyjechać na projekt międzynarodowy
- Sprawienie, żeby wszyscy w grupie dobrze się czuli – poświęć wystarczająco dużo czasu na poznawanie się i budowanie poczucia wspólnoty, zacznij od stosunkowo niewielu zadań wymagających zaangażowania i stopniowo przechodź do bardziej wymagających działań, postaraj się wesprzeć budowanie zaufania i przyjaźni pomiędzy rówieśnikami
- Zajmij się frustracjami i niezadowoleniem – zaplanuj czas na informacje zwrotne i ewaluację (indywidualnie, w mniejszych grupach, w grupach narodowych, przed-w trakcie-po itd.)
- Znajdź czas na zabawę i przyjemności – może to być w czasie wolnym lub wkomponowane w część programu
- Daj ludziom wystarczająco dużo wolnego czasu – nie tylko do spędzenia go w grupie, ale także w samotności (żeby odpocząć od intensywnego życia w społeczności)
- Zaplanuj „linię ratowniczą do domu” – stwórz możliwości porozmawiania/wysłania e-maila do rodziców/przyjaciół czy znajomych w domu
- ...

Potrzebom emocjonalnym w grupie narodowej można już wyjść naprzeciw w fazie przygotowań do projektu (zobacz: „Budowanie zaufania i pewności siebie”, str. 41 i „Kontakt z pełno- i niepełnosprawnymi rówieśnikami”, str. 45). W grupie międzynarodowej trzeba zapoczątkować podobny proces.

Potrzeby zdrowotne i medyczne

Są to potrzeby związane ze stanem zdrowotnym wszystkich uczestników, a uczestników niepełnosprawnych w szczególności.

- Jakich konkretnie leków wymagają młode osoby czy pracownicy młodzieżowi – zbierz informacje na temat dawkowania, zabierz ich zapas w razie zagubienia, dowiedz się, jak nazywa się aktywna substancja w nich zawarta (nazwy leków są inne w innych krajach)
- Jakich artykułów osobistych potrzebują ludzie w projekcie (np. przystosowane przybory toaletowe, pieluchy itp.) – czy można je kupić za granicą jeśli się skończą?
- Miej pod ręką numery telefonów i adresy miejscowego lekarza/najbliższego szpitala/pogotowia ratunkowego
- Zrób listę numerów kontaktowych osób, które znają osoby ze szczególnymi potrzebami i wiedzą, jak się nimi zajmować – rodzice, opiekunowie, lekarz w kraju
- Czy któryś z pracowników młodzieżowych zna się na udzielaniu pierwszej pomocy czy lepiej zabrać ze sobą pielęgniarkę?
- ...

Więcej na ten temat znajdziesz w części pt. „Oceny Ryzyka” (str. 53).

Potrzeby prawne i wymogi bezpieczeństwa

Są to wszystkie potrzeby młodych ludzi i ich rodziców w stosunku do organizacji młodzieżowej i pracowników młodzieży, którzy zabierają młodych za granicę

- Wykup stosowne ubezpieczenie – ubezpieczenie zdrowotne na kraj, do którego jedziecie, ubezpieczenie podróżne na bagaż i kosztowny sprzęt pomocniczy, powrót do kraju w nagłych wypadkach
- Wyjaśnij swoją rolę i odpowiedzialność prawną jako pracownika młodzieżowego w stosunku do młodzieży, z którą pracujesz – zdobądź pozwolenie rodziców, poinformuj ich o programie, poproś ich o wyrażenie zgody, dopuść możliwość nieuczestniczenia w konkretnych częściach programu
- Sprawdź zasady i przepisy dotyczące pracy z młodzieżą zarówno w swoim kraju, jak i za granicą – minimalne wymagania, specjalne zabezpieczenia w sytuacji pracy z grupami integracyjnymi, itp.
- Czy program obejmuje jakiegokolwiek działania, do których potrzebne są konkretne kwalifikacje/patent/upoważnienie – wspinaczka górską, ratownik itp.?
- Miej w pogotowiu plan działania w przypadku, gdy coś pójdzie nie tak – zrób właściwą ocenę ryzyka i miej gotową strategię zarządzania w sytuacji kryzysowej
- ...

Więcej na ten temat znajdziesz w części „Ocena Ryzyka” (str. 53).

- ☛ Na końcu tej broszury (str. 88) znajdziesz praktyczne listy kontrolne, które mogą być pomocne w przemyśleniu międzynarodowych działań w grupach integracyjnych.
- ☛ Ściągnij wskazówki dobrych praktyk dla bezpieczeństwa młodzieży i wymian młodzieżowych ze strony internetowej www.leargas.ie/youth lub www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/.

BUDOWANIE ZAUFANIA I PEWNOŚCI SIEBIE

Osobom niepełnosprawnym czasem wcale nie jest łatwo pozostawić w tyle znajomy kontekst i opiekunów, i wkroczyć na drogę **międzynarodowej przygody**, szczególnie jeśli są zależne od innych w dbaniu o zaspokojenie podstawowych potrzeb. Może się okazać, że zadanie pracownika młodzieżowego będzie wówczas polegało na przekonaniu młodej osoby niepełnosprawnej, żeby zechciała wyjechać. W takiej sytuacji musisz zdobyć jej zaufanie i podbudować jej pewność siebie.

Twój pierwszy raz...

Jeśli po raz pierwszy organizujesz międzynarodowy projekt integracyjny, albo pierwszy projekt z grupą mieszaną, to będziesz musiał(a) zbudować zaufanie pomiędzy uczestnikami poprzez **wzajemne poznawanie się** (tak jak w każdej innej grupie). Można to robić stopniowo na przestrzeni kilku spotkań czy wspólnych działań (np. wspólne wyjście do knajpki, wycieczka, rozmowy, warsztaty itp.). Jak w każdym ćwiczeniu na budowanie zaufania, zacznij od takich zadań, gdzie nie trzeba się za bardzo odkrywać i dopiero później przejdź do zadań, które są dłuższe i w których kontakt jest bardziej intensywny (np. wyjazd z noclegiem we własnym regionie).

- ☛ Listę ćwiczeń na poznawanie się oraz zabaw budujących zaufanie znajdziesz w narzędziach szkoleniowych SALTO na stronie www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/
- ☛ A jeśli chcesz dowiedzieć się więcej na temat tego, jak dostosować te metody, zajrzyj do części „Dostosowywanie metod” (str. 85).

Jeśli osoby niepełnosprawne nie są przekonane, że będą w stanie wyjechać na projekt, może będziesz musiał(a) zrobić coś, by przezwyciężyć ich obawy przed porażką. Możesz na przykład pokazać różne **modele ról**, na przykład sportu na wózku, niewidomych parlamentarzystów, biznesmena na wózku, modelki z niepełnosprawnością itp. Wszyscy oni potrafili dokonać niesamowitych rzeczy, przy pewnej asyście lub dostosowaniu.

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

Z www.gripvzw.be

Ze szkolenia SALTO „TC Sports”

Międzynarodowa wymiana jest i musi być możliwa. Wiele osób niepełnosprawnych ma **stereotypowe poglądy odnośnie własnych umiejętności** i sądzi, że nie potrafi robić niektórych rzeczy (wyczuwana bezradność) – przykłady innych ludzi mogą im uzmysłwić, że same też mogłyby wiele zdziałać, jeśli będą mieć odpowiedni sprzęt, motywację i otwartość. Ważne, aby wyznaczyć młodzieży niepełnosprawnej cel, do którego będzie zmierzać i dać jej nadzieję. Należy oczywiście dokonać realistycznej oceny niepełnosprawności danej osoby i zbierać sukcesy stopniowo, krok po kroku!

Przykład: Bianka ma problem z orientacją i nawet nie marzy o tym, że gdzieś mogłaby sama pójść, ponieważ zgubiłaby się na własnej ulicy. A jednak, przy motywacji osoby pracującej z młodzieżą i zabezpieczeniem w postaci telefonu komórkowego, na wypadek gdyby zgubiła drogę, podjęła małe wyzwania. Krok po kroku nauczyła się poruszać kilka przystanków autobusem, pojechała do sąsiedniego miasta, a teraz jeździ po całym kraju...

Jeśli w projekcie biorą udział osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności, to może zechcesz popracować nad tym, co sądzą na **temat innych form niepełnosprawności**. Zdarza się czasami, że osoby niepełnosprawne i pełnosprawne tworzą (podświadomie) hierarchie lub uprzedzenia dotyczące różnych rodzajów niepełnosprawności – tak jakby istniały „lepsze” i „gorsze” rodzaje i przypisane im prawa czy pierwszeństwo (np. bycie na wózku jest gorsze od bycia niewidomy, więc mnie należy się większa pomoc...). Z drugiej strony, posiadanie pewnych upodobań jest normalne.

Można zaproponować osobie niepełnosprawnej, żeby porozmawiała z innymi o ich niepełnosprawności. Taka rozmowa może obu stronom pomóc zaakceptować i zrozumieć swoją niepełnosprawność – nikt normalnie nie pyta osób niepełnosprawnych (a już na pewno nie politycznie poprawni rówieśnicy), **czym jest dla nich ich niepełnosprawność**. Dzięki pozytywnym rozmowom i relacjom osoba niepełnosprawna nauczy się dystansu do swojej niepełnosprawności i zobaczy ją w kategorii czegoś, co jest „na tyle łatwe”, że można sobie (z małą pomocą) z tym poradzić. Pomoże jej to stworzyć pozytywny obraz samej siebie.

Jeśli młode osoby niepełnosprawne nie są przyzwyczajone do przebywania wśród młodych pełnosprawnych, warto jest doprowadzić do takiego kontaktu wcześniej – znów: zaczynając od krótszych i mniej intensywnych wspólnych zajęć aż po głębsze relacje i współpracę. Żeby **dodać pewności siebie** osobie niepełnosprawnej, możesz podejmować działania, w których taka osoba będzie dobra lub lepsza od osoby pełnosprawnej – w ten sposób czuje się pewniej. Wyjaśnij, że osoby niepełnosprawne mają takie samo prawo do uczestnictwa, jak wszyscy inni.

Kilka przykładów:

- *młode osoby na wózku mogą pokazać innym, jak pokonać tor przeszkód na wózku;*
- *osoby niepełnosprawne mentalnie są często bardzo twórcze (mniej ograniczone konwenansami społecznymi), tak więc zajęcia twórcze dają pole dla ich (niekonformistycznego) potencjału;*
- *osoby niedosłyszące potrafią czytać z ruchu warg, podczas gdy innym przeszkadza hałas otoczenia;*
- *osoby, które są niewidome lub niedowidzące, mają często zwiększoną umiejętność rozpoznawania dźwięków, głosów i muzyki.*

MŁODA OSOBA NIE JEST WYSPA; RODZICE, OPIEKUNOWIE I INSTYTUCJE

Nie tylko młodzi i organizacje młodzieżowe muszą mieć motywację do projektu. Zdarza się, że największymi „przeszkodami” są **rodzice lub opiekunowie** młodej osoby niepełnosprawnej, którzy nie chcą wypuścić dziecka spod swoich skrzydeł. Możliwe, że nie ufają organizacji, czy będzie panowała nad sytuacją za granicą, a czasem nie sądzą, że ich dziecko jest w stanie poradzić sobie z podróżą i proponowanymi działaniami. To luka, jaka występuje pomiędzy postrzeganymi zaniżonymi możliwościami a rzeczywistymi możliwościami młodych osób niepełnosprawnych (zobacz „Niepełnosprawność ≠ Niepełnosprawność”, str. 14).

Dlatego też elementem Twojej pracy z młodzieżą jest także **współpraca z rodzicami** bądź opiekunami. Poinformuj ich, na czym polega projekt, jakie kroki podjęto i jakie zostaną przedsięwzięte, aby sprostać szczególnym potrzebom ich dziecka. Od osoby pracującej z młodzieżą zależy dowiedzenie słuszności projektu (bez zbytniego przymuszania) i pokazanie, w jaki sposób taki projekt może być korzystny: rozdział „Dlaczego (nie) międzynarodowe projekty integracyjne?” (str. 28) może okazać się tu pomocny.

Przykłady działań przyjaznych dla rodziców

- Organizowanie spotkania z rodzicami. Jeśli nie chcą lub nie mogą przyjść na spotkanie, możesz udać się do nich w dogodniejszym dla nich terminie. Wyjaśnij, na czym polega projekt, opowiedz o jego stronie finansowej, działaniach, organizacji partnerskiej i jak będą zaspokojone potrzeby ich dziecka.
- Angażowanie rodziców w przygotowania do projektu jest często dobrym sposobem wyjaśnienia, czym ten projekt jest, pokazaniem, jak kompetentnie i profesjonalnie Ty zajmujesz się projektem i ich dzieckiem, otwierając przed nim nowe możliwości. Rodzice mogą pomóc w zbieraniu funduszy, zbieraniu informacji o kraju goszczącym lub przyjeżdżającej grupie itp.
- Rodzice mogą chętniej wyrazić zgodę na wyjazd swojego dziecka, jeśli zobaczą rezultaty lub usłyszą sprawozdania z poprzednich działań tego typu, np. można im pokazać nagrania wideo z wcześniejszych projektów, zorganizować pokaz slajdów z opowieściami uczestników wcześniejszych działań itp.
- ...

W innych przypadkach to instytucje związane w jakiś sposób z młodzieżą mogą się sprzeciwić pobytowi za granicą osoby niepełnosprawnej, np. biuro zatrudnienia, organizacje przydzielające zasiłki społeczne itp. W niewielu krajach biura zatrudnienia postrzegają młodzieżowe projekty za granicą jako korzystne doświadczenie uczenia się, które podniesie szanse zatrudnienia. W razie potrzeby pamiętaj, że Agencja Narodowa programu „Młodzież w działaniu” w Twoim kraju ma doświadczenie w kontaktach z tego typu instytucjami i wie, co jest, a co nie jest możliwe.

Wreszcie, kontakty z **rodzicami i osobami troszczącymi się o zdrowie** osoby niepełnosprawnej są też zalecane z innego względu – żeby dowiedzieć się, co dokładnie osoba niepełnosprawna potrafi zrobić, a co może być ryzykowne z **medycznego punktu widzenia**. Jest to szczególnie ważne, jeśli przewidujesz zajęcia fizyczne (np. pływanie, długie spacery, chodzenie po górach itp.), których dana osoba nie robiła nigdy wcześniej. Czasami zdarza się, że osoby niepełnosprawne (i pełnosprawne też) przeceniają swoje możliwości (np. pod presją grupy lub dlatego, że chcą robić to samo, co reszta grupy). W ten sposób mogą sobie zaszkodzić lub pogorszyć swój stan zdrowotny. Dlatego też tak ważne jest, aby rodzice i opiekunowie medyczni byli **świadomi, na czym dokładnie polegają działania i zajęcia**, po to, by mogli zdecydować, czy uczestnictwo w takiej czy innej części programu projektu jest dobrym pomysłem z medycznego punktu widzenia.

Alternatywnie, można zabrać na projekt wyspecjalizowaną kadrę, która wie, jak wspomagać osoby niepełnosprawne w potencjalnie niebezpiecznych sytuacjach i w ten sposób ograniczać możliwenegetywne konsekwencje.

KONTAKT Z PEŁNO- I NIEPEŁNOSPRAWNYMI RÓWIEŚNIKAMI

Istotą projektów integracyjnych jest stworzenie sytuacji, w której młode osoby pełno- i niepełnosprawne **mieszkają pod jednym dachem i razem pracują**. Bez wątplenia taka sytuacja prowadzi do tego, że rówieśnicy sobie wzajemnie pomagają. Nie każdy jednak czuje się komfortowo, pomagając osobie niepełnosprawnej. Powodem tego jest często fakt, że dotąd nie mieli bezpośredniego kontaktu z niepełnosprawnymi rówieśnikami albo obawiają się zrobić coś nie tak, albo też powstrzymuje ich to, że pomoc częściowo wiąże się z sytuacjami stosunkowo intymnymi lub krępującymi. Ważne jest więc, aby możliwie wcześniej rozpocząć pracę nad relacjami pomiędzy młodymi pełnosprawnymi i niepełnosprawnymi (o ile się jeszcze nie znają), aby przełamać tabu i znaleźć sposoby, jak sobie wzajemnie pomagać.

Ważne jest **budowanie przyjaźni i znalezienie wspólnego mianownika** pomiędzy młodymi osobami pełno- i niepełnosprawnymi. Choć ważny jest proces poznawania się pod kątem niepełnosprawności, tego, jak się z nią obchodzić (i jak czasem pomóc), to co najmniej tyle samo albo i więcej czasu i energii należy poświęcić zainteresowaniom i hobby, które mogą być wspólne dla tych młodych ludzi. Możesz zaproponować ćwiczenia, w których poznaje się wspólne wartości, upodobania (i to czego się nie lubi), problemy itp. Znowu po to, aby pokazać, że młodzież to przede wszystkim osoby mające pewne uczucia, potrzeby, ambicje itd. i że niepełnosprawność ma drugorzędne znaczenie.

Mój Dom

Zbuduj, narysuj lub opisz swój idealny dom.

Pytania: Które miejsca w domu są dla Ciebie ważne? Dlaczego? Czy t Twoim wymarzonemu domu jest garaż? Czy są pięter? Czy będzie tam pokój dziecięcy? A czy będzie tam telewizor? Itd.

Ćwiczenie na poznanie zainteresowań, ambicji, ideałów, życzeń, itp.

Dla tych młodych ludzi wybierających się na projekt, którzy nie znają wielu osób niepełnosprawnych albo mają małe lub żadne doświadczenia w kontaktach z nimi, ważne może być **dowiedzenie się, jak to jest** być niepełnosprawnym. Rozmowa z osobą niepełnosprawną jest oczywiście najbardziej bezpośrednim sposobem, ale można też spróbować postawić się w sytuacji osoby z konkretnym rodzajem niepełnosprawności.

- ★ **Czasem dla osób niepełnosprawnych takie ćwiczenia są bardzo nieprzyjemne** (szczególnie, jeśli ktoś „nabył” niepełnosprawność w późniejszym wieku, np. wyniku wypadku czy choroby). Po takim „zabawnym ćwiczeniu” osoby pełnosprawne mogą pozbyć się swojej niepełnosprawności, a osoby rzeczywiście niepełnosprawne nadal z nią zostają. Zanim zaproponujesz tego typu symulacje, dowiedz się, czy dla członków grupy nie jest to drażliwy temat.

Przykłady ćwiczeń lub symulacji na empatię:

- Zrób takie ćwiczenie (może być krótsze lub trwać przez cały dzień pracy/szkoły) – załóż cudze okulary albo zastoń całkowicie oczy (symulowanie osoby niedowidzącej lub niewidomej);
- Załóż odwrócone okulary (lustrzane odbicie – widzisz świat do góry nogami), napisz list ręką, którą normalnie nie piszesz, w rozmowie z kimś używaj przymiotników o przeciwstawnym znaczeniu, np. powiedz „biały”, gdy masz na myśli „czarny” (wrażenie problemów z przyswajaniem wiedzy);
- Pozwól, żeby inna osoba Cię ubrała, nie poruszaj żadnym mięśniem (symulacja porażenia poprzecznego);
- Przez cały dzień chodź, słuchając głośno muzyki przez słuchawki (sytuacja osoby niedosłyszącej)
- Zajmij się codziennymi domowymi sprawami, siedząc na wózku (ograniczenia w poruszaniu się);
- Przejdź się po mieście i wczuwaj w/reaguj na kolory, jakie widzisz: zielony jest smutny, brązowy się śmieje, żółty jest senny, niebieski jest niebezpieczny (tak jak w przypadku zespołu Aspergera).
- ...

Ważne jest, żeby **dodać pewności siebie** zarówno osobom niepełnosprawnym, jak i pełnosprawnym, aby mogły się komunikować ze sobą bez tematów tabu. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego może być poproszenie osoby niepełnosprawnej, żeby była **ekspertem** w tłumaczeniu swoim rówieśnikom (czy grupie), jak sobie poradzić z jej niepełnosprawnością – co robić, a czego nie robić, co lubi, a czego nie lubi itp. Na młodzieży niepełnosprawnej spoczywa wtedy pewna odpowiedzialność. Daje jej to możliwość uczestnictwa w procesie przygotowawczym i stawia ją w sytuacji, w której faktycznie potrafi więcej (wie więcej) od rówieśników.

Zasadniczą sprawą w budowaniu akceptacji i współdziałania jest doświadczenie razem **czegoś fajnego**, dzięki czemu poznaje się siebie i dobrze się razem bawi. Więc dlaczego by nie...

- wyjść razem na koncert albo do kina;
- pograć w gry czy bawić się w teatr;
- wyjechać razem na międzynarodową wymianę.

Nikt nie jest doskonały

Ani osoby niepełnosprawne, ani pełnosprawne. Dlatego też (jak w każdym projekcie młodzieżowym) ważne jest stworzenie atmosfery, w której zachęca się do **eksperymentowania**, a **porażka** nie jest traktowana jak problem. Nie dramatyzuj za bardzo, jeśli coś nie wyjdzie, raczej potraktuj to jako doświadczenie, dzięki któremu można się czegoś nauczyć. Nie wini też ani osób pełnosprawnych, ani niepełnosprawnych!

Tak to już jest z młodzieżą, że **eksperymentowanie jest źródłem nauki** i niezbyt przyjemnie jest ciągle tkwić i być ograniczonym do tych samych „bezpiecznych działań”. Nie skupiaj się na ograniczeniach tych osób, ale weź pod uwagę ich ambicje/ciekawość/zainteresowania (wyjście poza przez siebie samego postrzegane granice). Pamiętaj, tak jak w każdym innym przypadku, osoby te powinny mieć **wolny wybór** odnośnie tego, czy chcą czy nie chcą gdzieś pojechać lub coś zrobić!

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

ROLE I RELACJE W GRUPIE

Młode osoby niepełnosprawne (a na pewno ich rodzice czy opiekunowie) muszą wiedzieć, jak podczas projektu za granicą będą zaspakajane ich **podstawowe potrzeby**. W czasie zajęć z osobami niepełnosprawnymi istnieje często konieczność pomocy, czy to w formie dostosowanego sprzętu czy obecności innej osoby (osobisty asystent, tłumacz języka migowego itp.). Taka konieczność występuje także w sytuacji projektu międzynarodowego, przede wszystkim w kwestii codziennej opieki (mycie, ubieranie, zastrzyki, ćwiczenia itp.).

Istnieją różne opcje zapewniania opieki:

- mogą się tym zająć **rówieśnicy** z grupy, którzy przejmą rolę osobistego pomocnika/tłumacza języka migowego (przez część programu – zmieniając się z innymi osobami);
- **osobistymi asystentami/tłumaczami** mogłyby być osoby niebędące częścią grupy (mogące poświęcić swój czas danej osobie niepełnosprawnej – jako wolontariusze czy osoby zatrudnione);
- można, jeśli zaistnieje taka potrzeba, zaangażować **pielęgniarki** (np. do robienia zastrzyków, bandażowania itp.) – mogą przyjechać razem z grupą lub można je znaleźć w kraju goszczącym.

Istotne jest wyjaśnienie, **kto pojedzie na projekt i w jakiej roli**. Różne kategorie osób zapewniających opiekę mają inny status. Niektórzy zajmują się opieką zawodowo, inni jako wolontariusze – pociąga to za sobą pewne konsekwencje co do ich dostępności. Dla wszystkich pomocników oraz młodzieży musi być jasne, jakie są granice ich obowiązków (godziny pracy, nocne zmiany, przerwy, zakres zadań itp.).

Musi też być jasne, że **pracownicy młodzieżowi** w czasie wymiany są odpowiedzialni za całą grupę i nie mogą być równocześnie osobistymi asystentami jednej konkretnej osoby z grupy.

Praca z **rówieśnikami-ochotnikami** w charakterze pomocników osoby niepełnosprawnej (równy wiek, podobne zainteresowania itp.) przyczynia się do swobodnej, przyjaznej atmosfery (gdzie wymiar „pacjent-opiekun” sprowadza się do współpracy na zasadzie przyjacielskiej). To od Ciebie jednak zależy, do jakiego stopnia jest to możliwe, w zależności od **rodzaju/stopnia niepełnosprawności** (niektórzy wymagają pomocy wykwalifikowanej pielęgniarki) i **chęci rówieśników**. Zasadnicze znaczenie ma wydanie wolontariuszom wyraźnych wskazówek lub przeszkolenie ich, jak zajmować się osobą niepełnosprawną. I znów: najlepiej znają swoją niepełnosprawność same osoby niepełnosprawne!

Jeśli zdecydujesz się pracować z asystentami-rówieśnikami z grupy, nie zapomnij o rozmowie także z **pomocnikami-ochotnikami na temat ich oczekiwań, spróbujcie je dokładnie wyjaśnić** (mogą np. chcieć mieć trochę wolnego czasu; zobaczyć lub zrobić coś innego niż ich koledzy z niepełnosprawnością itp.). Jeśli pomocnik-rówieśnik jest równocześnie uczestnikiem projektu, trzeba upewnić się, że obie strony mogą w nim w pełni uczestniczyć. W idealnej sytuacji grupa będzie mogła **otwarcie rozmawiać** o różnych sprawach, które pojawiają się w trakcie projektu (każdego projektu) np. odmienne zdania, zmęczenie, frustracje, napięcia – i nikt nie będzie zachowywać się inaczej z powodu niepełnosprawności.

W celu wyjaśnienia, kto spośród grupy będzie się opiekował osobami niepełnosprawnymi można nawet sporządzić **„kontrakt”** (pisemny lub ustny), że X jest osobą oferującą wsparcie osobie Y i zgadza się na konkretne procedury wymiany lub rotacji osób do pomocy, jeśli jest to pożądane (czasem fajnie jest się zmieniać). Najważniejsze jest to, że przez cały czas są **wyraźnie wskazane** osoby odpowiedzialne za pomoc każdej osobie niepełnosprawnej. Z drugiej strony, osoba niepełnosprawna powinna też być świadoma tego, że udział pomocnika ma **charakter ochotniczy** (jeśli tak rzeczywiście jest) i nie można tej osoby traktować jak „niewolnika” lub jako kogoś, „kto się należy” (to samo odnosi się do pomocnika, który dostaje za tę pracę pieniądze – obie strony muszą okazać szacunek). I tu także najlepiej działa otwarta komunikacja – jak przy ustalaniu pomocy w każdym innym projekcie zresztą.

Jeśli asystenci-rówieśnicy (lub osoby zatrudnione), którzy będą się zajmować osobami niepełnosprawnymi, są nowi, to bardzo ważne jest **zbudowanie zaufania** pomiędzy osobą niepełnosprawną a jej asystentem! Trudno czuć się komfortowo, pozwalając „obcym” dotykać swojego ciała lub czuć się zależnym od kogoś, kogo się tak naprawdę nie zna. Jak pracować nad budowaniem zaufania i pewności siebie podpowie część „Budowanie zaufania i pewności siebie” (str. 41).

Nauczenie się, jak postępować z niepełnosprawnością w życiu codziennym jest ogromną, **praktyczną umiejętnością społeczną**. Taka umiejętność może pomóc młodzieży pokonać wewnętrzne bariery i przezwyciężyć swoje początkowe lęki i ignorancję. Ważne jest, żeby stopniowo rozwijać te niezęde cechy pomocnika – przyjmując wskazówki od osoby niepełnosprawnej. Można rozpocząć od pomagania osobom niepełnosprawnym w czasie spotkań w organizacji młodzieżowej, potem pomału przechodzić do bardziej codziennych zadań w czasie wycieczki, aż wreszcie przejść „egzamin końcowy”, zostając przez jakiś czas asystentem osoby niepełnosprawnej.

Poznaj swoje granice!

Nie możesz lubić wszystkiego i czasem możesz mieć **awersję** do pewnych rzeczy (z jakiegokolwiek powodu) i dobrze jest o tym wiedzieć przed rozpoczęciem pracy czy przed wyjazdem na projekt z osobami niepełnosprawnymi. Istotne jest także to, żeby być otwartym i wyraźnie zaznaczyć swoje granice – posiadanie swoich granic jest OK, wręcz dobrze jest o nich wiedzieć i szukać sposobów jak sobie z nimi poradzić (np. ktoś inny może Cię zastąpić sporządź procedury, jak się można wycofać itp.).

Pomyśl, jaki **rodzaj niepełnosprawności** jest Twoim „ulubionym”, a jakiego najbardziej nie lubisz?

Ćwiczenie – Stwierdzenia/Lista kontrolna

To mogę/Tego nie mogę/To mogłabym (mógłbym):

- znieść widok krwi,
- sprzątnąć odchody,
- podnieść kogoś na łóżko (siła fizyczna),
- ubrać/rozebrać kogoś,
- umyć kogoś,
- być przy kimś, kto głośno przeklina,
- zaakceptować protekcyjnalne zachowania w stosunku do osoby niepełnosprawnej, z którą się pracuje,
- rozmawiać z kimś, kto nie jest w 100% zrozumiały w swojej mowie/zachowaniu,
- okazać cierpliwość i szacunek wobec osób z problemami behawioralnymi
- dać sobie radę z prowokującym i agresywnym zachowaniem,
- akceptować seksualność młodych osób niepełnosprawnych,
- być dotykany i obejmowany przez osoby niepełnosprawne,
- zaakceptować wykluczenie przez osoby niesłyszące używające między sobą języka migowego,
- pomóc osobom korzystającym ze sprzętu podtrzymującego życie (bez którego istnieje ryzyko śmierci)...

- ★ Możesz przeprowadzić podobne ćwiczenie z młodymi osobami niepełnosprawnymi, żeby poznać także ich preferencje.

UTRZYMYWANIE DOBREJ ATMOSFERY W GRUPACH INTEGRACYJNYCH

Projekty integracyjne są możliwe! Wymagają jednak włożenia w nie trochę więcej **wysiłku i czasu** niż w inne projekty. Dlatego może czasem trudno jest utrzymać motywację i wiarę u osób zaangażowanych w projekt (młodzież, osoby pracujące z młodzieżą, zarząd itp.), szczególnie, kiedy przygotowania i staranie się o fundusze zajmują sporo czasu.

Ludzie nie uczestniczą w projekcie i nie stają się wolontariuszami bez powodu – chcą coś na tym zyskać.

Ćwiczenie: po co zgłaszać się jako wolontariusz(ka)?

Wymień wszystkie powody, dla których potencjalnie zgłosił(a)byś się jako wolontariusz lub uczestnik w projekcie grupie integracyjnej. A teraz wymień powody, które by Cię przed tym powstrzymały...

O to samo można zapytać inne osoby zaangażowane w projekt lub uczestniczące w nim. Będzie to źródłem cennych informacji na temat tego, jak zatrzymać ludzi w projekcie.

To, czego ludzie często szukają, to: dobra zabawa, kontakty towarzyskie, zobaczenie i poznanie nowych rzeczy, bycie kreatywnym, stawianie przed sobą wyzwań, itp. Będąc pracownikiem młodzieżowym **uważnie obserwuj**, czy każdy dostaje to, na co liczy. Najlepszym sposobem na zapewnienie sukcesu projektu jest oparcie go na zainteresowaniach młodzieży i jej preferencjach co do sposobów pracy.

Jeśli ludzie szukają **dobrej zabawy i spotkań towarzyskich**, to istotne jest stworzenie odpowiednich do tego warunków. Minimum przygotowań musi się odbyć wspólnie, ale powinien się też znaleźć czas na odpoczynek i wspólne spędzanie wolnego czasu: np. wspólne wyjście do kina lub zorganizowanie imprezy (połączonej ze zbiórką pieniędzy) itp. Można takie rzeczy zaplanować regularnie, żeby utrzymać dobrą dynamikę – oczywiście bez zmuszania kogokolwiek, żeby się dobrze bawił...

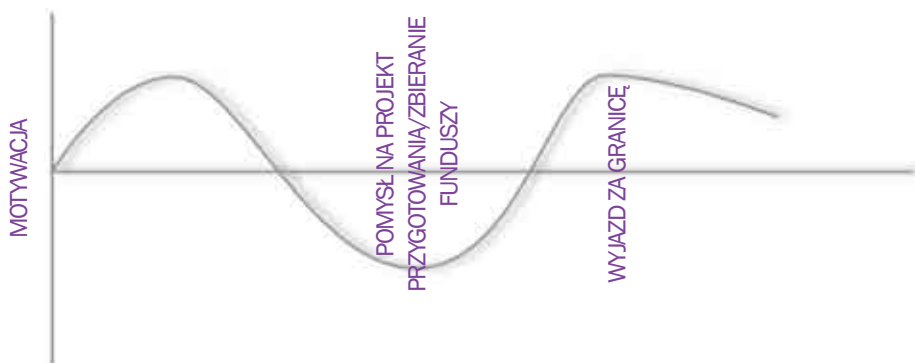
Jeśli ludzie chcą sobie coś udowodnić i **stawiają przed sobą coraz to nowe wyzwania**, to warto przydzielić im zadania w trakcie przygotowań do projektu, stopniowo zwiększać ich trudność, stosując równocześnie pewien kłosz ochronny, żeby się nie zniechęcili w razie niepowodzeń. Ważne, żeby **właściwa osoba robiła właściwe rzeczy**. Jeśli są w grupie osoby kreatywne (i chcą robić rzeczy twórcze), to właśnie one powinny dostać bardziej twórcze zadania (robienie gazetki o wymianie, tworzenie logo itp.), ale znajdą się też inni, którzy będą zadowoleni, kiedy będą mogli pozostać za kulisami i pracować, nie wyróżniając się za bardzo.

Jeśli komuś zależy na tym, żeby **nauczyć się nowych rzeczy**, trzeba pozwolić mu na eksperymenty. Należy jednak dać takiej osobie pewne wskazówki lub w razie potrzeby przeszkolić ją, żeby mogła osiągnąć zamierzony cel. Określ jasno, co jest, a co nie jest możliwe.

Jeśli młodzi bardzo się przykładają do projektu (a powinni, bo to ich projekt), to na pewno miło jest, kiedy **podziękujesz im** za to. Może to być w formie zwykłego „dziękuję”, ale mogą to też być bardziej wypracowane oznaki wdzięczności:

- Daj wolontariuszom coś, z czego się ucieszą (np. darmowe bilety na koncert, koszulki, itp. – z których większość dostajesz często od sponsorów);
- Można zorganizować specjalną (coroczną?) imprezę dla wolontariuszy, np. z przekąskami i napojami, a może małymi upominkami;
- Zorganizuj nagrody dla wolontariuszy (np. dla najlepszego wolontariusza, najodważniejszej osoby niepełnosprawnej, najlepszego sponsora itp.).
- ...

Takie oznaki wdzięczności można zaplanować w ten sposób, żeby przypadają na momenty spadku motywacji do projektu.

- Zobacz też pakiet szkoleniowy T-KIT pt. „Wolontariat Międzynarodowy”, rozdział „Motywacja”, str. 55, do ściągnięcia ze strony: www.training-youth.net or www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/.

OCENA RYZYKA

Praca z młodzieżą (więc także praca z młodzieżą w grupach integracyjnych) polega, miejmy nadzieję, na **doświadczaniu nowych rzeczy i podejmowaniu wyzwań**. Chodzi o przejmowanie inicjatywy i bycie częścią grupy – a nie tylko „terapią zajęciową” czy „opieką nad dziećmi”. Tak więc osoby pracujące z młodzieżą proponują nowe przeżycia wychodzące poza dobrze znaną strefę komfortu i wprowadzające w ekscytującą strefę nowości i uczenia się czegoś nowego, tak jak zostało to opisane w części „Praca z niepełnosprawnością? Potrafisz!” (str. 5).

Istotne jest poświęcenie kilku chwil na refleksję nad **stosunkiem ryzyka, jakie niosą za sobą nowe działania do satysfakcji z nowych doświadczeń i nauczania się czegoś nowego**. Jest to jeszcze bardziej istotne dla młodzieży niepełnosprawnej – która najczęściej tkwi w (nad)opiekuńczym środowisku – żeby także mieć możliwość **wypróbowania czegoś nowego i przesunąć swoje granice** osiągnięć (wyjść poza zwyczajne „bezpieczne” malowanie i rzeźbienie w glinie).

W tym procesie liczy się **minimalna wiedza o osobie niepełnosprawnej** w grupie i świadomość jej niepełnosprawności – co Ty, on(a) może, a czego nie może robić. Nie tylko pozwoli to uniknąć obrażeń, ale też pomoże Tobie znaleźć **sposoby obejścia ograniczeń** – np. jeśli dana osoba wymaga oparcia w wózku, to może zjeżdżać po linie w wózku, a gokarty można tak dostosować, aby zmieściły się w nim i wózek/siedzenie i pasażer. **Kreatywność** jest ważna w sprawianiu, że rzeczy się dzieją, bez względu na niepełnosprawność. Kilka wskazówek i podpowiedzi mamy dla Ciebie w części „Tworzenie działań dla grup integracyjnych” (str. 78).

Ze szkolenia SALTO „TC Sports”

Warto (w grupie, ale także wspólnie z pracownikami młodzieżowymi z grup partnerskich) przyjrzeć się, **co może się potencjalnie nie udać** w projekcie (oraz jakie jest tego prawdopodobieństwo) i jakie może to mieć konsekwencje. Z drugiej strony, można pomyśleć o scenariuszu: co robić, kiedy coś już się zadzieje (wypadki, problemy medyczne, kłótnie, problemy z dostępnością, problemy w grupie itp.) – lepiej pomyśleć jednak o tym, jak można zapobiec takim niefortunnym zdarzeniom.

Wypełnij poniższy „**Diagram oceny ryzyka**” dla Twoich (międzynarodowych) działań:

Co może pójść nie tak?	Prawdopodobieństwo	Kogo to dotknie	Konsekwencje	Powaga sytuacji (1-3)	Co można zrobić, żeby do tego nie dopuścić?	Co robić, jeśli i tak się to zdarzy?
np. atak astmy		- uczestnik X - pracownik młodzieżowy - grupa	- jeden z pracowników młodzieżowych musi udzielić pomocy z inhalatorem - prawdopodobnie trzeba przerwać zajęcia - jeśli ostry atak, trzeba jechać do szpitala		- uważaj na długie sesje i intensywne działania - przyjrzyj się, jak wygląda poziom rozbicia/ wyczerpania uczestnika z astmą - upewnij się, że uczestnik ma w zasięgu inhalator/albo miej pod ręką papierową torebkę	- zachowaj spokój i zaprowadź osobę z astmą w wygodne miejsce - inni pracownicy młodzieżowi zajmują się w tym czasie grupą - użyj inhalatora albo torebki papierowej, by powstrzymać hiperwentylację - zadzwoń na pogotowie, sprowadź karetkę - poinformuj o zdarzeniu rodziców
...						
...						
					- ...	- ...

To oczywiste, że **prawdopodobne ryzyko** (2 lub 3 🍀) i **poważne konsekwencje** (2 lub 3 🦋) wymagają szczególnej uwagi z Twojej strony. Przygotuj się na takie sytuacje, bez traktowania ich jak tragedii.

- ➊ Więcej dokumentów i **list kontrolnych dotyczących oceny ryzyka i zarządzania kryzysowego** znajdziesz w narzędziach szkoleniowych SALTO (www.SALTO-YOUTH.net/toolbox).
- ➋ Np. **wskazówki dobrych praktyk dla bezpieczeństwa młodzieży i wymian młodzieżowych** wypracowane przez www.leargas.ie/youth/.

Przygotowując się do wyjazdu na dłuższą wycieczkę z zakwaterowaniem lub na wymianę młodzieży za granicę, rozumie się samo przez się, że **potrzebny sprzęt** jest dostępny (np. wózki, regulowane łóżka, przystępne prysznicze, sprzęt do pływania itp. – zobacz listę kontrolną na str. 87), tak samo jak jest swobodny **dostęp do opieki medycznej** (np. pierwsza pomoc, lekarstwa, inhalatory itp.). Przy konkretnych potrzebach leczenia (kinezjoterapia, zastrzyki itp.) można polegać na **osobistych asystentach** czy nawet **pielęgniarkach/lekarzu** lub przeszkolici wolontariuszy czy współuczestników (o ile to możliwe) do pomocy osobom niepełnosprawnym. I znów – **liczy się przygotowanie i dobra komunikacja** z osobą niepełnosprawną (lub jej rodzicami, opiekunami, lekarzem), aby poznać jej szczególne potrzeby przed wyjazdem. Najważniejsze, żeby pracownicy młodzieżowi przez tę dodatkową pracę i uwagę nie uciekali się do tradycyjnych (nudnych?) zajęć.

Oczywiście zawsze miej pod ręką następujące **informacje w razie nagłych wypadków** (takie informacje trzeba zebrać przed wyjazdem na projekt/wycieczkę) – nie chodzi o to, żeby Cię straszyc, co takiego powinno być chlebem powszednim przy wszystkich zajęciach z młodzieżą:

- **informacje medyczne i o szczególnych potrzebach** (alergie, stan zdrowotny, lista przyjmowanych leków, ale także, jak nazywają się „aktywne substancje” w tych lekach, ponieważ leki mogą się różnie nazywać w różnych krajach, konkretne wytyczne co do problemów medycznych itd.);
- **karta na sytuacje wyjątkowe** – w kieszeni, z imieniem i nazwiskiem osoby, jej niepełnosprawnością i instrukcjami, jak udzielać pierwszej pomocy w odniesieniu do danej choroby (np. w przypadku osoby z cukrzycą: „w mojej kieszeni jest tabletki, proszę mi ją wsadzić pod język...”; miej pod ręką cukier/słodycze, itp.) oraz z numerem telefonu, pod który trzeba zadzwonić (osoby odpowiedzialnej za grupę);
- **numery alarmowe** (rodzice/opiekunowie młodych ludzi, ich lekarze, firma ubezpieczeniowa – ubezpieczenie zdrowotne/podróżne, najbliższy szpital, miejscowa policja/pogotowie/straż pożarna);

- specjalistyczny sprzęt medyczny, jeśli istnieje prawdopodobieństwo, że będzie potrzebny (np. sprzęt wspomagający oddychanie, deska lub dwie do zaimprovizowania prowizorycznych podjazdów, specjalne sztucce dla osób z ograniczonym ruchem rąk itd.);
- w zależności od długości trwania zajęć – lekarstwa na dłuższy czas, woda do popijania tabletek lub rozpuszczania leków w proszku itp.;
- w zależności od różnych zajęć – pływanie, jazda na nartach, trekking – sprzęt specjalistyczny, jeśli zajdzie taka potrzeba;
- plany B (np. wędrówki w górach mogą potrwać dłużej w grupach integracyjnych, więc pomyśl o potencjalnych skrótach lub alternatywnym transporcie itp.);
- i oczywiście – zwykajna apteczka pierwszej pomocy, może trochę lepiej wyposażona przy takiej okazji.
- ...

DEKLARACJA ZGODY

Dobrym nawykiem (szczególnie w krajach z silną kulturą wymian międzynarodowych) jest mieć **deklarację zgody i odpowiedzialności** podpisaną przed projektem czy zajęciami przez samą osobę niepełnosprawną (jeśli jest pełnoletnia), lub przez jej rodziców czy opiekunów (jeśli jest osobą niepełnoletnią lub ma ograniczone sądownie prawa – w razie niepełnosprawności mentalnej).

Formularz zgody może obejmować takie punkty, jak:

- data i miejsce zajęć;
- pozwolenie na wyjazd na projekt i deklaracja, że osoba niepełnosprawna jest w stanie i wolno jej brać udział w różnych zajęciach w czasie projektu (szczególnie, kiedy łączą się z większym wyzwaniem np. wspinanie się po skałach, paralotniarstwo, pływanie...) – podpisane przez rodziców (w przypadku uczestników niepełnoletnich) lub przez samych uczestników (jeśli są pełnoletni);
- osoby kontaktowe w nagłych sytuacjach (przede wszystkim rodzice i opiekunowie);
- określ niepełnosprawność i związane z nią szczególne potrzeby – można poprosić młodzież, rodziców czy lekarzy o podpowiedzi, jak sobie radzić w konkretnych sytuacjach (np. napad padaczkowy, dodatkowe ubrania w razie zmoczenia się, specjalny sprzęt sportowy itp.);
- informacje dotyczące lekarstw (nazwy leków, częstotliwość ich przyjmowania itp.);
- wszelkie inne porozumienia co do zdjęć robionych na projekcie w celu udokumentowania projektu, użycie danych kontaktowych w liście adresowej członków grupy itp.;
- (niekoniecznie) ustalony przez młodzież kodeks postępowania w czasie projektu i potencjalne konsekwencje jego nieprzestrzegania.

PRZYKŁADOWY – FORMULARZ REJESTRACYJNY – ZGODY

> Nazwa – Miejsce – Daty <

W celu zapewnienia najlepszej opieki młodzieży biorącej udział w naszych zajęciach ważne dla nas jest uzyskanie od Państwa odpowiedzi na poniższe pytania. Wszystkie te informacje są poufne i będą przechowywane w bezpiecznym miejscu.

INFORMACJE O UCZESTNIKU

Imię i nazwisko Data urodzenia

Płeć Narodowość/Obywatelstwo

Adres

Telefon (domowy) (komórkowy)

RODZICE/OPIEKUN (osoby kontaktowe w nagłych wypadkach)

Imię i nazwisko

Telefon (domowy) (komórkowy)

Inna osoba kontaktowa (jeśli nie można się skontaktować z rodzicem/opiekunem)

Telefon do innej osoby kontaktowej

Czy Państwa syn/córka jest niepełnosprawny/a? Tak () Nie ()

Niepełnosprawność to fizyczny lub mentalny stan, który ma wpływ na przeprowadzanie codziennych czynności. Nie ma to wpływu na uczestnictwo w programie, ale musimy o tym wiedzieć.

Jeśli tak, proszę wskazać

Czy Państwa syn/córka przyjmuje obecnie jakieś leki? Tak () Nie ()

Jeśli tak, proszę wskazać nazwę leku i szczegóły co do jego stosowania (częstotliwość, sposób przyjmowania)

.....

.....

Proszę wyszczególnić konkretne wymagania i potrzeby, jakie ma Państwa dziecko w związku ze swoją niepełnosprawnością (pływanie, opieka osobista, urządzenia wzmacniające przekaz dźwięku, specjalistyczny sprzęt itd.)

Czy syn/córka ma jakieś alergie? (penicylina, konkretny składnik jedzenia itd.)

Tak () Nie ()

Jeśli tak, proszę wymienić, jakie.

Imię i nazwisko lekarza/nazwa Praktyki Medycznej Państwa syna/córki

Numer kontaktowy do lekarza/Praktyki Medycznej

Czy wyrażacie Państwo zgodę na uczestnictwo syna/córki we wszystkich aspektach programu, zajęć (jeśli są organizowane) i zakwaterowania (jeśli jest zorganizowane)?

Tak () Nie ()

Jeśli nie, proszę wymienić, w których aspektach programu nie życzą sobie Państwo uczestnictwa swojego dziecka.

Czy zgadzacie się Państwo, aby syn/córka brał(a) udział w zdjęciu grupowym dla celów medialnych i reklamy, które pojawią się z notatką prasową w lokalnej gazecie?

Tak () Nie ()

Kodeks Postępowania dla uczestników programu

W celu bezpiecznej realizacji programu prosimy młodzież o podpisanie kodeksu postępowania. Obejmuje on:

- Szacunek dla wszystkich członków grupy
- Słuchanie facylitatora i kadry oraz przestrzeganie ich instrukcji
- Słuchanie siebie nawzajem, dbanie o to, aby w danym czasie tylko jedna osoba mówiła
- Szacunek dla mienia i zasad podczas zajęć
- Nieużywanie przezwisk i upokarzających uwag
- Uczestnictwo we wszystkich aspektach programu
- Praca razem jako zespół
- Alkohol, palenie czy narkotyki są zabronione

Jeśli Państwa syn/córka będzie uparcie łamać zasady, skontaktujemy się z Państwem.

Podpis rodzica/opiekuna (jeśli syn/córka jest niepełnoletnia).....

Podpis uczestnika (w każdym przypadku).....

Data.....

Wszystkie informacje tu zawarte są objęte ścisłą tajemnicą

Dziękujemy za poświęcenie czasu na wypełnienie tego formularza!

Zaadaptowany na podstawie Louise McBride, Ballyboffy Rural Youth Project, Irlandia

WYMIAR

MIĘDZYNARODOWY

Cała ta broszura sprowadza się do tego, żeby **zrobić coś innego**, coś czego niektórzy może nie uważają za priorytet dla młodzieży niepełnosprawnej: wyjechać za granicę. Młodzież niepełnosprawna ma takie samo prawo do międzynarodowych projektów jak cała reszta młodych ludzi, więc dlaczego nie spróbować?

Kiedy jednak wchodzisz na drogę projektów międzynarodowych, musisz mieć jakichś międzynarodowych **partnerów** i kolejna część tej publikacji podrzuci Ci kilka pomysłów, jak znaleźć odpowiednie organizacje do Twojego projektu w grupie integracyjnej. Współpraca z innymi organizacjami porusza kwestie poufności: jakie informacje na temat Twoich uczestników są potrzebne organizacji partnerskiej, żeby przygotować projekt, a jakie powinny pozostać poufne...

Główną kwestią związaną z wejściem na ścieżkę międzynarodową jest **dowiedzenie się czegoś o grupie partnerskiej** i tej drugiej kulturze, z którą się spotkacie (str. 68). Są nawet na to przeznaczone **fundusze europejskie** (str. 69).

Wreszcie, w tej części uzyskasz też bardziej szczegółowe informacje na temat **podróżowania** z osobami niepełnosprawnymi, w razie gdybyś nigdy wcześniej tego nie robił/a. Wszystko da się zrobić, potrzeba może tylko **trochę więcej przygotowań** (str. 74).

NAWIĄZYWANIE MIĘDZYNARODOWEGO PARTNERSTWA

OK, tak więc masz grupę integracyjną i wiesz, jak ją przygotować do projektu integracyjnego, ale ciągle potrzebujesz **grupy partnerskiej** do wymiany lub projektu, na który chcesz wysłać swoich wolontariuszy (chyba, że planujesz jednostronną wycieczkę wakacyjną). Gdzie możesz znaleźć partnerów?

Organizacje zajmujące się osobami niepełnosprawnymi można znaleźć poprzez **międzynarodowe organizacje parasolowe** (i ich członków) lub **narodowe federacje** w różnych krajach. Często mają one sekcje dla młodzieży, choć nie zawsze.

- Europejskie Forum Osób Niepełnosprawnych: skupia ponad 115 organizacji z 29 krajów Europy; www.edf-feph.org posiada linki do europejskich, międzynarodowych i narodowych organizacji zajmujących się niepełnosprawnością.

Może jednak nie chcesz trzymać się wyspecjalizowanych czy „wyłączających” organizacji niepełnosprawnych. Innym sposobem na znalezienie partnera jest kontakt z **organizacjami z głównego nurtu**, stosującymi politykę włączania młodych osób niepełnosprawnych w swoje zwyczajne działania.

W ramach **Europejskiego Programu „Młodzież w działaniu”** (str. 61) możesz zwrócić się o pomoc w znalezieniu organizacji partnerskiej do Narodowej Agencji. Ona powiadomi o Twoich poszukiwaniach swoich współpracowników z innych krajów, którzy z kolei roześlą wiadomość poprzez swoje kanały komunikacji lub prześlą ją właściwym organizacjom. Możesz też zgłosić zainteresowanie przeprowadzeniem projektu międzynarodowego w jednej z baz danych potencjalnych partnerów. Zaznacz, że chcesz przeprowadzić projekt w grupie integracyjnej.

👉 Znajdź **bazy danych potencjalnych partnerów** przez www.SALTO-YOUTH.net/partnerfinding/.

Inną możliwością dla osób pracujących z młodzieżą jest uczestnictwo w którymś z międzynarodowych szkoleń lub seminariów kontaktowych organizowanych w ramach Programu „Młodzież w działaniu” (lub inne podobne programy). Na takich szkoleniach poznasz inne osoby pracujące z młodzieżą, które też realizują lub myślą o realizowaniu międzynarodowych projektów młodzieży. Niektóre z seminariów kontaktowych skupiają się szczególnie na grupach integracyjnych (choć takie są w mniejszości).

👉 Przegląd **szkoleń europejskich dot. pracy z młodzieżą** znajdziesz na stronie: www.SALTO-YOUTH.net/training/.

Nie wystarczy po prostu znaleźć partnera lub partnerów zainteresowanych rozpoczęciem wspólnych projektów. Jak już skontaktujesz się z organizacjami, które wyraziły wstępne zainteresowanie, będziesz musiał/a sprawdzić, czy odbieracie na **tych samych falach** i czy jest prawdziwe **zaangażowanie** w potencjalny projekt.

Kilka pytań, które mogą się przydać:

- Jakie są cele i jaki jest status organizacji (władza publiczna, organizacja pozarządowa, ośrodek kultury itp.)?
- Z jakimi grupami docelowymi pracują? Jakimi zajmują się rodzajami niepełnosprawności? Czy są chętni do nauczania się/wypróbowania nowych rzeczy?
- Jakie zajęcia prowadzą? Jakie mają podejście do zajmowania się niepełnosprawnością? Do jakiego sprzętu pomocniczego mają dostęp?
- Kim są ich sponsorzy? Jaka jest ich struktura? Od kogo/od czyich pieniędzy są zależni?
- Kto podejmuje decyzje dotyczące przeprowadzania projektów międzynarodowych? Czy decyzja musi zapaść na spotkaniu zarządu lub zgromadzeniu walnym?
- Czy wcześniej przeprowadzali już projekt międzynarodowy? Jeśli tak, czy skończył się on powodzeniem? Czy wcześniej pracowali już z osobami niepełnosprawnymi?
- ...

Ta druga organizacja zapewne będzie chciała dowiedzieć się tego samego o Was...

Wiadomo, że na sprawdzenie, czy organizacje do siebie pasują, potrzeba sporo **komunikacji międzynarodowej**. Ważne, żeby chociaż sami pracownicy młodzieżowi z tych różnych organizacji znaleźli wspólny język. Jeśli znajomość języka obcego stanowi problem dla pracowników młodzieżowych lub ich podopiecznych w projekcie, zawsze można rozważyć przeprowadzenie projektu z osobami z krajów, gdzie mówi się tym samym lub podobnymi językami (np. Portugalia-Włochy-Hiszpania, obszar języków słowiańskich itp.) lub zatrudnienie tłumacza.

Język jest tylko jedną z potencjalnych barier komunikacyjnych – w różnych krajach mogą się pojawić różnice w **pojęciach** (zobacz też „Przedstawianie i Etykietkowanie”, str. 20). Dla przykładu – klub młodzieżowy z Belgii i klub młodzieżowy w Anglii to są dwie różne sprawy. Stąd też trzeba unikać ogólnikowych słów i zastąpić je konkretnymi objaśnieniami, co będziecie robić, jak i z jaką młodzieżą. To, co dla ciebie jest oczywiste, niekoniecznie jest tak jasne dla kogoś z innego kraju.

- ★ **Studia przypadku** mogą okazać się pomocne w lepszym wyobrażeniu sobie, jak działa ta druga organizacja. Wyślijcie sobie nawzajem opis kilku sytuacji, z jakimi mieliście do czynienia i opiszcie, co Wy byście zrobili w takich okolicznościach.
- ★ Innym sposobem na lepsze poznanie swoich realiów jest wymienienie się **tekstami na temat stosowanej polityki oraz zasad i praw**, do których się stosujecie i z którymi jesteście związani.

Kiedy już zdecydujecie się na międzynarodowy projekt integracyjny, jedną z kwestii do wyjaśnienia pomiędzy partnerami jest **podział obowiązków** w czasie projektu. Powinien on objąć: proces tworzenia projektu i programu (pomiędzy partnerami, przy zaangażowaniu młodzieży), starania o fundusze (zobacz „Finansowanie międzynarodowych projektów młodzieżowych”, str. 69), przygotowanie uczestników (najlepiej przeprowadzone równoległe w różnych krajach), planowanie podróży (organizacja wysyłająca), rezerwację i przygotowanie miejsca (organizacja goszcząca), przeprowadzenie programu, pisanie raportów i dalszą część projektu (wspólnie). Taki podział daje wszystkim stronom wyraźny ogłęd tego, co kto robi. Podział obowiązków powinien być sprawiedliwy i satysfakcjonujący. Nie zapomnijcie omówić kwestii prawnych (zdrowie i bezpieczeństwo), a także zasad i przepisów, jakim Wy i Wasze organizacje podlegacie!

Jest wiele różnych nowoczesnych rozwiązań technologicznych służących komunikowaniu się, ale nic nie zastąpi **spotkań partnerów twarzą w twarz**. Bardzo istotne jest zobaczenie siebie nawzajem i obejrzenie miejsca/miejsc, gdzie projekt ma się potencjalnie odbyć, zamiast opierania wszystkiego na (niekiedy fałszywych) założeniach. Jest to tym bardziej ważne, jeśli miejsce ma spełniać pewne warunki dostępności lub mieć jakieś udogodnienia, których nie da się inaczej zaimprovizować lub zorganizować.

- ★ Przy odrobinie wyobraźni można dostosować się do sytuacji, które nie są takie same jak w domu. Jest to częścią doświadczenia uczenia się czegoś nowego. Smutno byłoby zostać w domu, ponieważ w jednym z budynków nie ma ramp, nawet jeśli w grupie jest 20 osób chętnych do przeniesienia wózka nad kilkoma schodkami, lub gdzie deska i kilka śrub mogłyby rozwiązać problem.

Istnieją możliwości zorganizowania „wizyt przygotowawczych” czy „wizyt wczesnego planowania” (z młodzieżą albo bez, lub z rodzicami). Można pojechać na staż do organizacji partnerskiej, żeby przyrzeć się ich codziennej pracy. Możesz też zorganizować spotkania we własnym zakresie (np. wyjazd na wakacje do kraju organizacji partnerskiej) albo uczestniczyć w festiwalu/działaniach w kraju partnerskim itp.

- ☞ Możliwości **dofinansowania** wizyt przygotowawczych i stażu (*job-shadowing*) są opisane w części „Finansowanie międzynarodowych projektów młodzieżowych” (str. 69).

W dzisiejszych czasach komunikowanie się jest stosunkowo tanie i szybkie dzięki internetowi, ale nie powinno się zapominać o kwestii **dostępności używanych form komunikacji** (np. czytelniki tekstu dla osób niewidomych lub niedowidzących, użycie nagranych wiadomości dla osób z ograniczeniem ruchu, itp.). Niektórzy mogą po prostu nie mieć komputera z dostępem do internetu.

Jeśli jest to Twój pierwszy projekt międzynarodowy, to możesz zechcieć znaleźć **doświadczonego partnera**. Możesz też skontaktować się z organizacjami, które przeprowadzały już międzynarodowe projekty w grupach integracyjnych i skorzystać z ich doświadczenia. Możesz również skontaktować się z Agencją Narodową programu „Młodzież w działaniu” i tam poprosić o radę

- ☞ Kompendium poprzednich projektów niepełnosprawnych znajdziesz w bazie danych innowacyjnych projektów na stronie: www.SALTO-YOUTH.net/InnovativeProjects/.

Najważniejsze to: **nie załamywać się!** Nie od razu Kraków zbudowano, więc i Wasze partnerstwo może potrzebować trochę czasu, żeby zaistnieć i się rozwinąć. Ale nie możesz myśleć, że wszystko pójdzie źle od samego początku.

POUFNOŚĆ – INFORMACJE

Kwestią problematyczną w pracy z młodzieżą ze szczególnymi potrzebami jest **poufność**. Jakich informacji na temat uczestników z mojej organizacji *powinnam (powiniennem)* i *mogę* udzielić innym organizacjom i ludziom zaangażowanym w projekt? Będziesz stąpać po cienkim lodzie pomiędzy przekazaniem wystarczających informacji a poszanowaniem prywatności tych osób i zapobieganiem etykietowaniu.

Dostarczenie wyczerpujących informacji partnerom i uczestnikom projektu jest niezbędne, aby zapobiec negatywnym skutkom pewnych (przewidywalnych) wydarzeń. Użycie windy może doprowadzić do ataków paniki u kogoś z klaustrofobią, podnoszenie osoby z uszkodzeniem kręgosłupa może spowodować fizyczne obrażenia, pewne kolory wywołują negatywne reakcje u osób z zespołem Aspergera, zjedzenie niektórych rzeczy może spowodować reakcje alergiczne z fatalnymi skutkami itp.

Dobrym zwyczajem i wyrazem szacunku (a w niektórych krajach wręcz prawnym wymogiem) jest **zapytanie osoby niepełnosprawnej** (lub jej rodziców/opiekuna/pracownika młodzieżowego – w sytuacji braku pełnoletności), czy zgadza się na ujawnienie informacji na temat jej stanu zdrowia i szczególnych potrzeb odpowiednim osobom w organizacjach partnerskich. Niekoniecznie trzeba tłumaczyć wszystkie szczegóły rodzaju niepełnosprawności tej osoby, może wystarczy powiązać to z programem i sytuacją na projekcie. Wyślij **tylko najistotniejsze informacje** potrzebne do ochrony zdrowia i bezpieczeństwa tej osoby w ramach wymiany, z poszanowaniem jej życia prywatnego.

- ★ Dlaczego nie **zaangażować samych osób niepełnosprawnych** w opisywanie swojej niepełnosprawności i szczególnych potrzeb, jakie przewidują, że mogą zaistnieć w czasie programu wymiany lub wolontariatu?

Jeśli rówieśnicy będą pomagali niepełnosprawnym uczestnikom przy niektórych sprawach, to oni także muszą mieć **wystarczająco dużo informacji** na temat potrzeb tych osób, żeby zapobiec wentalnym problemom zdrowotnym i żeby zapewnić bezpieczeństwo.

Najlepiej wysłać informacje na temat potrzeb uczestników, a nie czekać, aż organizacja goszcząca o nie poprosi. Łatwiej jest Tobie – pracownikowi młodzieżowemu, który ma częsty kontakt z daną osobą – porozmawiać o tym, jakie informacje mają być przekazane niż gdyby miał to zrobić obcy pracownik młodzieżowy z tej drugiej organizacji.

W przypadku, kiedy osoba niepełnosprawna (lub jej prawny opiekun) **nie chce wyjawić informacji na temat jej szczególnych potrzeb**, może to stanowić powód dla Ciebie jako pracownika młodzieżowego do odmowy tej osobie udziału w wymianie. Można jednak szukać sposobu załatwienia tej kwestii, np. przez poproszenie zaufanej osoby, która orientuje się w stanie osoby niepełnosprawnej o towarzyszenie jej w charakterze osobistego asystenta. Taki osobisty pomocnik jest gwarantem siatki bezpieczeństwa roztoczonej nad osobą niepełnosprawną, w przypadku kiedy istnieje zagrożenie, że stanie się coś niezaplanowanego, a taka osoba wiedziałaby, co robić, jeśli coś się stanie.

W przypadku osób **niepełnosprawnych intelektualnie** (a także osób nieletnich) pozwolenie na wyjazd na projekt leży w gestii ich wychowawców/opiekunów. Jeśli wiedzą oni o jakichkolwiek pomysłach nie do zaakceptowania i potencjalnym ryzyku, muszą poinformować o tym osoby pracujące z młodzieżą (np. osoba niepełnosprawna intelektualnie chce wyjechać za granicę, żeby, będąc z dala od domu, zająć w ciążę).

MŁODZIEŻ PONAD GRANICAMI I BARIERAMI

Kiedy już będziesz na drodze do projektu z grupą partnerską (lub grupami partnerskimi), młodzież w tych pozostałych krajach może zacząć przygotowywać się do projektu poprzez dowiadywanie się czegoś więcej o swoich krajach partnerskich i uczestnikach. Jest 1001 sposobów na to, jak to zrobić, granice możliwości wytycza wyłącznie Twoja wyobraźnia.

Kila sugestii, jak rozpocząć kontakty międzynarodowe:

- Przygotujcie prezentację wideo swojej organizacji i ludzi, którzy przyjadą na wymianę;
- Zaczniście korespondować z drugą grupą – spotykajcie się na czacie;
- Wyślijcie sobie nawzajem paczkę z przedmiotami przedstawiającymi Wasz kraj czy grupę;
- Zorganizujcie imprezę, której motywem przewodnim będzie wymiana bądź kraj, do którego pojedziecie;
- Wyślijcie sobie nawzajem (grupowe) zadania/prośby, np. nagrana ulubiona piosenka w oryginalny sposób, śmieszne zdjęcia z głównymi atrakcjami Waszych miast, zagadki...
- ...

Więcej na temat przygotowań do międzynarodowych spotkań znajduje się w broszurze „Going International”: www.SALTO-YOUTH.net/GoingInternational/ oraz w broszurze (dla EVS) „Use Your Hands”: www.SALTO-YOUTH.net/UseYourHands/.

Zanim grupy zaczną się ze sobą komunikować, trzeba znaleźć **wspólny język**. Nie rezygnuj od razu z projektu międzynarodowego, kiedy się okaże, że Twoja młodzież nie mówi po angielsku. Jest mnóstwo innych języków, w tym niektóre są podobne, więc czemu by nie zrobić językiem urzędowym mieszanki języków włoskiego i hiszpańskiego, nordyckich czy słowiańskich. Trochę wysiłku i pewnie uda Ci się zrozumieć, co inni próbują Ci przekazać. Najbardziej użyteczne ze wszystkich języków jest **niewerbalne komunikowanie się!**

Można by cały program oprzeć na **komunikacji niewerbalnej**, zastępując słowa obrazami lub symbolami. Zamiast mówienia czy pisania można przecież komponować muzykę albo rysować, zamiast dyskusji można odgrywać skecze i sztuki teatralne. Warianty są niezliczone, a wymiana myśli równie intensywne. Trzeba tylko zapanować nad początkowym poczuciem niepokoju, a zdarzające się nieporozumienia kwitować uśmiechem.

Można też pracować z **tłumaczeniem**. To nawet nie musi być drogie. Może masz w grupie osobę, która zna dobrze języki obce i która mogłaby trochę potłumaczyć w razie potrzeby. Albo można znaleźć programy tłumaczenia w internecie, np. <http://babelfish.altavista.com/> – one nie kosztują ani grosza. Czasem będzie dużo śmiechu, kiedy coś totalnie niezrozumiałego wyjdzie z takiego internetowego tłumaczenia.

MIĘDZYKULTUROWE UCZENIE SIĘ

Podczas wyjazdu za granicę Ty i młodzież spotkacie się z **nową kulturą**. To ekscytująca część tego doświadczenia, ale może też być źródłem frustracji. W obrębie Europy kultury mogą wydawać się w miarę podobne, jednak istnieją pewne różnice. Niektóre z tych różnic są widoczne gołym okiem i łatwo je zaakceptować: jedzenie, muzyka, sposób ubierania się itp.; ale za nimi mogą się kryć bardziej **subtelne różnice kulturowe**: stosunek do zasad, pojęcie „dobrej imprezy”, relacje damsko-męskie, waga rodziny – żeby wymienić choć kilka z nich.

Ważne, żeby i **siebie, i młodzież przygotować** na taką konfrontację różnic kulturowych. Można im uświadomić, poprzez różnego rodzaju symulacje czy ćwiczenia, że niektóre rzeczy można robić inaczej – na różne sposoby (dotyczy to np. godzin posiłków, punktualności, przestrzeni osobistej itp.) i że żaden sposób nie musi być lepszy czy gorszy: jest po prostu inny w innych krajach. Twoje przygotowanie międzykulturowe może zaoszczędzić sporej dawki etnocentryzmu i uprzedzeń („mój sposób jest najlepszy”) i zachęcić do otwartości na odkrywanie innej kultury. To tak jakby grać w jakąś grę, nie znając zasad – chodzi o to, żeby rozgrzyźć zasady w trakcie gry...

Jest wiele publikacji i metod dotyczących **międzykulturowego przygotowania i uczenia się**. Tu znajduje się kilka z nich:

- Narzędzia szkoleniowe SALTO: www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/;
- Pakiet szkoleniowy T-Kit dotyczący uczenia się międzykulturowego www.youth-partnership.net/;
- Pakiet edukacyjny kampanii „Wszyscy Różni, Wszyscy Równi” www.coe.int/ecri/ (zasoby edukacyjne);
- ...

FINANSOWANIE MIĘDZYNARODOWYCH PROJEKTÓW MŁODZIEŻOWYCH

Jest **wiele różnych sposobów zdobycia funduszy** na projekt: Wasza organizacja lub uczestnicy mogą sami pokryć koszty, można zorganizować imprezy połączone ze zbiórką pieniędzy, można też poszukać filantropów lub firm, które zechcą Was wesprzeć, albo można wnioskować o fundusze do różnych instytucji. Najczęściej jest się zależnym od kombinacji różnych źródeł finansowania.

PROGRAM MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU

Jedną z największych szans zdobycia funduszy na projekty młodzieżowe stwarza **program Unii Europejskiej „Młodzież w działaniu”**. Jest to europejski program mobilności skierowany do młodych ludzi w wieku 15-30 lat, promujący aktywne europejskie obywatelstwo, solidarność, uczenie się międzykulturowe i transnarodową wymianę doświadczeń. Program skupia się na projektach pomiędzy krajami Unii Europejskiej lub krajami partnerskimi w Europie i poza nią.

Istnieje kilka typów projektów, które są dofinansowywane (część kosztów podróży, dzienna stawka ryczałtowa na osobę, wkład w program i koszty przygotowania):

- Wymiany Młodzieżowe (spotkanie grup młodych ludzi);
- Wolontariat Europejski (młodzi ludzie wyjeżdżają za granicę jako wolontariusze);
- Wsparcie dla osób pracujących z młodzieżą (szkolenia, seminaria, staże, wizyty przygotowawcze, itp.).

👉 Dowiedz się więcej na temat tego programu – ściągnij „Przewodnik po programie”: www.europa.eu.int/comm/youth/ lub skontaktuj się z Twoją Agencją Narodową: <http://www.youth.org.pl/>.

Unijny program „Młodzież w działaniu” koncentruje się przede wszystkim na tym, aby, **wszyscy młodzi ludzie mieli do niego dostęp** – podejmowane są wysiłki, aby pomagać młodym ludziom, którym z różnych powodów fizycznych i mentalnych trudniej jest uczestniczyć w programie. Istnieją określone środki wsparcia specjalnych grup docelowych, takich jak młode osoby niepełnosprawne, tak więc także projektów grup integracyjnych.

- Można starać się we wniosku o „koszty specjalne”. Mogą to być koszty wynajęcia specjalistycznego sprzętu i pomocy dla grup integracyjnych takie jak: dostosowane środki transportu, sprzęt wspomagający słyszalność na spotkania, specjalna odzież pozwalająca osobom niepełnosprawnym na uczestnictwo w konkretnym działaniu itp. Można też do kategorii „kosztów specjalnych” włączyć osobistych asystentów, tłumaczy języka migowego i inne formy pomocy.
- Można również skorzystać z możliwości „**Dodatkowej Opieki Mentora**” w ramach Wolontariatu Europejskiego. Pokrywałoby to część kosztów funkcjonowania mentora służącego pomocą osobie niepełnosprawnej (osobom niepełnosprawnym). Taki mentor mógłby być równocześnie osobistym asystentem.
- Młodzi ludzie z mniejszymi szansami mogą wyjechać na **Wolontariat Europejski** nawet na bardzo krótki czas (minimum 2 tygodnie). Zamiast wyjeżdżać na okres od 2 do 12 miesięcy, osoba niepełnosprawna (i potencjalnie jej asystent) mogą wyjechać na projekt Wolontariatu Europejskiego na krótszy czas.
- W ramach Europejskiego Wolontariatu istnieje opcja tzw. **tandemu**, kiedy osoba niepełnosprawna uczestniczy w tym samym projekcie, co jej pełnosprawny rówieśnik/rówieśniczka z tej samej organizacji. Mogą się wzajemnie wspierać i pomagać sobie w razie potrzeby.
- Istnieje także możliwość **powiązania wolontariatu z wymianą młodzieży**. Osoba niepełnosprawna mogłaby zacząć projekt za granicą w bezpiecznym i wspierającym ją towarzystwie młodych osób i pracowników młodzieżowych z jej własnej organizacji, po czym pozostać w projekcie na czas wolontariatu (sama lub w tandemie).
- Wymiany Młodzieży są najciekawsze i stanowią największe wyzwanie, kiedy są multilateralne (zaangażowane w nie są grupy z co najmniej 4 krajów). Grupy ze szczególnymi potrzebami mogą jednak także wnioskować o **projekty bilateralne** (mniej skomplikowane do zorganizowania, jako że obejmują tylko 2 partnerów/kraje). Takie projekty zazwyczaj są traktowane priorytetowo w stosunku do innych projektów bilateralnych.

- W czasie przygotowywania projektu można zorganizować **wizytę przygotowawczą**, a w niektórych przypadkach osoba zajmująca się młodzieżą może pojechać tam z **osobą niepełnosprawną**, np. żeby sprawdzić, jakie udogodnienia są dostępne w kraju goszczącym, czy organizacja goszcząca Wolontariat Europejski jest właściwa dla wolontariusza niepełnosprawnego itp.
 - **Górna granica wieku** może być poszerzona dla osób niepełnosprawnych, jeżeli istnieją ku temu zasadne powody.
- ★ Powyższe przykłady nie są „zasadami”, ale są one pewnymi miarami, jakie MOGĄ być zastosowane przez Twoją Agencję Narodową programu „Młodzież w działaniu” w celu wsparcia projektu grup integracyjnych. Zawsze sprawdź w swojej Agencji Narodowej, co jest, a co nie jest możliwe. Nastaw się na to, że będzie trzeba wytłumaczyć i uzasadnić, dlaczego potrzebne są dodatkowe środki.

Agencje Narodowe są po to, żeby poinformować Cię o różnych możliwościach i wesprzeć Cię w Twoich pomysłach dotyczących projektu lub zaproponować udział w ich sesjach informacyjnych czy szkoleniach. Każda Agencja Narodowa ma pracownika do spraw włączania, który pracuje nad włączaniem grup o mniejszych szansach i osób ze szczególnymi potrzebami (np. niepełnosprawnych) w program „Młodzież w działaniu”. W większości Agencji Narodowych w komisjach selekcyjnych/ewaluacyjnych są też osoby z „organizacji włączania”.

Współpraca z Europą Wschodnią i Krajami Kaukazu

- W celu stworzenia sprawnie funkcjonującej platformy dla współpracy pomiędzy programem a krajami sąsiedzkimi Europy Wschodniej i Kaukazu (EECA), a także dla wsparcia istniejących partnerstw Centrum Współpracy z Europą Wschodnią i krajami Kaukazu proponuje:
- 1. Narzędzia internetowe mające służyć osobom pracującym z młodzieżą z programu oraz regionu Europy Wschodniej i krajów Kaukazu w znajdowaniu partnerów i rozpowszechnianiu rezultatów projektów na całą Europę:
 - Strona internetowa z ogólnymi informacjami na temat SALTO EECA (wsparcie, działania, publikacje): www.salto-youth.net/eeca;
 - Wsparcie (Support Service) www.salto-eeca.eu, gdzie można znaleźć:
 - Listę kontaktową z adresami i obszarami zainteresowań dla organizacji z UE i krajów Europy Wschodniej i krajów Kaukazu www.salto-eeca.eu/contactlist;
 - Forum EECA z możliwością zamieszczenia konkretnych propozycji projektów w kategoriach Wymian Młodzieży, Europejskiego Wolontariatu, Szkoleń i Tworzenia Sieci w ramach programu „Młodzież w działaniu”; wymiany doświadczeń i wrażeń w ramach współpracy młodzieży; zamieszczenia raportów i zdjęć z różnych imprez, obejrzenia zdjęć z działań SALTO EECA; ściągnięcia raportów, biuletynów i innych ważnych dokumentów SALTO EECA w celu podniesienia jakości pracy z młodzieżą www.salto-eeca.eu/forum;
 - Pomoc w Komunikacji z Wolontariuszami EVS www.salto-eeca.eu/evs.
 - Biuletyn ukazujący się co 2 miesiące, zawierający najświeższe wiadomości o współpracy młodzieży pomiędzy programem a partnerami z krajów Europy Wschodniej i Kaukazu ogłoszenia i wiadomości o naborze uczestników i trenerów: www.salto-youth.net/newsletter;
 - Dodatkowe zasoby dla trenerów EVS i osób pracujących z młodzieżą, zawierające materiały dla przysz-

- tych uczestników działań młodzieżowych z krajów UE wyjeżdżających do krajów z regionu Europy Wschodniej i Kaukazu: www.salto-youth.net/eecainfo;
 - 2. **Zasoby ludzkie – osoby współpracujące z SALTO EECA, które pomagają osobom pracującym z młodzieżą z programu i regionu Europy Wschodniej i krajów Kaukazu, a także osobom zainteresowanym programem „Młodzież w Działaniu”:**
 - Sieć multiplikatorów – osoby promujące i informujące o programie „Młodzież w działaniu” we Wschodniej Europie i krajach Kaukazu; www.salto-youth.net/eecamultipliers;
 - Sieć Trenerów EVS w regionie Europy Wschodniej i krajach Kaukazu – osoby doświadczone w organizowaniu szkoleń EVS w krajach regionu, posiadające umiejętności, kompetencje i nastawienie w realizacji szkoleń, a co więcej posiadające głęboką wiedzę na temat regionu i realiów pracy wolontariackiej we Wschodniej Europie i krajach Kaukazu.
 - 3. **POMOC AGENCJOM NARODOWYM – wkład w działania organizowane przez Agencje Narodowe mające na celu rozwój współpracy z krajami regionu Wschodniej Europy i krajów Kaukazu:**
 - Ciągłe wsparcie oferowane Agencjom Narodowym w organizacji działań skupiających się na rozwoju współpracy ze Wschodnią Europą i obszarem Kaukazu;
 - Konsulting i doradztwo dla pracowników Agencji Narodowych odpowiedzialnych za współpracę z Krajami Sąsiedzkimi.
- Więcej informacji znajdziesz na stronie internetowej: www.salto-youth.net/eeca lub poprzez bezpośredni kontakt e-mailowy: eeca@salto-youth.net.

EUROPEJSKA FUNDACJA MŁODZIEŻY

Rada Europy w Strasburgu zarządza **Europejską Fundacją Młodzieży**, która także wspiera Międzynarodowe Spotkania Młodzieży (Kat. A) i Projekty Pilotażowe wspierające młodzież niepełnosprawną, nowe formy partycypacji i walkę ze społecznym wykluczeniem (Kat. D). Zrozumiałe jest, że projekty grup integracyjnych plasują się w obu tych kategoriach.

W **Międzynarodowych Spotkaniach Młodzieży** powinni uczestniczyć młodzi ludzie z co najmniej 7 krajów członkowskich Rady Europy, poniżej 30. roku życia. Spotkania Młodzieży powinny być wkładem w cele i priorytety Rady Europy:

- Edukacja o prawach człowieka i dialog międzykulturowy;
- Uczestnictwo młodzieży i demokratyczne obywatelstwo;
- Społeczna spójność i włączanie młodych ludzi;
- Rozwój strategii dotyczących Młodzieży.

Europejski Fundusz Młodzieży przyznaje też „**Granty Administracyjne**” europejskim organizacjom młodzieżowym i sieciom (Kat. C) oraz granty na „**Międzynarodowe Projekty inne niż Spotkania**” (Kat. B), np. studia, badania, dokumentację, specjalne publikacje, wystawy, kampanie, produkcję materiałów audiowizualnych, tworzenie stron internetowych o sprawach młodzieży.

➡ Więcej informacji o kryteriach i procedurach wnioskowania znajdziesz na stronie: www.coe.int/youth/.

FUNDUSZ SOLIDARNOŚCI NA RZECZ MOBILNOŚCI MŁODZIEŻY

Za każdy sprzedany bilet Inter Rail (Europejski bilet kolejowy na miesiąc podróży), Związek Kolei wpłaca 1 euro na **Fundusz Solidarności na rzecz Mobilności Młodzieży**. Fundusz ten opłaca podróże koleją grup (minimum 10-osobowych) młodzieży o mniejszych szansach (np. grupy integracyjne), jadących na projekt międzynarodowy.

- Więcej informacji o kryteriach i procedurach wnioskowania znajdziesz na stronie: www.coe.int/youth/.

WIĘCEJ FUNDUSZY?

EuroDesk i **ERYICA** są dwoma sieciami biur informacji młodzieżowej w Europie (w niektórych przypadkach mają wspólne biuro). EuroDesk dostarcza informacji na temat Europy i różnych europejskich źródeł finansowania, natomiast ERYICA działa bardziej ogólnie na polu informacji i doradztwa dla młodzieży. Obie sieci mogą także pomóc w znalezieniu krajowych funduszy. Dowiedz się w **narodowej radzie młodzieży**, jakie są narodowe fundusze na projekty młodzieżowe.

- Zajrzyj na strony: www.eurodesk.org i www.eryica.org.
Znajdź listę narodowych rad młodzieży, członków Europejskiego Forum Młodzieży na stronie: www.youthforum.org.

Jeśli szukasz **bardziej kreatywnych sposobów zbierania pieniędzy w swoim lokalnym środowisku** (sprzedaż smakołyków, organizowanie imprez lub oferowanie usług), zajrzyj do „Banku Pomysłów na Pozyskiwanie Środków” („Fundraising Idea Book”) na stronie:

- www.fund-raising.com/fundraising-ideas.php

Istnieje też **pakiet szkoleniowy T-Kit na temat funduszy i zarządzania finansami**, opracowany przez Europejskie Partnerstwo na Rzecz Młodzieży, z mnóstwem rad i porad dotyczących możliwości finansowania Twojego projektu młodzieżowego.

- Ściągnij go z: www.youth-partnership.net lub www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/.

PODRÓŻ ZA GRANICĘ W GRUPACH INTEGRACYJNYCH

Są różne opcje podróżowania – w każdym razie jedno jest pewne: na podróż z grupą integracyjną **potrzeba więcej czasu**. To oznacza dłuższy okres, kiedy trzeba zająć się potrzebami uczestników (jedzenie, lekarstwa, toaleta, bezpieczeństwo, itp.) w sytuacji zewnętrznych ograniczeń (godziny odjazdów czy odlotów, przydzielone miejsca, itp.). Jak w przypadku każdej podróży, zaleca się wykupienie (obok zwykłego ubezpieczenia zdrowotnego) ubezpieczenia podróznego dostosowanego do potrzeb grupy.

Własny odpowiedni transport lub wypożyczone **dostosowane minibusy lub autobusy** to oczywiście najłatwiejsze sposoby, choć może nie najtańsze i nie najbardziej atrakcyjne, jeśli chce się doświadczyć „prawdziwego” podróżowania. Podróż do odległych miejsc w samochodzie czy autobusie jest również bardziej nużąca. Niezbyt towarzyską opcją może być osobny przejazd osób na wózkach dostosowanym środkiem transportu, podczas gdy reszta grupy podróżowałaby pociągiem lub samolotem. Mimo wszystko wskazane jest potraktować podróż jako **wyzwanie grupowe** i na ile to tylko możliwe – podróżować razem jako grupa, uzmysławiając sobie w czasie takiej podróży, że wiele środków transportu ciągle jeszcze nie jest dostosowanych do potrzeb mniej mobilnych osób.

W dzisiejszych czasach wiele dworców jest wyposażonych w specjalne **podjazdy dla wózków, które ułatwiają wsiadanie i wysiadanie z pociągu**. Jednakże często należy dokonać wcześniejszej rezerwacji, żeby skorzystać z takiej pomocy, a ta może być ograniczona do określonych godzin w ciągu doby i do pewnych dworców kolejowych. Sprawdź to więc z wyprzedzeniem! Jeśli planujesz wprowadzać w ostatniej chwili jakieś zmiany w podróży, a masz w grupie uczestników na wózkach, to może pomóc podnoszenie takiej osoby w odpowiedni sposób, żeby ją wnieść do pociągu. Zazwyczaj albo sama osoba na wózku (albo jej rodzice/opiekun) wie najlepiej, jak to zrobić. Jeden szczegół – jeśli mówimy o wózkach elektrycznych, pamiętaj o tym, że o ile łatwo można unieść osobę, o tyle wózek może okazać się zbyt ciężki. Sprawdź też, czy dana stacja jest wyposażona w specjalne windy/dźwigi...

Linie lotnicze zazwyczaj obejmują **specjalną opieką** pasażerów o ograniczonej mobilności lub osoby chore, choć należy to zgłosić z wyprzedzeniem – najlepiej w momencie rezerwacji biletu. Sprawdź, co oferują różni przewoźnicy i jaki ma to wpływ na podróż. Osoby niepełnosprawne mogą być czasem odprawiane przy specjalnych stanowiskach i wchodzić na pokład samolotu w pierwszej kolejności, to jednak oznacza, że trzeba być na lotnisku wcześniej niż zazwyczaj. Zwykle istnieje możliwość zarezerwowania wózków, jeśli niektórzy uczestnicy mieliby trudności w pokonywaniu dużych dystansów na lotniskowych terminalach. W razie przesiadki na inny samolot – o ile przewoźnik nie zaoferuje specjalnego busa i przewozu bezpośrednio do następnego samolotu – może potrzebna będzie więcej czasu na przemieszczenie się.

Ze szkolenia SALTO „TC Sports

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

Osoby na wózkach, które w ogóle nie chodzą, są **wnoszone na pokład** (przed innymi pasażerami) na specjalnym „wózku lotniskowym” – krzesła na kółkach z pasami bezpieczeństwa, mieszczącym się w przejściu samolotu – podczas gdy ich wózek pozostaje schowany w luku bagażowym. W czasie lotu możliwości poruszania się po samolocie są ograniczone (tylko długodystansowe samoloty mają przystosowane toalety, więc lepiej załatwić wszystkie potrzeby przed wejściem na pokład lub zastosować inne zabezpieczenia). Przy wysiadaniu, po opuszczeniu samolotu przez innych pasażerów, po osoby używające wózków przyjdą pracownicy lotniska, ponownie używając wąskiego krzesła na kółkach – wózek powinien już czekać na właściciela przy drzwiach samolotu. Dla osób, które nigdy nie podróżowały, wyjęcie z wózka przez pracowników lotniska i wniesienie na pokład może być nieprzyjemnym doświadczeniem. Ten temat powinien zostać omówiony wcześniej, żeby osoba niepełnosprawna wiedziała, czego się spodziewać. Osoba na wózku nie powinna obawiać się czy wstydzić powiedzieć pracownikom lotniska, jak powinni ją nieść i jak obchodzić się z jej wózkiem.

W przypadku lotu **regularnymi liniami lotniczymi** (nie tzw. tanimi liniami) można zamówić specjalne posiłki (np. dla alergików, wegetariańskie czy uwzględniające wymogi religii). Przy odprawie istnieje możliwość poproszenia o konkretny rozkład miejsc (okno, przejście), żeby można było siedzieć razem i pomagać sobie, jeśli zajdzie taka potrzeba, lub o miejsce w pierwszym rzędzie, jeśli osoba niepełnosprawna nie może zginać nóg. Prawo zabrania osobom o ograniczonej mobilności lub sile fizycznej zajmowania miejsca przy wyjściu awaryjnym.

Ogólnie (chyba że wynegocjujesz wcześniej inne warunki), nie wolno zabierać ze sobą na pokład samolotu **większego sprzętu**, ponieważ nie można go tam bezpiecznie przechować, przez co może stanowić zagrożenie w czasie startu i lądowania. Trzeba zgłosić go do luku bagażowego samolotu. Czasami można zabrać ze sobą na pokład mniejszy sprzęt (np. kaskę dla osoby niewidomej) jako bagaż podręczny, który przy wejściu do samolotu ktoś od nas odbierze i odda przy wysiadaniu – w ten sposób można z niego korzystać tuż po opuszczeniu samolotu. Jeśli sprzęt osoby z Twojej grupy można łatwo uszkodzić, poinstruuuj pracowników lotniska, jak się z nim obchodzić.

- ★ Jeśli uczestnicy niepełnosprawni z Twojego projektu planują częstsze podróże, może im się przydać **Książeczka zdrowia Frequent Traveller (Frequent Traveller's Medical Card – FREMEC)**, zawierająca informacje dotyczące ich opieki i usług, o jakie proszą. W ten sposób nie będą musieli opisywać swojego stanu zdrowia za każdym razem, kiedy będą gdzieś lecieć.
- 👉 Przegląd linii lotniczych i ich **polityki względem osób niepełnosprawnych** na stronie: www.everybody.co.uk/airindex.htm.

Jeśli podróżujesz z młodymi osobami z zaburzeniami w zachowaniu lub osobami niepełnosprawnymi umysłowo, może potrzeba je będzie przygotować na dłuższe przebywanie w jednym miejscu (siedzenie z zapiętymi pasami). W samolocie kontrolę sprawuje załoga z kapitanem i może nie zdecydować się na wylot z niezdyscyplinowanymi lub panikującymi pasażerami. Ze względów bezpieczeństwa pasy powinny być zapięte przy starcie, lądowaniu i w czasie turbulencji. Możesz urządzić symulację lotu, żeby przyzwycząić młode osoby niepełnosprawne (albo innych uczestników nieprzywykłych do latania) i przygotować się do podróży samolotem – i w ten sposób zapobiec reakcjom paniki.

Niektóre lotniska posiadają tablice informacyjne lub wskazówki w języku Braille'a **dla osób z upośledzeniem wzroku**. Zdarza się, że linie lotnicze pozwalają na obecność psów-przewodników. Większość linii lotniczych i lotnisk posiada na swoich stronach internetowych informacje na temat „podróżowania bez barier” lub „specjalnej pomocy”. Jeśli nie uzyskasz potrzebnych wiadomości przez internet, spytaj o nie w informacji telefonicznej.

Zdarza się od czasu do czasu, że bagaż w podróży ulega **zaginięciu lub uszkodzeniu**. W takiej sytuacji, zanim opuścisz miejsce odbioru bagażu, trzeba zgłosić reklamację w firmie obsługującej bagaż. Firma ta, jak tylko bagaż zostanie znaleziony, dostarczy go kolejnym samolotem pod wskazany adres za granicą (dostaniesz numer referencyjny i numer telefonu, dzięki czemu będziesz mógł/mogła śledzić, co się z nim dzieje). Jeśli bagaż nie zostanie znaleziony w ciągu doby, firma zazwyczaj musi wypłacić dzienną stawkę na zakup ubrań i przyborów toaletowych albo pieniądze za wyrządzoną szkodę lub utratę bagażu czy sprzętu. Zwróć uwagę, że istnieją oficjalne maksymalne stawki, jakie przysługują za uszkodzenia, dlatego warto wykupić ubezpieczenie podrózne pokrywające koszty drogiego sprzętu!

- ★ W razie utraty bagażu (co na szczęście nie zdarza się często) zostaniesz przez jakiś czas bez swoich walizek. Dlatego też bardzo ważną sprawą jest, żeby nie przechowywać żadnych **ważnych dokumentów, pieniędzy czy lekarstw** w bagażu, jaki nadajesz przy odprawie. Miej je w bagażu podręcznym. A żeby już w ogóle dmuchać na zimne – dołóż tam jeszcze jakieś przybory toaletowe, parę skarpetek i zmianę bielizny.

Jeżeli chodzi o **komunikację lokalną** (tramwaje, autobusy, metro), o tym na ile jest ona dostępna dla osób o szczególnych potrzebach, firmy zazwyczaj informują na swoich stronach internetowych czy w publikacjach. Jeśli nie ma żadnych informacji na ten temat, bądź raczej podejrzliwy i poszukaj alternatywnych rozwiązań. Najpierw jednak zadzwoń do firm transportu publicznego i dowiedz się, jak to naprawdę wygląda.

- ★ Może to wszystko brzmi trochę przytłaczająco, ale wcale takie nie musi być! Za pierwszym razem jest sporo uczenia się metodą prób i błędów. Można znaleźć organizacje czy osoby niepełnosprawne, które mają doświadczenie w podróżowaniu i **od których można się wiele nauczyć**. Weź jednak pod uwagę to, że każdy jest inny i ma inne potrzeby.

Organizując wyjazd za granicę z osobami niepełnosprawnymi, możesz zastosować jedno z trzech **podejść**:

1. albo wszystko dwa razy sprawdzasz (organizujesz wizytę przygotowawczą z jedną, dwiema osobami niepełnosprawnymi) i nie godzisz się na nic poniżej takich standardów, jakie są przyjęte u Ciebie w kraju;
2. albo przygotowujesz się na niespodzianki i improwizację (oczywiście przy co najmniej minimalnym zabezpieczeniu zdrowia i bezpieczeństwa) i idziesz z prądem, czyniąc podróżowanie z niepełnosprawnością częścią doświadczenia uczenia się dla całej grupy;
3. albo tworzysz zdrową mieszankę jednego i drugiego)

- 👉 Więcej materiałów na temat przystępnego podróżowania (informacje dotyczące dostępności różnych miast, różnych środków transportu, różnych programów) znajdziesz na stronie: www.emerginghorizons.com/resources/.

TWORZENIE DZIAŁAŃ

DLA GRUP INTEGRACYJNYCH

Skoro jest to projekt młodzieżowy, powinien być robiony **przez młodych ludzi i razem z nimi**. Zdarza się czasem, że osoby pracujące z młodzieżą mają genialny pomysł na projekt, urocze miejsce w pięknym kraju, znalazły partnerów, wymyśliły innowacyjny program, mają już nawet fundusze, ale nie mogą znaleźć chętnych młodych osób, żeby na ten projekt pojechały. Najprawdopodobniej nie interesuje ich temat, cel podróży, program czy grupa partnerska. To tak jakby postawić wóz przed koniem.

W prawdziwym projekcie młodzieżowym pomysł powinien wyjść od młodych. To oni i młodzi ludzie z kraju partnerskiego są trzonem tworzenia programu. W ten sposób masz pewność, że to **prawdziwy projekt młodzieżowy**, stworzony i przeprowadzony przez młodych ludzi. Jest to dla nich świetne doświadczenie edukacyjne – alternatywa dla zapisania się do jakiegoś pakietu, który nie ma dla nich większego znaczenia. Jako osoba pracująca z młodzieżą możesz ich pobudzić i pokierować procesem tworzenia projektu, a w razie potrzeby pomóc (np. przy ustalaniu realistycznych granic, wniosku o dofinansowanie czy zarządzaniu finansami, dbanie o to, żeby przygotowania odbywały się we właściwy sposób itd.).

Prawdziwy projekt młodzieżowy polega na **uczestnictwie i uczeniu się przez doświadczenie**. Młodzi ludzie mają szansę wypróbować nowe rzeczy, przebywając w bezpiecznym środowisku (zabezpieczonym przez pracowników młodzieżowych). Młodzież może zatroszczyć się o wiele zadań w projekcie: może zaproponować działania, pomysły czy tematy, a następnie może wziąć na siebie odpowiedzialność za pewne części ostatecznego projektu. Kilka przykładów:

- młode osoby mogą przygotować prezentację na temat ich kraju, klubu młodzieżowego, swojej rodziny;
- młodzi mogą zorganizować przedstawienia teatralne, malować i robić dekoracje, przygotować wieczór śpiewania, ugotować potrawę z ich kraju;
- grupa może przejąć zadanie robienia pobudki w jakiś śmieszny czy niecodzienny sposób.
- ...

Jeśli założymy, że projekty w grupach integracyjnych przeprowadza się po to, żeby nauczyć się czegoś **w wyniku interakcji ludzi pełnosprawnych i niepełnosprawnych**, to możemy ten temat poruszyć w ramach programu i dowiedzieć się więcej na temat niepełnosprawności, różnych poglądów na życie, swojej i cudzej niepełnosprawności. Jeśli to się nie stanie automatycznie, możesz stworzyć okazję do poruszania kwestii, o które wiele osób nie ma odwagi spytać. Czasem trudno wytłumaczyć, jak to jest być osobą niepełnosprawną, skoro jest to dla kogoś codziennością „jak ryba w wodzie, która nie wie co to woda, aż do momentu kiedy zostanie wyrzucona na brzeg”. Podczas szkolenia SALTO „Enable” stworzyliśmy oddzielne miejsce na pytania, tzw. „pokój wścibskich pytań”.

„Pokój wścibskich pytań” – Łamanie tabu

Čzęsto ludzie mają pytania odnośnie życia osób niepełnosprawnych, ale pozostają one w zawieszaniu, bo jakoś nigdy nie udało im się ich zadać albo bali się pytać. „Pokój wścibskich pytań” jest metodą, która pozwala mówić otwarcie na wszystkie tematy i przełamywać tabu, jakie je otacza.

Zapytaj jedną osobę niepełnosprawną, czy chce odpowiedzieć na pytania innych – ale tylko jeśli czuje się na to gotowa! Znajdź dobre miejsce, gdzie można się rozsiąść wygodnie (wygodne krzesła, przyciemnione światło, napoje i coś do przegryzienia...).

W „pokoju wścibskich pytań” obowiązują dwie zasady: 1. można pytać o wszystko, w tym o to co najbardziej szalone, osobiste i szokujące, ale 2. pytana osoba decyduje, czy chce odpowiedzieć na dane pytanie, czy nie.

Ludzie mogą pytać o wszystko to, o co nie mieli wcześniej odwagi zapytać. Čzęsto kończy się na bardzo osobistych pytaniach na temat opieki, relacji czy seksualności. Dostosuj to ćwiczenie do wieku Twojej grupy. Jeśli sądzisz, że grupa może być na początku nieśmiała, pracownicy młodzieżowi mogą ustalić z pytanymi, że sami zadadzą kilka „oczekiwanych pytań” na rozruszanie grupy (np. jak sobie radzisz w toalecie, jak można rozpoznać kogoś przez dotyk itd.) lub osoba niepełnosprawna może rozpocząć od bardziej osobistego tematu, żeby przełamać lody.

Znajdź też okazję do śmiechu i dowcipów!

Program powinien być zbudowany wokół **zainteresowań i możliwości** młodzieży. Nawet (lub szczególnie) w grupie integracyjnej ważne jest, by spojrzeć na projekt z perspektywy **osoby, a nie niepełnosprawności**. Zależy to od osobowości, zainteresowań i potrzeb uczestników – co chcieliby zobaczyć w programie. Nie jest tak, że jeśli ktoś ma ograniczoną mobilność, to nie chce wykonywać ćwiczeń fizycznych; nie chodzi o to, że kiedy ktoś jest niewidomy, to chce spędzić resztę życia, robiąc gliniane rzeźby; a to, że ktoś jest niepełnosprawny umysłowo, nie oznacza, że powinien się bawić tylko w gry i zabawy dla dzieci itd. Wszystko zależy od tego, jak dana osoba akceptuje swoją niepełnosprawność i jak sobie z nią radzi.

- Więcej na temat tego, jak aktywnie zaangażować młodych ludzi w projekt młodzieżowy w broszurze SALTO Going International z tej samej serii „Włączanie dla wszystkich”: www.SALTO-YOUTH.net/GoingInternational/.

Przy pracy w grupie integracyjnej ważne jest, żeby **mieć wystarczająco dużo czasu**. Nawet prosta kwestia przemieszczenia się z pokoju do restauracji i pokoju pracy zajmie więcej czasu, jeśli są w grupie osoby o ograniczonej mobilności. Podobnie, w czasie dyskusji trzeba robić przerwy dla tłumacza języka migowego, żeby mógł na bieżąco tłumaczyć.

Jeden ze sposobów planowania programu może polegać na zaproponowaniu **opcji o różnym natężeniu**. Trzeba mieć przy tym na uwadze poziom energii i całej grupy, i wszystkich z osobna. Można na przykład zaplanować 3 różne trasy spaceru na łonie natury, o różnej długości, i pozwolić grupie zdecydować, którą wybrać. Podobnie, można zaproponować pracę na jakiś temat wykorzystującą bardzo interaktywne metody (teatr, ćwiczenia w stwierdzenia...) czy też oglądanie/słuchanie filmu na ten sam temat. Innym zabawnym sposobem na bardziej przystępny program jest zaproponowanie wyboru prędkości: 100, 50 czy 20 km/h. W ten sposób uczestnicy mogą zasignalizować, jak szybko chcą żebyś mówił/a, jak częste powinny być zmiany w stosowanych metodach itp. W każdym przypadku musi istnieć możliwość wyboru nieuczestniczenia i odpoczynku (gdy czyjś poziom zdrowia lub energii tego wymaga).

- Sugestie co do konkretnych możliwości **dostosowania ze względu na niepełnosprawność** znajdziesz poniżej.

Projekt międzynarodowy polega na przeżywaniu nowych, **fajnych**, a równocześnie edukacyjnych, **doświadczeń**. Podczas takiego projektu młodzi ludzie w grupie integracyjnej będą razem mieszkać i pracować, uczyć o innych ludziach i ich kulturach, podbudowywać swoje poczucie własnej wartości i tworzyć przyjaźnie (zobacz rozdział „Dlaczego (nie) międzynarodowe projekty integracyjne?”, str. 28). Chodzi jednak o to, jak wspominaliśmy wcześniej, żeby wywabić ich ze strefy znanego, by przeszli w nieznaną (tam, gdzie wszystko jest całkiem inne i „przeróżające”). Stopniowo młodzi ludzie zaczynają traktować strefę nieznanego jako ich strefę komfortu (zobacz rozdział „Praca z niepełnosprawnością? Potrafisz!”, str. 7).

Dlatego też **program** Twojej wymiany musi być odpowiednio ułożony. Powinienesz zacząć od działań, które nie wymagają zbyt wielkiego zaangażowania, tak by stopniały pierwsze lody pomiędzy grupami, by uczestnicy nabrali do siebie sympatii. Dopiero kiedy grupy i poszczególne osoby poczują się odprężone w swoim towarzystwie, można przejść do bardziej intensywnych zadań, kiedy młode osoby będą musiały bardziej się otworzyć przed innymi – pokazać swoją osobowość i swoje możliwości.

👉 Ćwiczenia na **przełamywanie lodów i poznawanie się** można znaleźć w narzędziach szkoleniowych SALTO: www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/.

Żeby ludzie czegoś się nauczyli, pomyśl o WZZ: Wyzwanie, Związek, Zdolność
[w języku angielskim: 3 x C: Challenge, Connection, Capacity]:

.....
 „Oznacza to, że działanie powinno stanowić wyzwanie dla młodych ludzi, powinno ich skusić żeby się w nie zaangażowali, przekraczając w ten sposób swoje granice. Wyzwanie nie może sprawiać wrażenia, że jest nie do zrealizowania – młodzi ludzie wycofują się, a jeśli poniosą porażkę – będą sfrustrowani i w przyszłości będą się długo zastanawiać, zanim znów włączą się w podobny projekt. Z drugiej strony, wyzwanie musi być na tyle ambitne, żeby nie dopuścić do nudy czy pozbawić młodzież poczucia osiągnięcia sukcesu – „udało nam się”. Stąd też osoba pracująca z młodzieżą powinna orientować się w możliwościach i umiejętnościach młodych ludzi, i tak dostosować projekt, żeby móc cieszyć się całą serią małych osiągnięć i sukcesów. Wreszcie, młodzież powinna czuć się jakoś związana z działaniem. Powinno być ono dostosowane i pasujące do świata w jakim młodzi żyją. Kiedy weźmiesz pod uwagę WZZ w swoim projekcie i dobrze je wyważysz – pierwszy krok do udanego projektu masz już za sobą”.

👉 Z: pakietu szkoleniowego T-Kit na temat społecznego włączania (str. 19) – ściągnij ten i inne pakiety szkoleniowe T-Kit ze strony: www.youth-partnership.net lub www.SALTO-YOUTH.net/TkitInclusion.

W wymianach młodzieżowych nie chodzi tylko o uczenie się, chodzi także o **dobrą zabawę**. Co więcej, dobra zabawa tak naprawdę jest bodźcem do uczenia się. Tylko wtedy, kiedy ludzie czują się dobrze w grupie i projekcie, stają się otwarci na uczenie się, popełnianie błędów, kwestionowanie itd. Dlatego też Twój program musi obejmować działania, które oznaczają dobrą zabawę. Na przykład:

- kreatywne metody (teatr, malowanie, użycie muzyki);
- wieczór zabaw/kawałów;
- wyjście na basen/do wesołego miasteczka/centrum rozrywki/do gospodarstwa rolnego;
- bal przebierańców/impreza tematyczna.
- ...

Jeśli przeprowadzasz międzynarodowy projekt z krajem, w którym mówi się w **innym języku** – komunikacja może okazać się problemem. Możesz zdecydować się na pracę z tłumaczem (w czasie tych części programu, kiedy cała grupa jest razem), ale pewnie będzie niemożliwe mieć tłumacza w każdej grupie roboczej lub wieczorami czy w wolnym czasie. Można temu zaradzić – na przykład poprzez stosowanie różnych form komunikacji. Wielu z nas jest przyzwyczajonych do mówienia, ale przecież jest sporo innych sposobów na wyrażanie siebie – przez np. rysowanie, teatr, skecze, odgłosy, muzykę, żywe pomniki czy symbole. Plusem tego jest nie tylko możliwość **porozumienia się ponad językami, ale także ponad niepełnosprawnością** (np. osoby niesłyszące czy niedosłyszące, niepełnosprawne umysłowo, osoby z zaburzeniami mowy itd.).

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

Jednym ze sposobów komunikacji jest **humor**. Dla niektórych ludzi opowiadanie dowcipów o niepełnosprawności jest niesmaczne, ale wiele grup opowiada żarty na swój temat – traktując swoją sytuację z przymrużeniem oka i pozbawiają ją całej tej (nadętej) powagi. Sytuacja, kiedy można się razem pośmiać (bez protekcjonalnego traktowania) także z niepełnosprawności to oznaka największego szacunku. To często znak, że ludzie **czują się dobrze razem**, akceptują się nawzajem i respektują swoje prawa. Zauważ jednak, że humor (i w ogóle to, co jest uważane ze śmieszne) zależy nie tylko od kraju, ale też od konkretnej osoby i przede wszystkim od chwili.

Pamiętaj żeby **nie zachowywać się inaczej** przy osobach niepełnosprawnych niż przy innych ludziach. Młodzi ludzie to przede wszystkim osoby, którymi się zajmujesz, a fakt, że są niepełnosprawne powinien być na dalszym planie. Jeśli żartujesz sobie z czyjś długiego nosa, dlaczego tego nie zrobisz, kiedy osoba niepełnosprawna ma śmieszne oko? Jeśli wprowadzasz jakieś zasady co do zawierania związków w czasie wymiany, to ta zasada obowiązuje wszystkich. Fakt bycia niepełnosprawnym nie usprawiedliwia wejścia w związek z wolontariuszem na wymianie.

Na wymianie jeden z uczestników z zespołem Downa zakochał się w jednej z osobistych asystentek z drugiej grupy i zaczął się do niej zalecać (dawał kwiaty, słodycze, chciał ją pocałować). Ta osobista asystentka zdecydowała się porozmawiać o tym z osobą pracującą z młodzieżą i poskarżyła się, że nie wie, co zrobić, czując się wręcz winna temu, że miałyby odrzucić zaloty tej osoby. Pracownik młodzieżowy spytał, co by zrobiła, gdyby ta osoba nie była niepełnosprawna... I dziewczyna zrozumiała.

Wyjazd za granicę na jakiś czas nie zawsze jest łatwy do zniesienia dla młodych osób, szczególnie jeśli jest to pierwszy raz, kiedy są z dala od dobrze znanego, swojskiego środowiska lub kiedy jest to pierwsze doświadczenie intensywnej pracy i mieszkania pod jednym dachem z innymi młodymi ludźmi (z których część wcześniej nie znała). Dlatego ważne jest wypracowanie kilku mechanizmów, żeby mieć oczy szeroko otwarte na emocjonalne potrzeby uczestników. Poniżej podajemy kilka sugestii:

- Upewnij się, że istnieje sposób kontaktowania się uczestnika z domem (rodzicami, przyjaciółmi...) w razie tęsknoty – dostęp do internetu, karta telefoniczna itp.;
 - Wkomponuj w program regularny czas na informacje zwrotne – spytaj uczestników, jak się czują, przeprowadzaj regularnie ewaluacje, znajdź czas na rozmawianie z uczestnikami w ojczystym języku (posługiwanie się cały czas obcym językiem może być wyczerpujące);
 - Stwórz jakiś system sygnalizujący stres i problemy – uczestnicy mogą mieć np. czerwoną kartkę, której mogą użyć wtedy, kiedy tempo okazuje się dla nich za szybkie; można zrobić specjalną skrzynkę na listy, gdzie każdy uczestnik może zostawiać wiadomości do pracowników młodzieżowych, by ci je regularnie odczytywali itp.;
 - Obserwuj grupę i procesy grupowe – sprawdź, dlaczego uczestnicy nie biorą w czymś udziału, dopilnuj, żeby wszyscy byli zaangażowani, stymuluj życie towarzyskie dla bardziej nieśmiałych osób itd.;
 - Zaplanuj wystarczająco dużo wolnego czasu (podczas którego nic nie jest zorganizowane), kiedy to młodzież i zespół prowadzący mogą wypocząć i побыć w samotności – upewnij się, że uczestnicy wykorzystają ten czas na odpoczynek...
- Więcej porad na temat organizowania szkoleń (nadających się też po dostosowaniu do projektów młodzieżowych) znajdziesz w pakiecie szkoleniowym „Zasadnicze Elementy Szkolenia” na stronach: www.youth-partnership.net lub www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/.

DOSTOSOWYWANIE METOD

To nie jest pewnie niczym nowym – osoby pracujące z młodzieżą, widząc jakieś ćwiczenia i metody, cały czas dostosowują je do swoich potrzeb i kontekstu. Jak pokazuje poniższy schemat, wybór konkretnej **metody i zadania** oraz to, jak one będą wykorzystane, zależy od tego, jakie masz **cele i zamiary**. Metoda, czy zadanie sprawdzą się tylko wtedy, kiedy będą skrojone na miarę **grupy docelowej** (świadomość różnych możliwości), a także dostosowane do tego, z czym Ty jako **pracownik młodzieżowy** czujesz się dobrze, do zasobów, które posiadasz (pieniądze, czas, przestrzeń) i do strategii, jaką ma Twoja **organizacja**.

W narzędziach szkoleniowych i do pracy z młodzieżą SALTO zamieszczono mnóstwo przydatnych ćwiczeń, metod i zadań, zajrzyj na stronę: www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/. Oto kilka przykładów dostosowywania metod:

- **Alfabetyczne krzesła** (www.salto-youth.net/find-a-tool/98.html):

Jest to śmieszny sposób poznawania swoich imion i przełamywania lodów. Wszyscy stoją na krzesłach w rzędzie i muszą ustawić się w porządku alfabetycznym (lub chronologicznym) według swojego imienia (lub daty urodzin) bez dotykania ziemi.

Jeśli masz w grupie osoby niepełnosprawne, możesz poprosić uczestników, żeby zamiast stania na krzesłach, trzymali się liny. Muszą ustawić się w odpowiedniej kolejności i nie wolno im puścić liny (jedynego punktu kontaktowego).

- **Perfumowane grupy** (www.salto-youth.net/find-a-tool/12.html):

Możesz podzielić ludzi na grupy przez spryskanie ich dłoni perfumami (mają w tym czasie zamknięte oczy). Uczestnicy muszą znaleźć innych członków swojej podgrupy – wywahać osoby o tym samym zapachu...

Jeśli masz uczestników, którzy mają alergie na perfumy lub którzy nie mają zmysłu węchu, można alternatywnie podzielić ludzi na grupy przez danie im rzeczy o różnej fakturze (wełna, len, plastik, papier, metal, folia, itp.) lub kolorze.

- **Zabawa w stwierdzenia** (www.salto-youth.net/find-a-tool/280.html):

Zwykłe zasady tego ćwiczenia na dyskusję są następujące: po każdym stwierdzeniu ludzie ustawiają się w różnych częściach pomieszczenia (oznakowanych „Zgadzam się” i „Nie zgadzam się”).

Niektórym trudno jest poruszać się, innym dostrzec, gdzie stoją wszyscy pozostali – można zamiast tego poprosić niektórych uczestników o to, żeby przedstawili swoją reakcję na stwierdzenie wyrazem twarzy lub poprzez stworzenie (z innymi uczestnikami) żywych pomników. Osoby niedowidzące mogą za pomocą dotyku „zobaczyć” te wyrazy twarzy/żywe pomniki.

W kolejnych częściach przedstawimy listę **rad i porad** dotyczących realizowania projektów z młodymi osobami z konkretnym typem niepełnosprawności i różne listy kontrolne co do dostępności.

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

DOSTĘPNE MIEJSCA

Nie tylko program musi być przystępny, ale i miejsce, do którego się wybieracie! Jest stosunkowo niewiele miejsc, które są w pełni przystosowane dla osób niepełnosprawnych, a to oznacza, że jest na nie duży popyt – dlatego też **rób rezerwacje z dużym wyprzedzeniem!**

Jeśli pewne „**kryteria wyłączające**” nie będą spełnione, część osób niepełnosprawnych po prostu nie będzie mogła przyjechać na Twój projekt (ponieważ nie wsiądą ani nie wysiądą z pociągu, nie będzie odpowiednio zaadaptowanych łazienek itd.).

Częścią Twojego (i organizacji partnerskiej za granicą) przygotowania się jest upewnienie się, że miejsce, w którym będziecie, jest przystosowane do potrzeb ludzi w Waszej grupie. Zanim zarezerwujesz jakieś miejsce, spróbuj porozmawiać z kimś, kto je zna (lecz niech to nie będzie osoba z pośredniczącego biura rezerwacji) i zadaj kilka **konkretnych pytań dotyczących dostępności** tego miejsca dla osób niepełnosprawnych (zobacz listę kontrolną na str. 88!). Znak niepełnosprawności na stronie internetowej czy w broszurze może oznaczać różne rzeczy w różnych krajach (od przystosowanych tylko toalet, do pełnego przystosowania dla osób niepełnosprawnych – przede wszystkim oznacza to udogodnienia dla osób na wózkach). Sprawdź dokładniej, czy miejsce jest dostosowane do potrzeb Twojej grupy (i jej liczebności).

Warto też dowiedzieć się, czy dane miejsce ma **przystosowane alarmy i procedury w razie nagłych wypadków**, np. pożaru; czy alarmy są przystosowane dla osób niesłyszących; jak będzie wyglądała ewakuacja? Możesz przygotować podział zadań w grupie na wypadek, gdyby coś się stało. Lepiej dmuchać na zimne!

Większość schronisk czy hoteli to biznes jak każdy inny, więc osobom je prowadzącym zależy na sprzedaży pokoi i dlatego mogą udzielać takich odpowiedzi, jakich oczekujesz, by sprawić wrażenie, że ich hotel wygląda trochę lepiej niż w rzeczywistości. Z tego powodu dobrze jest **zadawać pytania otwarte**, zamiast takich, na które można odpowiedzieć tylko „tak” lub „nie”, albo które dają możliwość wymijających odpowiedzi „tak, tak”, np. „Czy może pani opisać wejście i drogę z pokoju do jadalni?”, zamiast „Czy są jakieś schody?”. Często pomaga wysłanie listy pytań na piśmie: po pierwsze jest wtedy mniejsze prawdopodobieństwo, że o czymś zapomnisz, po drugie – będziesz mieć odpowiedź na piśmie (lub w e-mailu).

Można rozważyć udanie się w wybrane miejsce z **wizytą badawczą** z jedną z osób niepełnosprawnych (z grupy młodzieży lub współpracowników) używającą wózka (najlepiej największego i najcięższego), by przetestować to miejsce. Oczywiście, nawet jeśli sprawdzimy coś setki razy, sprawy za granicą i tak będą wyglądały inaczej niż na miejscu, w kraju. Pamiętaj więc o tym, żeby zawsze być przygotowanym na **improvizację** i bądź pozytywnie nastawiony.

RADY i PORADY – WÓZKI I NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ RUCHOWA

Kiedy tworzysz **program działań** na międzynarodowy projekt (lub jakikolwiek inny projekt), możesz dostosować małe rzeczy, które bardzo ułatwiają osobom na wózkach i o ograniczonej mobilności udział w projekcie. Zauważ, nie wszystkie osoby na wózkach używają ich przez cały czas, niektórzy lubią się przesiąść na krzesło, inni mogą pokonać niewielką odległość na nogach, a jeszcze inni lubią tańczyć. Nie zawsze też widać, że ktoś ma ograniczenia swobody poruszania się (np. w przypadku kogoś, kto ma problemy z sercem albo z oddychaniem – nie jest w stanie pokonywać dużych dystansów pieszo czy brać udziału w bardzo energicznych zabawach). **Niczego nie zakładaj, tylko pytaj.**

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

Poniżej jest kilka konkretnych podpowiedzi na bazie doświadczeń z różnych kursów szkoleniowych SALTO.

- ★ Najlepiej **porozmawiać otwarcie** z uczestnikami na temat ich odczuć co do udziału w niektórych częściach programu. Niektóre osoby wolą nie uczestniczyć w metodach oznaczających dużo ruchu, podczas gdy inne chcą uczestniczyć w miarę we wszystkim, może na swój własny sposób, dostosowany do ich potrzeb. Przeróbki i zmiany są zarówno w gestii pracownika młodzieżowego jak i danego uczestnika.

- Zarezerwuj więcej czasu na przemieszczanie się pomiędzy poszczególnymi miejscami (przerwy, obiady, zajęcia na dworze), osobie o ograniczonej mobilności wskaż wcześniej, gdzie będą się odbywać następne sesje – tak, żeby mogła w odpowiednim czasie wyruszyć. Nie przemieszczajcie się za bardzo (znajdź takie miejsce, gdzie sala do pracy jest blisko pokoi).
- Umieszczaj listy, na które można się wpisać (np. przy podziale na grupy robocze) czy flipcharty na niższej wysokości, w zasięgu osób na wózkach.
- Rozłóż materiały (pisaki, papier, farby, taśmę klejącą itp.) w zasięgu ręki, a nie w miejscach niedostępnych (w pudełku pod stołem czy na najwyższej półce).
- Wybierz takie działania i ćwiczenia, podczas których wszyscy siedzą lub stoją na tej samej wysokości (albo takie, kiedy ludzie właśnie są na różnej wysokości). Rozmawiając z osobami na wózku, upewnij się, że przy dłuższych dyskusjach jesteście na tej samej wysokości wzroku, i nie trać kontaktu wzrokowego, kiedy mówisz stojąc.
- Nie opieraj się, nie wchodź na cudzy wózek lub nie siadaj na nim. Wiele osób na wózkach traktuje je jako część ciała (więc nie jest to odpowiednie miejsce na wieszanie siatek z zakupami czy kurtek, stawiania swojej szklanki na ich pulpicie czy transportowanie rzeczy, których nie chce się komuś nosić – chyba, że te osoby się na to zgodzą).
- Upewnij się, że uczestnicy pytają i wiedzą, jak powinni się zachowywać w stosunku do osób na wózkach (to może się zmieniać). Niektóre osoby na wózku chcą być przez kogoś popychane, inne podkreślają swoją niezależność.
- Zawsze spytaj, dokąd osoba na wózku chce być doprowadzona, zamiast próbować popychać wózek w jakimkolwiek kierunku. Zaproponuj pomoc (np. otwieranie drzwi, pchanie wózka itp.), ale poczekaj aż propozycja zostanie przyjęta.
- Pamiętaj o tym, żeby podczas pokonywania przeszkody lub schodków czy jazdy w dół, tylne (duże) koła zawsze prowadziły – pochyl wózek trochę do tyłu. Spytaj, gdzie możesz ciągnąć, gdzie pchać, a gdzie podnosić wózek (niektóre części bardzo łatwo uszkodzić, więc lepiej za nie nie łąpać).
- Osoby niepełnosprawne o ograniczonej mobilności nie lubią, kiedy się je nosi jak „worek ziemniaków”. Zorganizuj podjazdy i przystępne środki transportu, dzięki którym osoba niepełnosprawna może wjechać na wózek. Podnoszenie osób niepełnosprawnych fizycznie w nieodpowiedni sposób może wyrządzić szkodę (i osobie niesionej, i niosącej), więc jeśli istnieje prawdopodobieństwo, że będzie trzeba podnosić jakiegoś uczestnika, dowiedz się, jak to robić.
- Jeśli osoba korzystająca z wózka ma potrzebę przejścia z niego do innej, bardziej wygodnej pozycji (np. żeby uniknąć bólu), można się w trosce o lepszy komfort siedzenia postarać o wygodne krzesła (z oparciami) lub poduszki.

- Miej w pogotowiu krzesła dla osób, które nie mogą długo chodzić lub stać, jeśli jakieś działanie czy ćwiczenie oznacza dłuższy czas stania. Wynajmij albo pożycz dodatkowy wózek (wózek) lub zapewnij alternatywny transport na większe dystanse. Najlepiej zastosować takie rozwiązanie, kiedy grupa (lub przynajmniej jej część) trzyma się razem.
- Pomyśl zawczasu o różnych możliwościach uczestnictwa w zadaniach osób o ograniczonym ruchu rąk czy ciała. Na przykład, zamiast podnoszenia ręki uczestnicy mogą podnosić głowy, a zamiast wskazywania na kogoś palcem, można na tę osobę skinąć głową lub mrugnąć do niej. Dobrze stosować taką możliwość dla całej grupy, żeby nie wyróżniać osób niepełnosprawnych jako tych „innych”.
- Upewnij się, że przejścia i korytarze nie są niczym zagracone. Nie zostawiaj materiałów/kabli/dekoracji/ostrych przedmiotów (np. pinezek) na podłodze w miejscach, gdzie ludzie muszą przejść lub minąć je na wózku.
- Niech role będą jasne – kto jest osobistym asystentem, kto pomaga, kiedy i przy czym (nie). Zespół prowadzący nie może równocześnie pełnić roli osobistych asystentów, ale członkowie zespołu mogą poprosić uczestników o pomoc (np. przy ćwiczeniu) – zobacz też „Role i relacje w grupie” (str. 48).
- ...

WSKAZÓWKI CO DO DOSTĘPNOŚCI DLA WÓZKÓW

Przygotowując się na projekt międzynarodowy z (co najmniej) jedną osobą na wózku, możesz zechcieć wykorzystać następujące (choć nie wyczerpujące tematu) **wskazówki dotyczące dostępności**, żeby upewnić się, na ile miejsce Waszego pobytu jest przystosowane do wózków, a w jakim stopniu będzie trzeba zaimprovizować pewne rozwiązania. To od Ciebie (i młodych ludzi oraz ich rodziców) zależy, jak połączyć przysgodę i improwizację z wygodą i bezpieczeństwem.

Niektóre z poniższych kwestii należą do „kryteriów wyłączających” (jeśli te warunki nie są spełnione, to osoba na wózku po prostu nie może wziąć udziału w projekcie), innym rzeczom można z odrobiną kreatywności i dobrej woli zaradzić.

- Sprawdź miejsce pod kątem wszelkich potrzeb poruszania się horyzontalnie (od pomieszczenia do pomieszczenia, z zewnątrz do środka) i wertykalnie (od podłogi do sufitu, progi, schodki, ulice).
- Wszędzie powinno być dogodne dojście (do pokoju pracy, restauracji, pokoi, miejsc spędzania wolnego czasu) bez żadnych schodów (szczególnie w przypadku ciężkich wózków elektrycznych).

- Czy czasem trzeba nacisnąć przycisk dzwonka, żeby przyszedł ktoś z pracowników i otworzył przystosowane wejście? Czy ta funkcja działa przez cały dzień, w każdy dzień tygodnia? Czy większość przystępnych tras w budynku jest oznakowana?
- Podjazdy powinny mieć 12% (lepiej 15%) nachylenia i być szerokie na 120 cm, natomiast u góry i na dole powinny znajdować się horyzontalne podesty minimum 120-centymetrowe. Upewnij się, że podjazdy nie są niczym zastawione.
- Drzwi powinny być szerokie na co najmniej 85 cm, otwierać się na zewnątrz i nie może być żadnych progów. Klamki powinny być naciskowe (żadnych gałek) i na wysokości ok. 104 cm.
- Ile jest dostosowanych pokoi (w razie, gdy wśród uczestników jest więcej niż jedna osoba na wózku)? Większość hoteli ma tylko jeden taki pokój lub dwa. Jak przebiega ewakuacja w razie pożaru?
- Pokoje powinny mieć 120 cm wolnego miejsca na manewrowanie wózkiem co najmniej z jednej strony łóżka. We wszystkich miejscach, gdzie wózek musi skręcić (kąty, przed windą, jadalnia itp.), powinna być wolna przestrzeń o średnicy co najmniej 150 cm.
- Kabina prysznicowa powinna mieć wejście na poziomie podłogi (odpływ wody w podłodze) i siedzenie. Dobrze, jeśli prysznic nie jest na stałe przymocowany do ściany i można go obniżyć, lub zdjąć.
- Toalety (publiczne) powinny mieć drzwi o szerokości 85 cm, otwierające się na zewnątrz. W środku wymagana jest przestrzeń 150 x 150 cm potrzebna na obracanie wózka. Kłapa sedesu powinna być na wysokości 45 cm. Przy którymś boku toalety powinna być barierka do podtrzymywania, pomocna w podnoszeniu się. Pod umywalką powinna być wolna przestrzeń ok. 70 cm.
- Czy w pobliżu pomieszczenia do pracy i w jadalni/restauracjach są dostosowane toalety? Tak, żeby nie musieć za każdym razem udawać się aż do toalety w pokoju.
- Ile jest wind (jeśli jest taka potrzeba) i ile wózków się w nich zmieści? Czy inni uczestnicy mają w miarę łatwe inne sposoby poruszania się w górę/dół? Windy są czasem powolne i mogą być powodem korków, a w konsekwencji – spóźnień części grupy na spotkania.
- Telefony publiczne powinny mieć słuchawkę nie wyżej niż na wysokości 90 cm (choć w dzisiejszych czasach większość ludzi posługuje się telefonami komórkowymi).
- Czy istnieje niższa lada w punktach obsługi (np. w recepcji, kasie biletowej itp.) tak, żeby osoba na wózku mogła widzieć osobę stojącą po drugiej stronie (i vice versa).
- Czy jest parking i czy jest on na tyle szeroki, żeby osoba na wózku mogła swobodnie wsiąść i wysiąść z pojazdu?

- Więcej praktycznych wskazówek „Dostęp dla Wszystkich” można znaleźć na stronie Maltańskiej Komisji Narodowej ds. Osób Niepełnosprawnych: www.knpd.org (www.knpd.org/pubs/pdf/accessforall2005.pdf).

Rozpoczynając praktyczne przygotowania, trzeba też pomyśleć o takich sprawach, jak:

- ubezpieczenie na wózek/sprzęt pomocniczy do chodzenia, najlepiej z opcją naprawy na miejscu. Czy kraj, do którego się udajecie ma wózki/inny sprzęt tej samej marki? Znajdź i zabierz ze sobą namiary kontaktowe na ich punkty;
- to, czy jakieś części wózka/sprzętu często/łatwo się psują? Czy możesz zabrać części zamienne? Czy będziesz mógł to naprawić we własnym zakresie?
- jeśli masz wózek elektryczny, czy można naładować akumulator, czy trzeba zabrać dodatkowy? Czy napięcie/wtyczki elektryczne są takie same za granicą? (np. Wielka Brytania, Malta czy Irlandia mają inne wtyczki niż te, które występują w pozostałej części Europy);
- gdzie to tylko będzie możliwe rozplanuj układ używanych pomieszczeń – postaraj się, żeby pokoje używane przez osoby niepełnosprawne były blisko siebie;
- czy transport, z którego chcecie korzystać, jest przystosowany? Czy trzeba to zorganizować wcześniej? Zarezerwuj sobie więcej czasu na transport. Przeczytaj też „Podróż za granicę w grupach integracyjnych” (str. 74).

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

RADY I PORADY – OSOBY NIEWIDOME I NIEDOWIDZĄCE

Jeśli masz w grupie osoby z upośledzeniem wzroku (nie zawsze są zupełnie niewidome!), to można zrobić wiele, żeby dostosować i uprzyjemnić działanie dla takich uczestników. Istnieją **różne rodzaje upośledzenia wzroku**, od daltonizmu, przez astygmatyzm, niewidzenie w ciemności, słaby wzrok do pełnej ślepoty. Dowiedz się od uczestników, na czym dokładnie polega ich niepełnosprawność i jak można **dostosować działania**, żeby mogli w nich uczestniczyć.

- Zapewnij punkty orientacyjne w miejscu pracy i części mieszkalnej – oprowadź (stosując dotyk) po tych miejscach, gdzie będziecie pracować i mieszkać.
- Czytaj lub opowiadaj o wszystkim, co pokazujesz lub robisz, np. kiedy coś piszesz na flipcharcie, kiedy przyklepiesz znaki na ścianie itp.
- Można przygotować „trójwymiarowe flipcharty” z przyklejonymi przedmiotami o różnej fakturze, np. taśma o innej fakturze, gęsta farba itp. tak, żeby osoba niewidoma mogła podejść i dotknąć flipchartu – nie ma to zastąpić informacji ustnych, ale je uzupełnić.
- Na początku, spotykając osoby niewidome lub niedowidzące, przedstawiaj się, aż zaczną rozpoznawać Twój głos. W dyskusjach grupowych zaznaczaj, do kogo się zwracasz.
- Sygnalizuj werbalnie, co się dzieje w dyskusji czy innym ćwiczeniu, np. powiedz głośno, kto podniósł rękę, komentuj, co widzisz na twarzach ludzi (zgoda, niezrozumienie itp.).
- Informuj o tym, co się dzieje, dawaj punkty orientacyjne (np. jeśli ludzie zmieniają miejsca, jeśli siedzą na podłodze, mają zamknięte oczy itp.). Powiedz osobom niewidomym, kiedy wychodzisz!
- Nie używaj słów „tu” i „tam”, ale opisz te miejsca w odniesieniu do punktów orientacyjnych, które osoby niewidome znają albo podejdz do tych miejsc i powiedz „tutaj”.
- Zapytaj głośno, czy ktoś chce coś dodać lub o coś zapytać (ponieważ często robimy to tylko poprzez pytający wyraz twarzy).
- W miarę możliwości daj pisemne materiały przed jakimś działaniem/ćwiczeniem albo wydrukowane w większym formacie/większą czcionką tak, żeby osoby niedowidzące mogły je przeczytać (może z pomocą szkła powiększającego) lub w formie elektronicznej – do przeczytania z użyciem czytnika Braille’a. Albo możesz poprosić lokalną organizację osób niewidomych lub niedowidzących, żeby wydrukowali Twoje teksty w Braille’u.

- W zajęciach częściej używaj rąk/dotyku – uwzględnij prezentacje, które można usłyszeć lub których można dotknąć, np. teatr, żywe pomniki, glina i inne.
- Zastosuj kolory dla wzmocnienia wskazówek, gdzie i jak iść (do różnych pomieszczeń, do wyjścia, do grup roboczych itp.).
- Ćwiczenia z zawiązywaniem oczu mogą okazać się przydatne w integrowaniu osób niewidomych (są zwykle bardziej sprawne w tego typu ćwiczeniach niż uczestnicy widzący). Jednakże są osoby niewidome, które mogą być wrażliwe na punkcie tego typu ćwiczeń, jako że na końcu ćwiczenia nie mogą zdjąć swojej „przepaski na oczy”. Poza tym można zastanowić się nad faktem, że nagła zmiana w widzeniu byłaby tak samo dezorientująca dla osoby widzącej z zawiązanymi oczami, jak też dla osoby niewidomej, gdyby nagle na godzinę odzyskała wzrok.
- Jeśli jest wizualny tłumacz, który mówi, co się dzieje, czyta, co jest napisane itp., zostaw tej osobie czas na tłumaczenie (mówienie) i na (potencjalne) późniejsze pytania czy komentarze. Sprawdzaj, czy potrzebuje więcej czasu.
- Osoby niewidome skupiają się na dźwięku, więc unikaj zajęć w miejscach, gdzie w tle jest dużo hałasu (ulice, maszyny itp.) lub głośna muzyka. Upewnij się, że ludzie mówią głośno i dość wyraźnie.
- Najpopularniejsza odmiana daltonizmu to nieumiejętność rozróżnienia kolorów czerwonego i zielonego. Nie używaj tych dwóch barw do zaznaczania przeciwieństwa w rysunku czy tekście.
- Jeśli używasz flipchartu lub tablicy: pisz grubymi i większymi literami, tak żeby osoby niedowidzące (i wszystkie inne) mogły je wyraźnie zobaczyć. Używaj kolorów kontrastowych (biały na czarnym lub czarny na białym). Kolory czerwony i zielony są najtrudniejsze do odczytania z odległości).
- Unikaj ustawiania przeszkód na drodze. Jednym z typów przeszkód są te, które wystają nad ziemią (nie można ich namierzyć laską), np. łózka piętrowe, stoły z nogami w środku a nie po bokach, rzeczy wystające ze ściany, przejścia pod schodami itd. Inne przeszkody to te poniżej pasa (nie można ich wyczuć wyciągając ręce przed siebie), np. pudła na podłodze, niskie płotki lub schodki itp.
- Informuj uczestników będących osobami niewidomymi i osoby z upośledzeniem wzroku o zmianie w wystroju sali, np. jeśli przestawiłaś/eś krzesła przed sesją, jeśli pojawiła się mała scena na przedstawienie teatralne itd.

- Nie łap ani nie popychaj osoby z upośledzeniem wzroku w kierunku, w jakim wydaje Ci się, że ta osoba chce iść – spytaj najpierw, czy potrzebuje pomocy i jak sobie życzy, żeby ją prowadzić.
- Wiele osób niewidomych weźmie Cię pod ramię lub za łokieć. W ten sposób mogą iść jakies pół kroku za Tobą i zyskać informacje na temat kroków. Informuj, jak i gdzie idziesz (np. liczba schodów, wychodzenie na zewnątrz, mijanie punktu orientacyjnego X itd.),
- Jeśli osobie niewidomej towarzyszy pies przewodnik, dopilnuj, żeby inne osoby go nie rozpraszały i nie zaczynały się z nim bawić – chyba że spytały o to właściciela. Zapewnij też przerwy na spacer i picie dla psa.

Ze szkolenia SALTO „TC Enable”

- Jeśli pomagasz osobie niewidomej przy posiłkach, możesz użyć zegara do wskazania, gdzie co jest na stole, np. 3 godzina jest po prawej, a 9 – po lewej stronie.
- Zawsze sprawdzaj, czy jedna osoba „kontroluje” osobę niewidomą lub niedowidzącą, by nie dopuścić, żeby się zgubiła albo wpadła na kogoś lub na coś, szczególnie poza dobrze znanym środowiskiem, np. w nowym mieście, podczas pobytu na zewnątrz, podczas podróży itp.
- Niech role będą bardzo jasne – kto jest tłumaczem, kto pomaga, kiedy i w czym (nie). Nie można się spodziewać, że zespół prowadzący będzie pomagał cały czas, ale można poprosić kogoś z uczestników o pomoc (np. z ćwiczeniem) – zobacz też „Role i relacje w grupie” (str. 48).
-

WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB NIEWIDOMYCH I CZĘŚCIOWO WIDZĄCYCH

- Czy wolno mieć psa-przewodnika (w hotelu, środkach transportu, restauracjach, miejscach spotkań)? Czy da się zorganizować jedzenie dla psa? Czy są to jakieś dodatkowe koszty?
- Czy są jakieś niebezpieczne wystające przedmioty (powyżej pasa), na które osoba niewidoma może wpaść? Z tego powodu nie zaleca się łóżek piętrowych, przejść pod schodami itp.
- Czy jest oznakowanie w Braille' u lub czy są postawione znaki i symbole w miejscach, gdzie osoby niewidome mogą chodzić (same!). Takie znaki i symbole muszą być umiejscowione tak, żeby można było ich dotknąć. Ostrzeżenia przy krawężnikach, schodach itp.
- Czy w windach są komunikaty głosowe informujące o kolejnych piętrach, kiedy drzwi się zamykają itp.? Czy na przyciskach jest też oznakowanie w alfabecie Braille'a?
- Unikaj szybko zamykających się automatycznych drzwi i szklanych drzwi bez kontrastujących kolorów. Unikaj oznakowania w kolorach czerwonym i zielonym (dla osób nierozróżniających kolorów).
- Gdziekolwiek to możliwe spróbuj zgrupować pokoje zajmowane przez osoby niepełnosprawne.
- Czy wzdłuż schodów lub narożników są poręcze? Unikaj wijących się tras – trzymaj się układów tras pod kątem prostym.
- Włączniki światła i klamki powinny być na wysokości ok. 104 cm.
- Jakie są w tym miejscu procedury w razie sytuacji awaryjnych? Jak będzie przebiegać ewakuacja osób niewidomych?

RADY I PORADY – OSOBY NIESŁYSZĄCE I NIEDOSŁYSZĄCE

Tak jak przy upośledzeniu wzroku, także w przypadku upośledzenia słuchu istnieją **różne rodzaje niepełnosprawności**, od osób słyszących dobrze przy stosowaniu aparatów słuchowych, do osób, które nie słyszą wcale. Osoby niesłyszące od urodzenia nauczyły się **komunikować wizualnie** (np. język migowy ma swoją gramatykę, słownictwo i idiomy). Język werbalny (obcy) jest dla nich często drugim czy trzecim językiem. Niektóre osoby niedosłyszące potrafią czytać z ruchu warg, inne stosują język migowy. Część osób niesłyszących ma zaburzenia mowy, inni mówią płynnie. Dowiedz się, jaki **sprzęt pomocniczy** lub metody stosują dane osoby w komunikowaniu się.

Po zastosowaniu małych zmian możesz sprawić, że Twój projekt będzie odpowiedni dla wszystkich.

- Czasami zabawny błąd, jaki wielu ludzi popełnia, to taki, że zaczynają głośniejsze krzyknąć do osób niesłyszących, kiedy te nie rozumieją, o co nam chodzi. Zamiast krzyknąć, powtórz wyraźniej to, co powiedziałeś/aś wcześniej (jeśli ta osoba czyta z ruchu warg), użyj innych słów i gestów lub przeznacz trochę czasu na inne sposoby komunikacji (np. pisanie).
- Jest to dość oczywiste, że jeśli osoba niesłysząca lub niedosłysząca potrafi czytać z ruchu warg, to należy z nią rozmawiać, zwracając się do niej twarzą, tak żeby widziała Twoje usta. Wypowiadaj słowa wyraźnie i klarownie, ale nie przesadzaj z tym. Nie przyslaniaj ust ruchami rąk, żuciem gumy czy paleniem papierosa itp.
- Niełatwo jest jednak czytać z ruchu warg język obcy! Trudniej jest też czytać z ruchu warg kogoś kto nie jest rodzimym użytkownikiem języka, jakim posługuje się osoba czytająca z ust, ponieważ mogą być różnice w wymowie lub akcencie (układzie warg). Sparafrazuj albo wytłumacz niezrozumiałe zdanie, zamiast je powtarzać.
- Osoby niesłyszące lub niedosłyszące koncentrują się na gestach, twarzy i ustach innych osób, więc należy dobrze rozplanować oświetlenie i odległość – upewnij się, że to co jest na dalszym planie za osobą przemawiającą nie rozprasza.
- Jeśli zdecydujesz się pracować z tłumaczem języka migowego (tłumaczenie głosu na język migowy), zostaw wystarczająco dużo czasu na tłumaczenie i możliwe pytania. Mów w składnych blokach, zrób przerwę na tłumaczenie i potem zadaj pytania, na które uczestnicy mogą zareagować. Mów bezpośrednio do osoby, nie do tłumacza.
- Pytaj regularnie tłumacza, czy ma wystarczająco dużo czasu i pytaj uczestników, czy mają pytania lub chcą coś dodać. Możesz nauczyć się znaku migowego „rozumiesz?” lub „czy to jest jasne?” i używać go wtedy regularnie.
- Zauważ, że język migowy jest różny w różnych krajach! Tak więc używanie języka migowego jako narzędzia komunikacji pomiędzy osobami niepełnosprawnymi słuchowo z różnych krajów (choć pewne podstawowe znaki mogą być takie same) zwykle się nie udaje.
- Zanim zaczniesz coś mówić (używać ust), przyciągnij uwagę osób niesłyszących – np. możesz lekko poklepać daną osobę w ramię czy dotknąć jej ręki, zaczekaj, aż się do Ciebie sama obróci, zrób jakiś gest widoczny dla niej czy zapal/zgaś światła w sali do pracy.
- Ustal z grupą wizualne symbole rozpoczęcia i zakończenia sesji czy jakiejś czynności – np. po przerwie na kawę, na zakończenie pracy w grupach itp. Można włączyć/wyłączyć na chwilę światła w pomieszczeniu, używać świateł w różnym kolorze itp., ważne, żeby osoba niesłysząca była w zasięgu wzroku, aby łatwiej było Ci przyciągnąć jej uwagę, np. na zakończenie ćwiczenia i przy zwoływaniu wszystkich.
- W odróżnieniu od pracy z osobami niewidomymi, gdzie ważne jest mówienie o wszystkim, co się pisze, pracując z osobami niesłyszącymi, trzeba pisać lub wizualizować wszystko, co się mówi (np. rozdać materiały na ksero, pisać na tablicy czy flipcharcie itd.),

- Żeby łatwiej Cię było zrozumieć, możesz odegrać ćwiczenie lub podać przykład (np. zabaw na rozgrzewkę, gier, oczekiwanych rezultatów pracy w grupie – na flipcharcie itp.).
- W trakcie dyskusji grupowych umówcie się co do znaku, którego osoby niesłyszące mogą użyć, żeby wskazać, że chcą coś dodać. Niektóre osoby niesłyszące lub niedosłyszące mają zaburzenia mowy, co sprawia, że trudno je czasem zrozumieć – nie krępuj się i poproś o powtórzenie. Jeśli ciągle ich nie rozumiesz, możesz uciec się do innych sposobów komunikowania się (pisanie, język migowy z tłumaczeniem).
- Przydaje się mieć przy sobie coś do pisania, jeśli jesteś z osobą niesłyszącą lub niedosłyszącą i nie znasz języka migowego. Papier i długopis są wtedy bardzo pomocne w komunikacji.
- Niektóre fale (np. telefony komórkowe) mogą zakłócać pracę sprzętu pomocniczego, np. aparatów słuchowych używanych przez uczestników niedosłyszących. Upewnij się, że są wyłączone – telefony komórkowe naturalnie.
- Osoby niesłyszące i niedosłyszące mogą się bawić i tańczyć – mogą wyczuwać rytm (dodaj więcej basu) lub tańczyć w rytm świateł opartych na muzyce (według rytmu). Nie ma potrzeby skreślać dyskoteki z programu.
- Zaznacz wyraźnie role – kto jest osobistym asystentem, kto pomaga, kiedy i w czym. Zespół prowadzący nie może pełnić roli osobistych asystentów, ale może poprosić kogoś z uczestników do pomocy (np. z ćwiczeniem) – zobacz też „Role i relacje w grupie” (str. 48).

WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB Z UPOŚLEDZENIEM SŁUCHU

- Można zainstalować „system nagłaśniający” („*induction loop system*”) z korzyścią dla osób używających aparatów słuchowych w sali (salach) do pracy. Dzięki temu systemowi dźwięk jest przenoszony jako pole magnetyczne i aparaty słuchowe przystosowane do odbierania takich fal mogą odbierać ten sygnał – działa to trochę tak jak antena telewizyjna. Czy miejsce, gdzie będzie odbywał się projekt, ma taki sprzęt lub czy można go wypożyczyć/przywieźć?
- Osoby niesłyszące i niedosłyszące nie usłyszą alarmu pożarowego. Czy Wasz hostel jest wyposażony w alarmy z lampami stroboskopowymi i urządzeniami wibrującymi podłączonymi do ramy łóżka (lub innymi)? Upewnij się, że organizatorzy projektu wiedzą dokładnie, w których pokojach są umieszczone osoby niepełnosprawne i można je dokładnie zlokalizować w sytuacjach alarmowych – i że wiedzą, co robić. Można zrobić podział obowiązków dla wszystkich osób niepełnosprawnych w sytuacji wyjątkowej.
- Czy jest dostęp do telefonu tekstowego? Możesz się dowiedzieć, czy istnieje telekomunikacyjna usługa retransmisji będąca ogniwem pomiędzy głosem dzwoniącego a telefonem tekstowym. Jako inne wyjście możesz też mieć komputer z dostępem do poczty e-mailowej i funkcji czatu (lub sms).

- W publikacji „Dostęp dla Wszystkich” na stronie Maltańskiej Komisji Narodowej ds. Osób Niepełnosprawnych: www.knpd.org (www.knpd.org/pubs/pdf/accessforall2005.pdf) znajdziesz specjalny podrozdział ze wskazówkami na temat środowiska słuchu.

Porady praktyczne

- Jeśli jacyś uczestnicy używają aparatów słuchowych, upewnij się, żeby wzięli zapasowe baterie. Niektóre z tych sprzętów są bardzo drogie i delikatne. Wykup dobre ubezpieczenie i dowiedz się, czy tam, gdzie jedziesz, jest serwis, w którym można je naprawić.
- Jeśli zabieracie ze sobą system nagłaśniający, upewnij się, że zadziała w miejscu, gdzie będziecie. Zabierzcie dodatkowe kable itp. Z technikiem obsługującym miejsce projektu omówcie, czego dokładnie będziecie potrzebować.
- Można stworzyć zapasowy system komunikacji poprzez SMS-y podczas wyjścia do miasta (czas wolny) czy na wycieczkach.

RADY I PORADY – OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE INTELEKTUALNIE I Z PROBLEMAMI Z PRZYSWAJANIEM WIEDZY

Nie zawsze wiadomo od razu, czy osoba jest niepełnosprawna intelektualnie, czy ma problemy z przyswajaniem wiedzy. Poza tym jest **wiele różnych rodzajów i poziomów niepełnosprawności intelektualnej** – pamiętaj o tym, czytając ten podrozdział. Błędne jest też założenie, że osoby niepełnosprawne fizycznie są także niepełnosprawne umysłowo. Dlatego też w kontaktach z osobami niepełnosprawnymi wychodź od **najwyższych oczekiwań** w stosunku do zdolności i możliwości intelektualnych i dopiero, jeśli zajdzie taka potrzeba, stopniowo obniżaj te oczekiwania (a nie odwrotnie!).

Kilka podpowiedzi do Twojego programu i działań

- Bądź konkretny mówiąc o czymś lub pytając o coś. Unikaj przerośni, trudnych wyrażeń i subtelności w postaci ironii czy sarkazmu itp. Ale nie popadaj w drugą skrajność, jaką jest używanie języka małych dzieci. Osoby niepełnosprawne intelektualnie także zasługują na szacunek.
- Traktuj rzeczy z przymrużeniem oka, uśmiechaj się i wysyłaj pozytywne wibracje jako sposób komunikowania się. Nie polegaj wyłącznie na komunikacji werbalnej. Przydatne mogą być jakieś pomoce wizualne, tj. obraz czy symbol.
- Okazuj cierpliwość, elastyczność i wsparcie. Daj sobie czas, żeby zrozumieć drugą osobę i upewnij się, że ona też Ciebie rozumie.
- Powtarzaj coś tyle razy, ile potrzeba i na różne sposoby, i sprawdzaj, czy druga strona Cię rozumie. Nie spiesz się i respektuj tempo wszystkich uczestników. Nie zakładaj, że ludzie wszystko zrozumieli lub że będą te informacje pamiętać.

- Skróć długie wprowadzanie do zajęć i podziel czynności i wyjaśnienia na różne następujące po sobie części, które wprowadzasz po kolei – po jednej naraz. Złożone idee podziel na mniejsze, dzięki temu będą „łatwiejsze do strawienia”, przystępniejsze.
- Jeśli stosujesz prezentacje multimedialne, ksero dokumentów czy inne materiały na piśmie, podeprzyj ich treść ilustracjami i stosuj krótkie nieskomplikowane zdania przekazujące jeden pomysł lub działanie na raz.
- Użyj różnych twórczych form ekspresji, np. sztuka, taniec, malowanie, robienie kolaży, formy teatralne itp.
- Zaproponuj pomoc (możesz poprosić o to kogoś z grupy) przy wymagających zadaniach intelektualnych (np. pisanie, wypełnianie wniosków, rozumienie pisemnych instrukcji). Najpierw jednak poczekaj, aż dana osoba przyjmie propozycje pomocy: nie pomagaj za bardzo i nie traktuj tej osoby protekcyjnie.
- Upewnij się, że osoby z problemami z przyswajaniem wiedzy (jak i wszyscy inni uczestnicy) rozumieją zasady grupowe dotyczące Waszego działania: jakie zachowanie jest, a jakie nie jest do zaakceptowania.
- Może być trudno osobom z problemami z przyswajaniem wiedzy podjąć szybkie decyzje. Daj im wcześniej znać, o czym będą musieli zdecydować, żeby mieli na to więcej czasu.
- Osoby niepełnosprawne umysłowo mogą mieć trudności z koncentracją w sytuacji, gdy jest dużo bodźców, np. zbyt wielu ludzi, za duży hałas, zbyt żywe kolory itp. Zapewnij im taką przestrzeń do pracy, gdzie (jeśli trzeba) mogą się skoncentrować.
- Jeśli jesteś z innymi grupami/ludźmi, a osoby niepełnosprawne umysłowo dziwnie się zachowują, to możesz im po prostu wytłumaczyć sytuację. Dziwne zachowanie może być częścią ich stanu zdrowia, ale nie jest niebezpieczne ani zaraźliwe.
- Reakcja prowadzącego grupę na dziwne zachowanie jest często przejmowana przez innych członków grupy. Jeśli na problematyczne zachowanie zareagujesz ze spokojem, pozostała część grupy też tak pewnie do tego podejdzie. Jeśli Ty wpadniesz w panikę, reszta grupy też może zareagować zbyt nerwowo.
- Dobrze byłoby podejmować takie działania w projekcie, w których osoby z problemami z przyswajaniem wiedzy mogą pokazać swoje możliwości i umiejętności. Niektórzy są dobrzy w sporcie, śpiewaniu, matematyce itp. Takie działania mogą wzmocnić ich pozycję i prestiż w grupie. Możesz zrobić targ umiejętności, podczas którego każdy uczestnik proponuje grupie coś, w czym jest dobry (np. śpiewanie, masaż, opowiadanie kawałów itd.).
- Spytaj osoby z **zaburzeniami uczenia się**, co pomaga im rozumieć i zapamiętywać informacje, np. dla niektórych osób korzystne jest zapisywanie instrukcji, dla innych wypowiedzenie ich głośno.

- Osoby z **zespołem Aspergera** lub **autyzmem** (lub innymi rodzajami niepełnosprawności kognitywnej) mogą reagować panicznie na niektóre rzeczy (np. tunele, kolory itd.) lub w pewnych sytuacjach. Warto dowiedzieć się od tej osoby, jej rodziców czy pracownika socjalnego, co powoduje takie reakcje (żeby można było ich uniknąć) i co może taką osobę uspokoić (jeśli już atak paniki nastąpi). Często jednakże wszystko odbywa się metodą prób i błędów.
- Niektóre osoby z **traumatycznym uszkodzeniem mózgu** mogą mieć kiepską pamięć krótkotrwałą lub słabe umiejętności społeczne. Można tu rozważyć opcję osobistego pomocnika do opieki nad tą osobą (np. poprowadzenie interakcji z grupą, rozumienie instrukcji itp.).
- Osoby z **zespołem Tourette'a** przechodzą okresy mimowolnego, odruchowego mówienia, przeklinania czy niekontrolowanych ruchów. Poczekaj, aż taka osoba skończy i uspokoi się, a następnie kontynuuj rozmowę czy działanie. Często im bardziej ta osoba próbuje powstrzymać swoje popędy, tym bardziej się one nasilają. Pomocne może się okazać chwilowe opuszczenie sesji, żeby dać upust tym potrzebom i powrotu do sali, kiedy objawy choroby już ustaną.
- Jeśli uczestnik ma atak paniki lub zachowuje się problematycznie w miejscu publicznym, gdzie jest dużo rozpraszających bodźców, możesz przejść z nim do cichszego i spokojniejszego miejsca.
- Przejrzyste oznakowanie z piktogramami i strzałkami będzie pomocne dla osoby niepełnosprawnej intelektualnie w jej swobodnym poruszaniu się w miejscu projektu.
- Upewnij się, że masz w pogotowiu procedurę postępowania w sytuacjach wyjątkowych (np. w razie pożaru) i że osoby niepełnosprawne umysłowo wiedzą, co robić.

„Niepełnosprawność umysłowa lub intelektualna to tylko pojęcie, jakiego używają lekarze, ponieważ nie wiedzą, co z nami zrobić”.

- J. ze Słowacji (z zespołem Downa)

KONKRETNE RODZAJE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Niemożliwe jest omówienie wszystkich rodzajów niepełnosprawności, ale w niżej wymienionych przypadkach podpowiadamy, co zrobić w najczęściej powtarzających się sytuacjach. Jednak, jak w większości przypadków, najlepiej jest zapytać o to same te osoby i stosować się do ich zaleceń.

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE NISKIEGO WZROSTU

- Nie traktuj dorosłych jako „słodkich” lub jak dzieci dlatego, że są niscy.
- Rozłóż materiały, jakich używasz do zajęć w zasięgu ręki (nie na najwyższej półce).
- Flipcharty i listy do wpisywania się powinny być zawieszane nisko, chyba że zorganizujesz (prowizoryczne) schodki.
- Możesz zaproponować położenie poduszek na krzesłach, zorganizowanie schodków do łazienki, pomoc w zdjęciu prysznicza z haczyka itd.
- Sprawdź, czy są dostępne niżej zainstalowane telefony publiczne niedaleko miejsca, gdzie odbywa się projekt (a także niższe pisuary, niższe lamy w punktach usługowych).
- Podejmuj takie działania, gdzie ludzie siedzą lub są na tej samej wysokości (lub takie, w których wszyscy i tak są na różnej wysokości).
- Przy rozmawianiu z osobą niskiego wzrostu ustawiaj się na wysokości jej wzroku – usiądź, przykucnij lub stań dalej, żeby żadna ze stron nie musiała wykręcać szyi.
- Niskie osoby mają krótsze nogi, a więc dłuższe dystanse mogą być dla nich męczące. W razie konieczności zorganizuj alternatywne środki transportu.

ZABURZENIA MOWY

- Jeśli nie rozumiesz kogoś, nie udawaj, że rozumiesz. Nie bój się poprosić tę osobę o powtórzenie. Skrępowanie i podenerwowanie nie pomagają w komunikowaniu się.
- Powtórz, żeby sprawdzić, czy dobrze rozumiesz swojego rozmówcę. Miej cierpliwość i daj sobie tyle czasu, ile potrzeba.
- Nie przerywaj ani nie próbuj kończyć zdań za rozmówcę. Nie kiwaj głową ze zrozumieniem, jeżeli nie rozumiesz w 100%, co ta osoba mówi.
- Jeśli naprawdę nie rozumiesz tej osoby, to możesz skorzystać z alternatywnych środków komunikacji: pisanie, rysowanie, gesty itp., ale spytaj najpierw, czy jest to OK.
- Postaraj się zadawać takie pytania, na które można odpowiedzieć bardzo krótko, lub na które wystarczy skinąć głową.
- Nie mów za tę osobę i nie próbuj dopowiadać reszty zdania za nią.
- Komunikacja najlepiej wychodzi w cichym środowisku, gdzie można się skupić na tym, co dana osoba mówi.
- Upewnij się, że nikt nie wyśmiewa ani nie przedrzeźnia osób z zaburzeniami mowy.

EPILEPSJA (ZABURZENIA NAPADOWE)

- Znaj powagę epilepsji. Niektórym osobom tylko trzęsą się ręce, podczas gdy inni przewracają się i doświadczają niekontrolowanych ruchów.
- Dowiedzenie się od samej osoby z epilepsją, jej rodziców lub pracowników socjalnych, co przeżyła, jest najlepszym, co można zrobić na wypadek napadu padaczkowego. Czasem taka osoba bierze zastrzyk na uspokojenie, czasem po prostu czeka, aż atak minie.
- Miej świadomość, że migające światła lub brzęczenie mogą sprowokować napad, więc zaleca się unikanie ich w miarę możliwości (np. lampy stroboskopowe w dyskotekach, światła samochodów mijających w ciemności, odgłosy „bipnięć” z telefonów komórkowych itp.).
- Jeśli dana osoba ma atak, niewiele można zrobić, żeby jej pomóc – daj jej czas, aż to minie. Jeśli ta osoba się przewróci, upewnij się, że głowa jest zabezpieczona i że osoba ta nie połknie języka, ale nie ograniczaj jej ruchów.
- Pomyśl o zapasowym ubraniu, wybierając się na wycieczki. W czasie ataku może dojść do wypróżnienia.
- Kiedy atak się skończy, taka osoba może się czuć skrępowana lub zdezorientowana. Daj jej trochę czasu i zapewnij spokojne miejsce, żeby mogła dojść do siebie.

PORAŻENIE MÓZGOWE

Porażenie mózgowe jest upośledzeniem, które utrudnia kontrolę nad swoimi mięśniami, co ma wpływ na ruchy i czasami mowę (w różnych stopniach natężenia). Nie oznacza to jednak, że takie osoby mają ograniczone możliwości intelektualne czy mają problemy z przyswajaniem wiedzy. Stąd też, wchodząc w relacje z takimi osobami, załóż najwyższy możliwy poziom zdolności intelektualnych i dostosuj to założenie do realnej sytuacji, jeśli osoba z porażeniem mózgowym jest również niepełnosprawna intelektualnie.

- ☞ Większość rad i porad zawarta w podrozdziale dotyczącym osób używających wózka lub osób z upośledzeniem ruchu (zobacz str. 88) odnosi się też do osób z porażeniem mózgowym.

CHOROBY PSYCHICZNE

Może się zdarzyć, że masz w projekcie osoby z **fobiami, depresją lub innymi zaburzeniami psychicznymi**. Najtrudniejsze w tych chorobach jest to, że ich nie widać, więc trzeba dowiedzieć się od tych osób, na czym polega ich choroba. Wielu ludzi nie uznaje tych problemów za niepełnosprawność, mimo że często choroby psychiczne wpływają na skuteczne funkcjonowanie osób w społeczeństwie. Osoby z zaburzeniami psychicznymi zazwyczaj czują się dobrze, ale mogą być **wrażliwe** na stres i silne emocje. Najlepiej dowiedz się przed projektem od danej młodej osoby, jej rodziców czy psychologa, na czym polega jej choroba, co można robić a czego unikać, żeby poprawić jej samopoczucie i jak się najlepiej zachować w razie kryzysu.

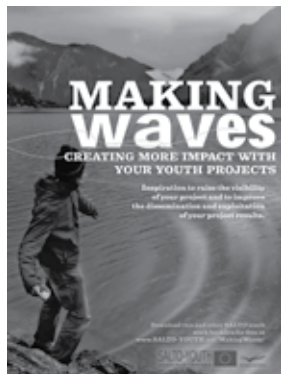
PO PROJEKCIE JEST COŚ JESZCZE

Projekt nie powinien kończyć się ostatniego dnia wymiany czy działania. Twój projekt jest tylko jednym z kroków na drodze do zmiany, do osiągnięcia Twoich celów. Jeśli to dobrze zaplanujesz, możesz wykorzystać projekt, żeby wywrzeć ogromny wpływ.

Pomyśl o widoczności Twojego projektu: w jaki sposób możesz dać o nim znać jak największej liczbie ludzi? Możesz zaangażować tyle osób, ile się tylko da (zorganizować dzień otwarty, imprezę itp.) lub wykorzystać media, żeby pochwalić się swoim projektem.

Jeśli Twój projekt ma ciekawe wyniki i pozytywne rezultaty, mądrze jest je rozpowszechnić (przekazać je mediom, powiedzieć o tym sponsorom, rodzicom i politykom). Byłoby jeszcze lepiej, gdyby wyniki Twojego projektu mogły być UŻYTE przez innych. Udokumentuj swoje dokonania, żeby inni też mogli doświadczyć czegoś podobnego. Podziel się!

Już na etapie starania się o fundusze (np. we wniosku do programu „Młodzież w działaniu”) padają pytania dotyczące działań stanowiących kontynuację i rozpowszechnianie wyników. Im lepiej zaplanujesz widzialność, rozpowszechnienie i wykorzystanie wyników projektu, tym Twój projekt osiągnie większy efekt.

- SALTO opracowało broszurę o tym, jak za pomocą Twojego projektu młodzieżowego wywrzeć największy efekt – pt. „Making Waves” („Robienie Fal”). Zawiera ona mnóstwo porad i wskazówek, jak zwiększyć widoczność, rozpowszechnianie i wykorzystanie rezultatów projektu. Ściągnij ją z: www.SALTO-YOUTH.net/MakingWaves/.

„AUTOR” I EKSPERCI

TONY GEUDENS (autor)

<http://trainers.SALTO-YOUTH.net/TonyGeudens/>

Tony jest koordynatorem Centrum Zasobów na rzecz Włączania w Belgii-Flandrii i od lat pracuje aktywnie jako trener, przystosowując różne działania i ćwiczenia do przeróżnych grup z odmiennymi potrzebami. Jednym z jego najbardziej wymagających (i satysfakcjonujących) doświadczeń trenerskich był udział osób niepełnosprawnych pracujących z młodzieżą w szkoleniach SALTO. Jest przekonany, że można robić projekty międzynarodowe, bez względu na to, czy jest się osobą niepełnosprawną czy nie – jeśli tylko nie brakuje ku temu chęci i kreatywności. To przesłanie, jakie próbował zawrzeć w tej broszurze.

tony@salto-youth.net or tony@geudens.com

SONIA HOLÚBKOVÁ

<http://trainers.SALTO-YOUTH.net/SoniaHolubkova/>

Sonia ma doktorat z psychologii i obecnie pracuje jako koordynator Rady Doradczej ds. Pracy Socjalnej na Słowacji, dążąc do polepszenia warunków społecznych ludzi ze szczególnymi potrzebami. Wcześniej pracowała w różnych miejscach zajmujących się opieką społeczną nad osobami niepełnosprawnymi intelektualnie i ciągle pracuje jako wolontariuszka w organizacjach i projektach dla osób niepełnosprawnych. Co roku koordynuje w swoim mieście Zilina międzynarodowy festiwal kulturalny dla młodych osób niepełnosprawnych i pełnosprawnych. Sonia uczestniczyła w pierwszym szkoleniu SALTO Włączanie w 2001 roku i miała przyjemność podzielić się swoją wiedzą i doświadczeniem na szkoleniu SALTO „TC Enable” jako trener.

nkh@slovanet.sk

RENÉ OPSOMER

<http://trainers.SALTO-YOUTH.net/ReneOpsomer/>

René jest jednym z niewielu trenerów z niemieckojęzycznej części Belgii. Studiował wiedzę o niepełnosprawności i od 25 lat pracuje dla organizacji zajmującej się organizowaniem projektów integracyjnych z osobami niepełnosprawnymi fizycznie lub mentalnie i osobami pełnosprawnymi. Organizacja oferuje też usługi darmowej taksówki dla osób na wózkach. René miał przyjemność zorganizowania integracyjnych wymian młodzieży pomiędzy Belgią, Estonią i Łotwą. Regularnie organizuje szkolenia dotyczące integracji młodych osób niepełnosprawnych w pracę z młodzieżą. Jego rada dla osób pracujących z młodzieżą: „Spróbuj tego!”

jh.kettenis@rdj.be

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE, ZASOBY I DALSAZ LEKTURA

Czytaj tę broszurę wraz ze stroną zasobów SALTO na temat organizowania projektów integracyjnych: www.SALTO-YOUTH.net/MixedAbility/.

DALSAZ LEKTURA

Inne publikacje SALTO z serii „Włączanie dla wszystkich”:

- „Going International – Inclusion for All” (2004) – broszura zawierająca praktyczne metody włączania i porady dotyczące przygotowania, przeprowadzania i działań stanowiących kontynuację międzynarodowych projektów dla osób o mniejszych szansach;
- „Use your Hands to Move Ahead” (2004) – użycie praktycznych zadań w celu zwiększenia partycypacji młodzieży z mniejszymi szansami;
- „Fit for Life” (2005) – sport jako edukacyjne narzędzia włączania młodych osób z mniejszymi szansami w pracę z młodzieżą;
- „No Barriers, No Borders” (2006) – broszura na temat organizowania międzynarodowych integracyjnych projektów młodzieży (osoby niepełnosprawne i pełnosprawne);
- „Over the Rainbow” (2006) – praktyczne porady, jak zorganizować międzynarodowe projekty z młodymi lesbijkami, gejami, młodzieżą biseksualną i tymi, którzy kwestionują swoją orientację seksualną;
- „Inclusion & Diversity” (2006) – jak sprawić, żeby praca z młodzieżą i projekty młodzieżowe były bardziej włączające i dotarły do bardziej zróżnicowanych grup docelowych (współpraca Centrów Zasobów SALTO Włączanie i SALTO Różnorodność Kulturowa);
- „No Offence” (2006) – zgłębianie możliwości i tworzenie projektów młodzieżowych z młodymi osobami, które w przeszłości popełniły wykroczenie oraz z osobami na granicy ryzyka popełnienia przestępstwa.

☛ Wszystkie je znajdziesz na stronie: www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/

Szukasz metod dotyczących pracy z młodzieżą, metod szkoleniowych na temat Włączania oraz na inne tematy? Przejrzyj narzędzia szkoleniowe SALTO na stronie: www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/.

- Seria pakietów szkoleniowych T-Kit (Training Kit) – tematyczne, łatwe w użyciu pakiety szkoleniowe do użycia w szkoleniach i sesjach na temat pracy z młodzieżą. Partnerstwo pomiędzy Radą Europy a Komisją Europejską dotyczące Szkolenia Europejskiego Pracownika Młodzieżowego;
- Integracja społeczna;
- Zarządzanie projektem;
- Zarządzanie organizacją;
- Międzykulturowa nauka języka;
- Uczenie się międzykulturowe;
- Wolontariat międzynarodowy;
- W budowie... Obywatelstwo, Młodzież, Europa;
- Zasadnicze elementy szkolenia;
- Fundusze i zarządzanie finansami;
- Ewaluacja;
- Współpraca w basenie Morza Śródziemnego.

☞ Możesz ściągnąć te pakiety z www.SALTO-YOUTH.net/Toolbox/.

PUBLIKACJE UŻYTE W TEJ BROSZURZE

- **Disability Etiquette (Etykieta Niepełnosprawności)** – rady Judy Cohen, jak się zachowywać w relacjach z osobami niepełnosprawnymi, wydane przez EPVA; ściągnij ją z: www.unitedspinal.org (darmowe publikacje);
- **We're not ready yet! (Jeszcze nie jesteśmy gotowi!)** – przewodnik na temat integracji i wolontariatu, adresowany do osób niepełnosprawnych, organizacji wolontariackich i wolontariuszy, autorstwa Jackie West, wydane przez Mobility International – www.miusa.org.

MATERIAŁY DOSTĘPNE W INTERNECIE

Więcej linków i zasobów dotyczące Włączania na stronie: www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/:

- **Metody i Narzędzia do Projektów i Szkoleń na temat Włączania** – www.salto-youth.net/InclusionTools/;
- **Szukasz Trenera lub Eksperta w dziedzinie Włączania** – www.salto-youth.net/InclusionTrainers/;
- **Możliwości Szkoleń dotyczące Włączania** – www.salto-youth.net/InclusionCourses/;
- **Biuletyn SALTO na temat Włączania** – www.salto-youth.net/InclusionNewsletter/.

INFORMACJE DOTYCZĄCE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

- **Disability World (Świat Niepełnosprawności)** – dwumiesięcznik publikowany w Internecie, zawierający międzynarodowe wiadomości i poglądy na temat niepełnosprawności:
www.disabilityworld.org;
- **Independent Living (Niezależne Życie)** – służy organizacjom samopomocowym osób niepełnosprawnych pracujących nad szansami, samostanowieniem i szacunkiem dla samych siebie:
www.independentliving.org;
- **Enable Link** – kanadyjska strona pełna odnośników do materiałów znajdujących się w Internecie dla osób niepełnosprawnych i dotyczących osób niepełnosprawnych – Młodzież, Podróże, Seksualność, Mieszkania, Sport itd.
www.enablelink.org.

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W PODRÓŻY

- **Dostępne podróżowanie** – ogólnie: mnóstwo porad i linków do stron na temat wyjazdu za granicę, opowieści z podróży, przewodnik po dostępnych miejscach, namiary kontaktowe:
www.toegankelijkreiz.be (w jęz. angielskim, francuskim, holenderskim, niemieckim);
www.emerginhorizons.com/resources/ (w jęz. angielskim);
- **Podróżowanie samolotem a niepełnosprawność** – praktyczny poradnik krok po kroku, jak zorganizować podróż samolotem:
www.flying-with-disability.org;
Informacje dotyczące linii lotniczych o podróżowaniu osób niepełnosprawnych:
www.everybody.co.uk/airindex.htm;
- **Więcej linków**
Lista stron internetowych na temat podróżowania osób niepełnosprawnych, w różnych językach:
www.wheeltheworld.net.

WSKAZÓWKI CO DO DOSTĘPNOŚCI

- **Wskaźniki Accessibility for All (Dostępność dla Wszystkich)** – obszerny przewodnik z kryteriami dostępności dla dostępnych budynków Maltańskiej Komisji Narodowej ds. Osób Niepełnosprawnych:
www.knpd.org;
- **Specjalne Zasoby Edukacyjne w Internecie – SERI** – zbiór materiałów dotyczących dostępu do edukacji (edukacja specjalna) zamieszczonych w Internecie. Linki są podzielone ze względu na rodzaj niepełnosprawności lub według zagadnień (psychologia, kwestie prawne, produkty, rodzice, itp.):
www.seriweb.com.

ORGANIZACJE NIEPEŁNOSPRAWNYCH

- **European Disability Forum (Europejskie Forum Niepełnosprawności)** – EDF jest europejską organizacją parasolową reprezentującą ponad 37 milionów osób niepełnosprawnych w Europie. Jej misją jest zapewnienie obywatelom niepełnosprawnym pełnego dostępu do podstawowych praw i praw człowieka poprzez ich aktywne zaangażowanie w tworzenie i realizację strategii w Unii Europejskiej:
www.edf-feph.org;
- **Inclusion Europe (Włączanie Europa)** – Organizacja non profit prowadząca kampanię na rzecz praw i interesów osób niepełnosprawnych intelektualnie i ich rodzin w całej Europie:
www.inclusion-europe.org;
- **European Blind Union (Europejska Unia Osób Niewidomych)** – EBU jest organizacją, której celem jest ochrona i promocja interesów osób niewidomych i niedowidzących w Europie. Na stronie internetowej EBU (dostępnej też poprzez wyszukiwarkę głosnomówiącą) jest wiele materiałów i zasobów dotyczących dostępności dla osób niewidomych lub niedowidzących:
www.euroblind.org;
- **International Federation of Hard of Hearing Young People (Międzynarodowa Federacja Młodych Osób Niedosłyszących)** – IFHOHYP jest organizacją parasolową organizacji młodzieżowych młodzieży niedosłyszącej. Organizuje różne działania międzynarodowe, takie jak sesje studyjne dla swoich członków:
www.ifhohyp.org.

Więcej linków znajduje się na stronie internetowej SALTO:
www.salto-youth.net/links/disability.html.

NOTA REDAKCYJNA

Wydane pierwotnie w języku angielskim w kwietniu 2006 r.,
drugie uaktualnione wydanie w kwietniu 2008 r.

przez

Centrum Zasobów na rzecz Włączania SALTO-YOUTH

www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/

(Wsparcie dla Ucznia się i Możliwości Szkolenia na Poziomie Zaawansowanym w ramach programu
„Młodzież w działaniu”)

SALTO-Jint, Grétrystraat 26, 1000 Bruksela, Belgia

Tel +32 (0)2 209 07 20 - Fax +32 (0)2 209 07 49

inclusion@salto-youth.net

Publikacja jest oparta na szkoleniu SALTO „TC Enable” 2003 – www.SALTO-YOUTH.net/TCenable/
i dyskusjach z ekspertami pracującymi z osobami niepełnosprawnymi lub będący osobami
niepełnosprawnymi: Sonia Holubkova i Rene Opsomer (trenerzy szkolenia SALTO „TC Enable”).

Podziękowania dla następujących osób za ich wkład i informacje zwrotne: Barbara Verbic (*Slovenian Association of Disabled Students*), Inez Adriaensen (*Jint NAFlanders, Belgia*), Jim Crowe (*Learning Disability Wales*), Karina Chupina (*International Federation of Hard of Hearing Young People, Rosja*), Louise McBride (*Ballyboffy Rural Youth Project, Irlandia*), Mokrane Boussaid (*European Blind Union, Paryż*), Rita Vella (*LAND-Living Ability Not Disability, Malta*), Simon Stevens (*Enable Enterprises, UK*).

Dla wersji oryginalnej (w języku angielskim)

Koordynacja, Pisanie & Redakcja: Tony Geudens, tony@salto-youth.net lub tony@geudens.com

Układ graficzny: miXst, info@mixst.be

Ilustracje: Zomarr, www.zomarr.be/www.gifant.be

Druk: Galio Crossmedia, www.galio.cz

Korekta: Fionnuala Walsh, fionnualawalsh@hotmail.com

Tłumaczenie na język polski: Katarzyna Weyna-Kimmig, k.weyna.kimmig@gmail.com

Tłumaczenie na język rosyjski: Olena Styslavska, lenat@poczta.fm

Tłumaczenia, układ graficzny i druk wydania w jęz. polskim i rosyjskim zostały sfinansowane przez Polską
Agencję Narodową Programu „Młodzież w działaniu” (www.youth.org.pl), młodzież@młodzież.org.pl
ul. Mokotowska 43, 00-551 Warszawa

Tel. +48 (0) 22 622 37 06; +48 (0) 22 628 60 14; Fax: +48 (0) 22 622 37 08

Redakcja i koordynacja wydania polskiego i rosyjskiego: SALTO Europa Wschodnia i Kraje Kaukaskie
(www.salto-youth.net/eeca), eeca@salto-youth.net oraz Polską Narodową Agencję Programu „Młodzież
w działaniu”

Przedruk i używanie materiału z niniejszej publikacji do celów niekomercyjnych jest dozwolony pod warunkiem
podania źródła: www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/ i powiadomienia: inclusion@salto-youth.net.

Okolo 15% osób w Europie jest niepełnosprawnych. Możemy zadać sobie pytanie, czy 15% naszych przyjaciół i znajomych jest niepełnosprawnych, czy 15% naszych kolegów z pracy, czy też 15% młodych osób z naszej organizacji młodzieżowej.

„Bez Barrier, Bez Granic” jest broszurą przygotowaną z myślą o zachęceniu młodych osób niepełnosprawnych do udziału w międzynarodowych projektach. Nie chodzi tu o tworzenie konkretnych projektów dla osób niepełnosprawnych, ale o promowanie Międzynarodowych Projektów Integracyjnych – w których młodzi ludzie, zarówno pełni, jak i niepełni, żyją pod jednym dachem, razem pracują i dobrze się bawią jako rówieśnicy.

„Bez Barrier, Bez Granic” pomaga włączyć osoby pracujące z młodzieżą i organizatorów projektów do myślenia w sposób bardziej integrujący i do zaangażowania młodych osób niepełnosprawnych w projekty międzynarodowe. Broszura podsuwa mnóstwo praktycznych wskazówek i rad co do tego, jak sprawić, aby projekt integracyjny był dla wszystkich w to zaangażowanych pozytywnym i zmieniającym spojrzenie doświadczeniem.

Jeśli jesteś osobą pracującą z młodzieżą (głównie) niepełnosprawną, ta broszura ma na celu zmobilizować Cię do włączenia w Twoje działania młodzieży NIE-niepełnosprawnej. Ponieważ integracja społeczna polega na tworzeniu możliwości miłego i opartego na szacunku kontaktu i współpracy. A międzynarodowy projekt integracyjny to przecież nic innego!

W oparciu o szkolenie SALTO „TC Enable” – szkolenie dla osób pracujących z młodzieżą (2003)

Ta broszura jest częścią serii „Włączanie dla wszystkich” SALTO. Pozostałe broszury można ściągnąć za darmo z:

www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/

